

Na temelju članka 31. stavka 3. Zakona o Vladi Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 150/2011), Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj _____ godine donijela

ZAKLJUČAK

1. Donosi se Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine, u tekstu koji je dostavilo Ministarstvo socijalne politike i mladih aktom, klase: 011-04/14-01/5, urbroja: 519-03-1-2/8-14-98, od 17. rujna 2014. godine.

2. Zadužuje se Ministarstvo socijalne politike i mladih da o ovom Zaključku izvijesti nadležna tijela, nositelje programskih aktivnosti iz Nacionalne strategije iz točke 1. ovoga Zaključka.

Klasa:
Urbroj:

Zagreb,

PREDSJEDNIK

Zoran Milanović

Obrazloženje

Svrha Nacionalne strategije za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine (u daljnjem tekstu: *Strategija*) je postići djelotvornije promicanje i zaštitu prava djece u Republici Hrvatskoj kroz provedbu postojećih međunarodnih i nacionalnih standarda na području prava djece, promovirajući cjeloviti i integrativni pristup pravima djece. *Strategija* predstavlja multidisciplinarni i sustavni okvir koji treba biti integriran u sve ostale nacionalne, regionalne i lokalne dokumente i planove te neposredno djelovanje koje se odnosi na djecu pod vidom ostvarivanja *Konvencije o pravima djeteta*.

Polazeći od *Strategije Vijeća Europe o pravima djeteta* (2012. – 2015.) (CM 2011/171) i *EU Agende za prava djece* ova *Strategija* je usmjerena na četiri strateška cilja: (1) Unapređivanje sustava i osiguravanje usluga prilagođenih djeci u pet značajnih područja života djeteta odnosno u sustavu pravosuđa, sustavu zdravstva, sustavu socijalne skrbi, sustavu obrazovanja te u sportu, kulturi i drugim aktivnostima slobodnog vremena; (2) Eliminacija svih oblika nasilja nad djecom; (3) Osiguranje prava djece u ranjivim situacijama i (4) Osiguranje aktivnog sudjelovanja djece.

Strategija je prvenstveno usmjerena na ostvarivanje indikatora prava djeteta. Uz to jedan od ključnih prioriteta *Strategije* je da se u narednom razdoblju definiraju indikatori dobrobiti djece kao relevantni statistički ili drugi pokazatelji (npr. nalazi istraživanja) temeljem kojih se procjenjuje stanje, potrebe i kontekst razvoja djece te ostvarivanje javnih politika.

Polazeći od 4 strateška cilja u ovom dokumentu su definirana po svim područjima ukupno 85 operativna cilja i 251 mjera. Operacionalizacija je pokazala neke systemske probleme u zaštiti i promicanju prava djece u Republici Hrvatskoj te su zbog toga su izdvojeni zajednički prioritetni ciljevi kao ključne smjernice djelovanja u narednom razdoblju. Oni se odnose na: (1) sustavno praćenje potreba sve djece, s posebnim osvrtom na tjelesno i mentalno zdravlje te kontekst razvoja i kvalitetu života djece uz obraćanje posebne pozornosti darovitoj djeci, djeci s teškoćama u razvoju, djeci s problemima u ponašanju i djeci koja odrastaju u različitim rizičnim okolnostima, (2) sustavnu podršku i pomoć roditeljima, obitelji i skrbnicima kako bi djeca mogla rasti i razvijati se u sigurnom i stabilnom okruženju razumijevanja i poštovanja, (3) osiguravanje potrebne razine financijskih sredstava za ostvarivanje prava djece u vrijeme gospodarske recesije, (4) unapređivanje sustavnog praćenja djelotvornosti različitih mjera i programa namijenjenih djeci i njihovim obiteljima, (5) sustavno razvijanje kvalitetnih usluga i programa s posebnim naglaskom na preventivne aktivnosti, (6) osiguravanje odgovarajućeg broja kompetentnih stručnjaka koji u različitim sustavima rade s djecom i njihovim obiteljima te (7) uspostavu mehanizma djelotvorne i održive međuresorne suradnje na svim razinama (od državne razine do lokalne zajednice).

Strategijom se predviđa izrada provedbenih programa za razdoblje od dvije ili tri godine s ciljanim aktivnostima usmjerenim unapređivanju ostvarivanja prava djece na svim razinama društva s točno naznačenim nositeljima, rokovima i mjerilima postignuća, a sukladno strateškim ciljevima i mjerama naznačenim u ovom dokumentu.

Na razdjelu svih nositelja mjera u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2014. i projekcijama za 2015. i 2016. godinu osigurana su sredstva za provedbu mjera i aktivnosti Nacionalne strategije za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine unutar redovnih aktivnosti te za provedbu istih neće biti potrebna dodatna sredstva.

MINISTARSTVO SOCIJALNE POLITIKE I MLADIH

PRIJEDLOG

**NACIONALNA STRATEGIJA ZA PRAVA DJECE U
REPUBLICI HRVATSKOJ ZA RAZDOBLJE OD 2014. DO
2020. GODINE**

Zagreb, rujan 2014.

Sadržaj

UVOD	4
1. Dosadašnja postignuća i izazovi u ostvarivanju prava djece	5
2. Koncept dokumenta.....	7
3. Smjernice za provedbu, praćenje i izvještavanje o provedbi Strategije.....	9
4. Zajednički prioritetni ciljevi za sva područja života djeteta	9
I. STRATEŠKI CILJ: OSIGURAVANJE USLUGA I SUSTAVA PRILAGOĐENIH DJECI	12
A. Sustav pravosuđa	12
Uvod.....	12
Procjena stanja i smjernice za izradu ciljeva i mjera unaprjeđivanja pravosuđa prilagođenog djeci.....	13
Ciljevi i mjere	14
B. Zdravstveni sustav	17
Uvod.....	17
Područja	18
B.1. Mentalno zdravlje djece.....	22
B.2. Dijete u bolnici	23
B.3. Prekomjerna tjelesna masa	24
B.4. Reproaktivno zdravlje	24
B.5. Prevencija ovisnosti.....	25
B.6. Palijativna skrb za djecu	25
C. Sustav socijalne skrbi.....	26
Uvod.....	26
Ciljevi i mjere	29
D. Sustav obrazovanja	31
Uvod.....	31
Ciljevi i mjere	34
E. Sport, kultura i druge aktivnosti slobodnog vremena	39
Uvod.....	39
Ciljevi i mjere	41
II. STRATEŠKI CILJ: ELIMINACIJA SVIH OBLIKA NASILJA NAD DJECOM ...	44
Uvod	44
Područja.....	44

F.1. Zaštita od tjelesnog kažnjavanja, tjelesnog i psihičkog zlostavljanja i svjedočenja obiteljskom nasilju	50
F.2. Zaštita od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece.....	52
F.3. Zaštita od nasilja u školama.....	53
F.4. Zaštita od nasilja izvan obitelji i škole, u medijskom prostoru te od elektroničkog nasilja	55
F.5. Zaštita od trgovanja djecom.....	56
III. STRATEŠKI CILJ: OSIGURAVANJE PRAVA DJECE U RANJIVIM SITUACIJAMA.....	56
G. Djeca s teškoćama u razvoju.....	57
Ciljevi i mjere	58
H. Djeca u alternativnoj skrbi.....	60
Ciljevi i mjere	61
I. Djeca pripadnici romske nacionalne manjine	62
Ciljevi i mjere	64
J. Djeca koja žive u uvjetima siromaštva	65
Ciljevi i mjere	67
IV. STRATEŠKI CILJ: OSIGURANJE AKTIVNOG SUDJELOVANJA DJECE.....	68
Uvod	68
K. Ciljevi i mjere.....	71

NACIONALNA STRATEGIJA ZA PRAVA DJECE U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA RAZDOBLJE OD 2014. DO 2020. GODINE

Sažetak

Svrha Nacionalne strategije za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine (u daljnjem tekstu: *Strategija*) je postići djelotvornije promicanje i zaštitu prava djece u Republici Hrvatskoj kroz provedbu postojećih međunarodnih i nacionalnih standarda na području prava djece, promovirajući cjeloviti i integrativni pristup pravima djece. *Strategija* predstavlja multidisciplinarni i sustavni okvir koji treba biti integriran u sve ostale nacionalne, regionalne i lokalne dokumente i planove te neposredno djelovanje koje se odnosi na djecu pod vidom ostvarivanja *Konvencije o pravima djeteta*.

Polazeći od *Strategije Vijeća Europe o pravima djeteta* (2012. – 2015.) (CM 2011/171) i *EU Agende za prava djece*, ova *Strategija* je usmjerena na četiri strateška cilja: (1) Unapređivanje sustava i osiguravanje usluga prilagođenih djeci u pet značajnih područja života djeteta odnosno u sustavu pravosuđa, sustavu zdravstva, sustavu socijalne skrbi, sustavu obrazovanja te u sportu, kulturi i drugim aktivnostima slobodnog vremena; (2) Eliminacija svih oblika nasilja nad djecom; (3) Osiguranje prava djece u ranjivim situacijama i (4) Osiguranje aktivnog sudjelovanja djece.

Strategija je prvenstveno usmjerena na ostvarivanje indikatora prava djeteta. Uz to, jedan od ključnih prioriteta *Strategije* je da se u narednom razdoblju definiraju indikatori dobrobiti djece kao relevantni statistički ili drugi pokazatelji (npr. nalazi istraživanja) temeljem kojih se procjenjuje stanje, potrebe i kontekst razvoja djece te ostvarivanje javnih politika.

Polazeći od 4 strateška cilja u ovom dokumentu su definirana po svim područjima ukupno 85 operativna cilja i 251 mjera. Operacionalizacija je pokazala neke systemske probleme u zaštiti i promicanju prava djece u Republici Hrvatskoj te su zbog toga su izdvojeni zajednički prioritetni ciljevi kao ključne smjernice djelovanja u narednom razdoblju. Oni se odnose na: (1) sustavno praćenje potreba sve djece, s posebnim osvrtom na tjelesno i mentalno zdravlje te kontekst razvoja i kvalitetu života djece uz obraćanje posebne pozornosti darovitoj djeci, djeci s teškoćama u razvoju, djeci s problemima u ponašanju i djeci koja odrastaju u različitim rizičnim okolnostima, (2) sustavnu podršku i pomoć roditeljima, obitelji i skrbnicima kako bi djeca mogla rasti i razvijati se u sigurnom i stabilnom okruženju razumijevanja i poštovanja, (3) osiguravanje potrebne razine financijskih sredstava za ostvarivanje prava djece u vrijeme gospodarske recesije, (4) unapređivanje sustavnog praćenja djelotvornosti različitih mjera i programa namijenjenih djeci i njihovim obiteljima, (5) sustavno razvijanje kvalitetnih usluga i programa s posebnim naglaskom na preventivne aktivnosti, (6) osiguravanje odgovarajućeg broja kompetentnih stručnjaka koji u različitim sustavima rade s djecom i njihovim obiteljima te (7) uspostavu mehanizma djelotvorne i održive međuresorne suradnje na svim razinama (od državne razine do lokalne zajednice).

Strategijom se predviđa izrada provedbenih programa za razdoblje od dvije ili tri godine s ciljanim aktivnostima usmjerenim unapređivanju ostvarivanja prava djece na svim razinama društva s točno naznačenim nositeljima, rokovima i mjerilima postignuća, a sukladno strateškim ciljevima i mjerama naznačenim u ovom dokumentu.

NACIONALNA STRATEGIJA ZA PRAVA DJECE U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA RAZDOBLJE OD 2014. DO 2020. GODINE

Djetinjstvo je jednokratni “prozor” u razvoj potencijala djeteta.

UVOD

Posvećenost zaštiti i promicanju prava djece¹ u Republici Hrvatskoj određena je *Ustavom Republike Hrvatske* (članak 62) te statusom Republike Hrvatske kao stranke *Konvencije o pravima djeteta*. Republika Hrvatska ratificirala je *Konvenciju o pravima djeteta* (u daljnjem tekstu *Konvencija*) 8. listopada 1991. godine. Također je ratificirala i fakultativne protokole uz *Konvenciju*, odnosno *Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji* te *Fakultativni protokol glede uključivanja djece u oružane sukobe*². Potpisan je treći Fakultativni protokol, čiji je cilj osiguravanje postupaka osjetljivih na potrebe djece, a koji će omogućiti i pojedinačne pritužbe u vezi s kršenjem *Konvencije*³. Usvajanjem ovih protokola dodatno se ojačava sustav zaštite prava djece u Republici Hrvatskoj. Ratificiranjem *Konvencije*, Republika Hrvatska se obavezala usklađivati nacionalno zakonodavstvo i praksu sukladno odredbama odgovarajućih međunarodnih ugovora, smjernica i deklaracija u područja prava djeteta. Izrada nacionalnih strateških dokumenta djelovanja za djecu je dio tih obaveza.

Vlada Republike Hrvatske usvojila je do sada dva strateška dokumenta čiji su ciljevi bili usmjereni na unaprjeđenje kvalitete života djece u različitim područjima (zdravstvo, odgoj i obrazovanje, zaštita od zlostavljanja i zanemarivanja, slobodno vrijeme, kultura i drugo). To su *Nacionalni program djelovanja za djecu u Republici Hrvatskoj za razdoblje 1999. do 2005. godine* i *Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine*. Vlada Republike Hrvatske je 2003. godine usvojila i *Prioritetne aktivnosti za dobrobit djece od 2003. godine do 2005. godine*. Naime, analiza provedbe *Nacionalnog programa djelovanja za razdoblje 1999. do 2005. godine* pokazala je potrebu jasnijeg definiranja ciljeva i planiranje dinamičkog procesa koji će pridonijeti boljoj i sadržajnijoj provedbi *Konvencije o pravima djeteta* te definirati ograničeni broj konkretnih aktivnosti od dobiti za djecu koje imaju prioritetni značaj.

Osnovana su i dva tijela s različitim mandatom, koja u fokusu imaju djecu i provođenje *Konvencije o pravima djeteta*. To je Vijeće za djecu, savjetodavno tijelo Vlade Republike Hrvatske, osnovano 1998. godine kao tijelo koje trajno prati ostvarivanje temeljnog nacionalnog strateškog dokumenta na području zaštite i promicanja prava djece u Republici Hrvatskoj, koordinira i usklađuje rad državnih i ostalih tijela pri ostvarivanju planiranih mjera i aktivnosti te između ostalog prati primjenu *Konvencije o pravima djeteta* i drugih međunarodnih akata i nacionalnih propisa i programa koji se odnose na zaštitu i promicanje

---

¹ U skladu s *Konvencijom o pravima djeteta*, u ovom tekstu dijete je svako ljudsko biće mlade od 18 godina. S obzirom da se ovaj dobní raspon odnosi i na razdoblje djetinjstva i adolescencije, povremeno u skladu s kontekstom koristit će se pojmovi djeca, adolescenti, mladi.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u Republici Hrvatskoj bilo je 797.855 djece i mladih u dobi od 0 do 18 godina (18,6 % stanovništva).

² Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji stupio je na snagu 18. siječnja 2002. godine, a Republika Hrvatska je stranka od 13. svibnja 2002. godine. *Fakultativni protokol o uključivanju djece u oružane sukobe* stupio je na snagu 12. veljače 2002. godine, a Republike Hrvatske je stranka od 1. studenog 2002. godine. Sabor Republike Hrvatske potvrdio je oba Protokola 21. ožujka 2002. godine (Narodne novine, broj 5/02).

³ Originalni tekst kao i tekst primjeren djeci trećeg *Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi* dostupan je na mrežnim stranicama Ministarstva socijalne politike i mladih.

prava djece. Drugo značajno tijelo je Ured pravobranitelja za djecu koji je osnovan 2003. godine s temeljnom zadaćom da štiti, prati i promiče prava i interese djece temeljem Ustava Republike Hrvatske, međunarodnih ugovora i zakona⁴.

Politiku prema djeci u Republici Hrvatskoj, osim zakonodavstva i strateških dokumenata, čine i različite aktivnosti koje tijela državne uprave, tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave, ustanove s javnim ovlastima i organizacije civilnog društva provode na području obrazovanja, kulture, socijalne skrbi, zdravlja, pravosuđa i svim drugim područjima kojima se poboljšava kvaliteta života djece i razvijaju puni potencijali djece.

1. Dosadašnja postignuća i izazovi u ostvarivanju prava djece

Kao polazni okvir za procjenu dosadašnjih postignuća i izazova u ostvarivanju prava djece koriste se indikatori prava djece pri čemu valja razmotriti tri skupine indikatora:

1. Strukturalni indikatori koji ukazuju na postojanje pravnih instrumenata i temeljnih institucionalnih i financijskih mehanizama nužnih za poticanje ostvarivanja konkretnih prava djece.
2. Procesni indikatori koji odražavaju napore na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini da se odredbe pravnih instrumenata primijene. To uključuje nacionalne strategije, politike prema djeci i obitelji, akcijske programe, kampanje, programe izobrazbe i druge aktivnosti čiji je cilj ostvarivanje pojedinih prava djece.
3. Indikatori ishoda odražavaju individualna i kolektivna postignuća u odnosu na ostvarivanje prava pojedinih skupina djece ili/i konkretnog djeteta u određenom okruženju koja se operacionaliziraju kroz procjenu što djeca dobivaju od intervencija i akcijskih programa. Ta postignuća trebaju biti statistički kvantificirana, no također mogu biti mjerena kvalitativnim metodama.

Nedvojbeno je da su u Republici Hrvatskoj postignuta značajna postignuća u području strukturalnih i procesnih indikatora. Kao što je detaljno prikazano u *Analizi stanja prava djece i žena u Hrvatskoj* (UNICEF, 2011.), Vlada Republike Hrvatske, kao što je prethodno već navedeno, sustavno ratificira značajne međunarodne dokumente u ovom području. Polazeći od tih međunarodnih instrumenata i ustavne odredbe koja nalaže posebnu zaštitu djece (članak 62.), zakonodavstvo u Republici Hrvatskoj postiglo je već određenu razinu u zaštiti i poticanju razvoja djece. Najznačajniji zakoni u ovom području su *Obiteljski zakon*⁵, *Zakon o socijalnoj skrbi*⁶, *Zakon o udomiteljstvu*⁷, *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji*⁸, te zakoni u području obrazovanja i kazneno-pravne zaštite djece.

Također, Vlada Republike Hrvatske usvojila je i niz strategija, programa i protokola koji bi trebali pridonositi dobrobiti djece (UNICEF, 2011.:29-32). Ovdje ćemo izdvojiti samo neke od njih koje su neposredno u vezi s ovim dokumentom: *Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015.*, *Plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016.* (2018.), *Strategija razvoja socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011. do 2016.*, *Nacionalna*

⁴ Zakon o pravobranitelju za djecu (Narodne novine, broj 96/03)

⁵ Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 75/14, 83/14)

⁶ Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine, broj 157/13)

⁷ Zakon o udomiteljstvu (Narodne novine, broj 90/11, 78/12)

⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine, broj 137/09, 14/10, 60/10)

strategija razvoja zdravstva 2012.- 2020., Nacionalna strategija za uključivanje Roma za razdoblje 2013-2020.

Uz već postignutu visoku razinu strukturalnih indikatora u području zakonodavstva i procesnih indikatora u vezi ostalih nacionalnih dokumenata, odgovarajuće strategije, programi i protokoli se i dalje sustavno razvijaju u smjeru boljeg definiranja mehanizama zaštite djece. Tako su u završnoj fazi neki strateški dokumenti od neposrednog značaja za ovu *Strategiju* kao što je npr. *Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.—2020.)* i *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije Republike Hrvatske do 2020.*

U svrhu razvoja politike prema djeci Republika Hrvatska je sudjelovala u različitim inicijativama međunarodnih organizacija, a posebice Vijeća Europe. Tako je paneuropska kampanja podizanja razine svijesti protiv tjelesnog kažnjavanja djece „*Podignite ruku protiv tjelesnog kažnjavanja*“ Vijeća Europe pokrenuta upravo iz Zagreba. Republika Hrvatska je u listopadu 2011. godine bila domaćin Regionalnog seminara „*Zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom – ratifikacija i provedba Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolnog nasilja*“ u okviru kampanje Vijeća Europe u cilju zaustavljanja seksualnog zlostavljanja djece pod nazivom „*Jedno od pet*“, te započela provedbu nacionalne kampanje u navedenom području. Republika Hrvatska je bila i domaćin Konferencije visoke razine o srednjoročnoj procjeni Strategije Vijeća Europe za prava djeteta 2012.-2015. koje se pod nazivom „*Odrastanje uz prava djece*“ održala u ožujku 2014. godine u Dubrovniku.

Državna tijela su razvila suradnju s ključnim međunarodnim partnerima kroz razmjenu informacija, ali i provedbu različitih *twinning projekata* i drugih zajedničkih projekata. Kao posebno značajnu valja istaknuti suradnju Vlade i državnih tijela s UNICEF-ovim Uredom za Hrvatsku, kroz koju su ostvareni brojni iznimno vrijedni projekti i akcijska istraživanja važna za dobrobit djece.

Značajni pokazatelji procesnih indikatora i indikatora ishoda ostvarivanja prava djece vezani su uz djelovanje organizacija civilnog društva koje su često svojim kreativnim i inovativnim provođenjem omogućile nove pomake i postignuća na području ostvarivanja prava djece. Jedan od takvih primjera dobre prakse je akcijski program Saveza društava Naša djeca Hrvatske i Hrvatskog društva za preventivnu i socijalnu pedijatriju „*Gradovi i općine – prijatelji djece*“ dugoročno usmjeren na promjene u zajednicama u smislu podizanja kvalitete života djece i provođenja Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta na lokalnoj razini.

No, postignuća u području tzv. indikatora ishoda koja odražavaju individualna i kolektivna postignuća u odnosu na ostvarivanje konkretnih prava djece u određenom okruženju, kao i procjena što konkretno djeca dobivaju od promjena i provedbe zakona, strategija i akcijskih programa, su znatno slabija ili/i slabije empirijski i statistički kvantificirana.

U sadašnjem trenutku neki od ključnih (strateških) problema i izazova u zaštiti i promicanju prava djece su:

- Nepostojanje sustava praćenja raspodjele financijskih sredstava ili godišnje procjene sredstava utrošenih za ostvarivanje potreba i prava djece od resornog ministarstva
- Nedjelotvorna „vertikalna i horizontalna“ koordinacija provedbe zakona, protokola i nacionalnih strateških dokumenta u području zaštite i ostvarivanja prava djece
- Neujednačena dostupnost usluga djeci i obiteljima u različitim dijelovima Hrvatske garantiranih zakonom ili predviđenih strateškim dokumentima

- Nedostatak podataka/pokazatelja i neujednačeni podaci unutar istog izvora podataka te slabo koncipirani i operacionalizirani pokazatelji dobrobiti djece i kvalitete njihovog okruženja
- Nepoznata ili neujednačena kvaliteta preventivnih programa, zakonom garantiranih usluga ili usluga i programa predviđenih strateškim dokumentima koje se pružaju djeci i/ili njihovim obiteljima
- Tradicionalni pristup cjeloživotnom obrazovanju stručnjaka koji rade s djecom. Obrazovni programi se u pravilu evaluiraju u terminima sadržaja koji nude i procjenu zadovoljstva polaznika (procesna evaluacija). Izostaje pristup cjeloživotnom obrazovanju stručnjaka praćenjem „izlaznih kompetencija“, tj. što će nakon edukacije stručnjaci znati, umjeti i moći primjenjivati u radu s djecom i obiteljima u svom neposrednom radnom okruženju
- Osvješćivanje o mjestu i ulozi djece u društvu te o davanju prioriteta pravima djece u odnosu na prava odraslih

2. Koncept dokumenta

Svrha *Nacionalne strategije za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine* je postići djelotvornije promicanje i zaštitu prava djece u Republici Hrvatskoj kroz provedbu postojećih međunarodnih i nacionalnih standarda na području prava djece, promovirajući cjelovit i integrativni pristup pravima djece.

Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine je multidisciplinarni i sustavni okvir koji treba biti integriran u sve ostale nacionalne, regionalne i lokalne dokumente i planove koji se odnose na djecu pod vidom ostvarivanja *Konvencije o pravima djeteta*.

Cilj *Strategije* je okupiti sve dionike značajne za ostvarivanje prava djeteta, identificirati poteškoće, izazove i dosadašnja postignuća, te definirati nacionalne prioritete i ciljeve za naredno razdoblje, uzimajući u obzir realne mogućnosti društva za daljnji razvoj u ovom području.

Polazeći od *Strategije Vijeća Europe o pravima djeteta* (2012. – 2015.) (CM 2011/171) i *EU Agende za prava djece* ova *Strategija* je usmjerena na četiri strateška cilja:

1. Unapređivanje sustava i osiguravanje usluga prilagođenih djeci u pet značajnih područja života djeteta, odnosno u sustavu pravosuđa, sustavu zdravstva, sustavu socijalne skrbi, sustavu obrazovanja te u sportu, kulturi i drugim aktivnostima slobodnog vremena,
2. Eliminacija svih oblika nasilja nad djecom,
3. Osiguranje prava djece u ranjivim situacijama,
4. Osiguranje aktivnog sudjelovanja djece.

Za svaki strateški cilj, temeljem analize postignuća i poteškoća⁹, definirani su prioriteti, konkretni ciljevi te uz njih vezane mjere i nositelji. Operativne aktivnosti nisu dio ovog

---

⁹ Iako je za potrebe izrade *Strategije* provedena cjelovita analiza postignuća i poteškoća, u uvodnim dijelovima pojedinih strateških ciljeva to nije detaljno elaborirano. Naime, postoje recentni, dostupni i relevantni izvori kao što su npr. publikacije UNICEF-a (*Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj, 2011.*, *Mišljenja i stavovi djece i mladih u Hrvatskoj, 2010.*), publikacije i izvješća o radu pravobraniteljice za djecu, *Alternativno izvješće o primjeni Konvencije o pravima djeteta i zaključaka UN-ova odbora za prava djeteta u Republici Hrvatskoj 2004.-2010.* Koordinacije udruga za djecu i druge, koje omogućavaju dobar uvid u situaciju u Hrvatskoj pod vidom ostvarivanja prava djece u svim značajnim područjima njihova života.

dokumenta. Strategija je okvir za izradu odgovarajućih akcijskih planova koji mogu biti vremenski raspoređeni (npr. za razdoblja 2014.-2016. i 2017.-2020.). S obzirom na isprepletenost i uzajamnu zavisnost strateških područja na kraju ovog uvodnog dijela izdvojeni su zajednički prioriteti koji se odnose na sva područja.

Pri izradi *Strategije* polazilo se od činjenice da se u narednih sedam godina ne može postići sve što bi bilo dobro ili potrebno za djecu s obzirom na financijske i ljudske resurse. Stoga se u *Strategiji* navode prioriteti kako bi državna tijela, kao i tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave te gospodarstvo, imala jasan okvir djelovanja pri odlučivanju i osiguranju ljudskih i financijskih resursa za ostvarivanje prava djece.

Ova *Strategija* će nastaviti poticati napore svih tijela državne uprave, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, ustanova i organizacija civilnog društva koji su usmjereni zaštiti i promociji prava djece, uzimajući u obzir najbolji interes djeteta.

Strategija je prvenstveno usmjerena na ostvarivanje indikatora prava djeteta¹⁰, ali i na dobrobit djeteta. Pri tome jedan od ključnih prioriteta *Strategije* je da se u narednom razdoblju definiraju indikatori dobrobiti djece kao relevantni statistički ili drugi pokazatelji (npr. nalazi istraživanja), temeljem kojih se procjenjuje stanje, potrebe i kontekst razvoja djece te ostvarivanje politika. Izrada *Strategije* je prilika da se odvažno i kreativno suočimo s potrebom novog pristupa i krenemo od suvremeno koncipiranih indikatora dobrobiti djece i praćenja ostvarivanja njihovih prava.

Ključna načela kojima se vodilo pri izradi *Strategije* su:

- utemeljenost na Ustavu Republike Hrvatske i pozitivnim zakonima Republike Hrvatske,
- utemeljenost na Konvenciji o pravima djeteta,
- utemeljenost na Strategiji Vijeća Europe o pravima djeteta (2012. – 2015.) i EU Agende za prava djece,
- utemeljenost na nalazima recentnih nacionalnih istraživanja o djeci i s djecom,
- izvješća i preporuke pravobraniteljice za djecu,
- suvremene znanstvene spoznaje o dječjem razvoju te visoki standardi rada s djecom i obiteljima na načelima „prakse utemeljene na dokazima“,
- sinergijska povezanost s drugim relevantnim strateškim dokumentima,
- politička nepristranost,
- provedivost i realnost u sadašnjem gospodarskom razdoblju,
- zajedničko djelovanje i poticanje međuresorne suradnje,
- dosljednost u osiguravanju aktivnog sudjelovanja djece,
- pravednost i sveobuhvatnost, što podrazumijeva usmjerenost na svu djece i sve specifične skupine djece,
- cjeloviti pristup djetetu i njegovu okruženju te borba protiv predrasuda i segregacije djece,
- dinamičnost i kreativnost pristupa pravima djece u kontekstu njihovog razvoja,
- usmjerenost na dugoročne pozitivne ishode i proaktivnost.

U procesu postavljanja ciljeva i mjera sukladno izazovima i potrebama ostvarivanja prava djece u Republici Hrvatskoj, sudjelovali/le su i predstavnici/ce tijela državne i lokalne vlasti,

---

¹⁰ Kad se govori o indikatorima mogu se razlikovati (1) Indikatori prava djeteta koji su usmjereni na interakciju između djeteta, države i društva u pitanjima koja se odnose na djecu, (2) indikatori dobrobiti djeteta koji pokazuju „stanje“ života djece i (3) indikatori provođenja aktivnosti (Izvor: Fundamental Rights Agency (FRA) (2009). Developing indicators for protection, respect and promotion of the rights of the child in the EU).

obrazovnih i znanstvenih institucija, organizacija civilnog društva, stručnjaci/kinje s relevantnim iskustvom u različitim područjima obuhvaćenih ovom *Strategijom*, predstavnici/ce UNICEF-a kao ključne međunarodne organizacije s dugogodišnjim iskustvom u poticanju i provedbi programa usmjerenih na prava djece i s iskustvom u izradi odgovarajućih studija i analiza. Također je osigurano sudjelovanje djece.

Isto tako, u okviru predstavljanja *Nacrta prijedloga Nacionalne strategije za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine*, održane su radionice aktivne participacije djece, u postupku javnog savjetovanja o predmetnom dokumentu. Tom prilikom, predstavnice Ministarstva socijalne politike i mladih posjetile su: Osnovnu školu prof. Franje Viktora Šignjara u Virju i SOS Dječje selo Lekenik. U okviru predstavljanja *Strategije*, održano je interaktivno predavanje o pravima djece, provedena je anketa o pravima djece među učiteljima i svim učenicima/ama viših razreda te su s učenicima/ama od petog do osmog razreda održane tri radionice na sljedeće teme: *Aktivno sudjelovanje djece, Alternativna skrb, Zdravlje te Sport, kultura i druge aktivnosti slobodnog vremena*.

3. Smjernice za provedbu, praćenje i izvještavanje o provedbi Strategije

Strategijom se predviđa izrada provedbenih programa za razdoblje od dvije ili tri godine s ciljanim aktivnostima usmjerenim unapređivanju ostvarivanja prava djece na svim razinama društva s točno naznačenim nositeljima, rokovima i mjerilima postignuća, a sukladno strateškim ciljevima i mjerama naznačenim u ovom dokumentu.

Polazeći od nacionalnih i međunarodnih iskustava, ključno je osigurati uvjete za koordiniranu provedbu strateških mjera na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Naime, iskustvo pokazuje da ostvarivanje strateških ciljeva nije moguće bez suradnje svih ministarstava i drugih sudionika, od tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave, strukovnih udruga, organizacija civilnog društva, akademske zajednice pa do Hrvatskog sabora, njegovih tijela i Vlade Republike Hrvatske. Iskustvo također pokazuje da je nužno definirati regionalne i lokalne ciljeve koji će osigurati svrhovito provođenje ove *Strategije* u lokalnim zajednicama. Tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave mogu neposredno osigurati da djeca budu u značajni dionik lokalnih razvojnih programa, socijalnih akcija i drugih inicijativa te institucionalno osigurati odgovarajuće planiranje i praćenje aktivnosti na ovom području.

Za ostvarivanje *Strategije* posebni značaj ima partnerstvo državnih tijela s akademskom zajednicom te ključnim organizacijama civilnog društva koje u zadnjih dvadeset godina aktivno djeluju na unapređenju prava i položaja djece u Hrvatskoj.

Za koordinaciju i praćenje provedbe *Strategije*, kao i usklađivanje s drugim srodnim strategijama i nacionalnim dokumentima, nadležno je Vijeće za djecu. Vlada Republike Hrvatske će usvajati dvogodišnje odnosno trogodišnje akcijske planove za provedbu *Strategije*, a Vijeće za djecu pratit će njezinu provedbu i podnositi nadležnim tijelima izvještaj o provedbi *Strategije*.

4. Zajednički prioritetni ciljevi za sva područja života djeteta

Operacionalizacija 4 strateška cilja pokazala je da se neki konkretni ciljevi na koje se odnosi ova *Strategija* ponavljaju za gotovo sva područja kao ključne pretpostavke ostvarivanja prava djeteta. Ovi ciljevi se ponavljaju jer su u vezi sa sistemskim problemima u zaštiti i promicanju prava djece u Hrvatskoj. Zbog toga su ovdje izdvojeni zajednički prioritetni ciljevi kao ključne smjernice djelovanja u narednom razdoblju.

1. Unaprijediti i osigurati sustavno praćenje potreba sve djece s posebnim osvrtom na tjelesno i mentalno zdravlje te kontekst razvoja i kvalitetu života djece. Posebnu pozornost obratiti na darovitu djecu, djecu s teškoćama u razvoju, djecu s problemima u ponašanju i djecu koja odrastaju u različitim rizičnim okolnostima

Mjere:

- 1.1. Definirati jednodimenzionalne i kompozitne indikatore dobrobiti djece uključujući kontekst njihovog odrastanja
- 1.2. Operacionalizacijom kompozitnih indikatora osigurati identificiranje djece koja su najugroženija i kod koje je ugroženo ostvarivanje većeg broja prava radi izrade i provedbe djelotvornih individualnih programa pomoći i podrške koji se ostvaruju uz međuresorno planiranje i suradnju
- 1.3. Reorganizirati postojeće, tradicionalne statističke baze podataka, u smjeru bolje integracije podataka iz različitih sustava uz osiguravanje zaštite privatnosti i u cilju najboljeg interesa djece kao skupine
- 1.4. Poticati epidemiološka longitudinalna istraživanja na reprezentativnim uzorcima radi produbljenog praćenja indikatora dobrobiti djece, te akcijska i evaluacijska istraživanja koja su usmjerena na izradu i evaluiranje programa usluga usmjerenih zaštititi i osiguravanju razvojnih potreba i prava djece

2. Osigurati dostatna financijska sredstva za ostvarivanje prava djece u vrijeme gospodarske recesije

Mjere:

- 2.1. Uspostaviti tzv. "dječji proračun" kako bi se moglo sustavno pratiti ulaganje u djecu i programe za djecu te učinak financijskih ograničenja na život i ostvarivanje prava djece
- 2.2. Definirati koje usluge u svakom od sustava trebaju dobiti sva djeca (korisnici), a što trebaju dobiti određene skupine djece u ranjivim situacijama i njihove obitelji

3. Unaprijediti i osigurati sustavno praćenje djelotvornosti različitih mjera i programa namijenjenih djeci i njihovim obiteljima

Sustavno razvijati usluge i programe s posebnim naglaskom na preventivne aktivnosti

Mjere koje se odnose na sadržaj djelovanja:

- 3.1. Razvijati zaštitno i podržavajuće okruženje koje će povećati kapacitete za odgovorno roditeljstvo i smanjiti rizike za različite oblike ugrožavanja djece, te tako pridonijeti prevenciji rizičnih ponašanja djece (uključujući konzumiranje alkohola i droga te nasilničko ponašanje djece) i dobrobiti njihovog mentalnog zdravlja
- 3.2. Promicati programe usmjerene razvoju potencijala djece i njihovu osposobljavanju za samostalan i odgovoran život

Mjere koje se odnose na proces odabira i praćenje djelotvornosti usluga i programa:

- 3.3. Razvijati standarde kvalitete usluga u praksi, utemeljenih na dokazima i evaluaciji ishoda
- 3.4. Preispitati postojeći model odabira i financiranja preventivnih programa na svim razinama (od lokalnih zajednica do ministarstava) po načelu „svima pomalo“

- 3.5. Usmjeravati sredstva u preventivne programe i usluge namijenjene djeci koje su utemeljene na dokazima i jasnim pokazateljima uspješnosti. Izraditi kriterije za provođenje i vrednovanje preventivnih programa
- 3.6. Odabrati manji broj licenciranih preventivnih programa čiji bi sadržaji trebali biti dostupni svojoj djeci određene dobi, odnosno one programe koji trebaju biti dostupni određenim skupinama djece, a koji su se u dosadašnjoj međunarodnoj i hrvatskoj primjeni pokazali djelotvornima i polučili očekivane ishode
- 3.7. Osigurati potrebne materijalne i ljudske resurse za primjenu standarda kvalitete u neposrednom radu s djecom i obiteljima

4. Unaprijediti i osigurati sustavnu podršku i pomoć roditeljima, obitelji i skrbnicima kako bi djeca mogla rasti i razvijati se u sigurnom i stabilnom okruženju razumijevanja i poštovanja, polazeći od Konvencije o pravima djeteta, kao i Ustava Republike Hrvatske koji promiču da na obitelji počiva glavna odgovornost za zaštitu, odgoj i razvoj djeteta

Mjere:

- 4.1. Unaprijediti sustav i uspostaviti mrežu socijalnih usluga za obitelji i djecu u svrhu osiguravanja nužnih okolnosti za razvoj djece, zaštitu djece i sprječavanja izdvajanja djece iz obitelji
- 4.2. Osigurati uvjete za optimalan rani razvoj sve djece. Posebnu pozornost posvetiti ranom razvoju posebno osjetljivih skupina kao što su npr. djeca Romi, djeca s teškoćama u razvoju, djeca iz siromašnih obitelji osiguravanjem dostupnosti primjerenih programa ovim skupinama i njihovim roditeljima/skrbnicima

5. Osigurati odgovarajući broj kompetentnih stručnjaka koji u različitim sustavima rade s djecom i njihovim obiteljima

Mjere:

- 5.1. Uspostaviti odgovarajuće standarde i normative za stručnjake koji rade s djecom te izraditi dugoročnu strategiju osiguravanja financijskih resursa za njihovo postupno uspostavljanje
- 5.2. Uspostaviti i organizirati stručne, zakonske, organizacijske i financijske pretpostavke za cjeloživotno stručno obrazovanje stručnjaka koji rade s djecom i obiteljima
- 5.3. Organizirati sustav obrazovanja u kojem se programi odabiru, financiraju i evaluiraju temeljem jasno mjerljivih izlaznih kompetencija polaznika
- 5.4. U suradnji sa strukovnim udrugama i komorama, nadležnim državnim tijelima te sveučilišnim institucijama, analizirati postojeći sustav licenciranja i ispunjavanja uvjeta za izbor stručnjaka za rad s djecom te izraditi prijedlog minimalnih kriterija za njihovo periodično (re)licenciranje temeljem sudjelovanja u programima cjeloživotnog stručnog usavršavanja
- 5.5. Poticati razvoj stručnih specijaliziranih studija iz područja koja se odnose na djecu, mlade i obitelj

6. Uspostaviti djelotvorne i održive mehanizme međuresorne suradnje na svim razinama (od državne razine do lokalne zajednice). Osigurati partnerstvo i sudjelovanje svih značajnih sudionika u unapređivanju dobrobiti djece te promicanju i zaštiti njihovih prava

Mjere:

- 6.1. Analizirati praktične prepreke suradnje među sustavima i definirati mjerila za praćenje napretka u poticanju i održavanju potrebne razine međuresorne suradnje

- 6.2. Poticati zajedničku međuresornu izobrazbu i superviziju za određena područja i teme kao jedan od načina uspostave suradnje
- 6.3. Osigurati jasne mehanizme i održivost suradnje državnih institucija i institucija lokalne i područne (regionalne) samouprave i organizacija civilnog društva u ostvarivanju ciljeva *Strategije*
- 6.4. Uključiti članove akademske zajednice kao aktivne aktere u konceptualizaciji indikatora dobrobiti djece, unapređenju konceptualizacije usluga i programa temeljem teorija promjene ljudskog ponašanja i evaluacije ishoda

I. STRATEŠKI CILJ: OSIGURAVANJE USLUGA I SUSTAVA PRILAGOĐENIH DJECI

A. Sustav pravosuđa

Uvod

Dijete može sudjelovati u radu pravosudnih tijela iz više razloga. Najčešće se radi o situacijama kada je dijete počinitelj ili žrtva kaznenog djela ili prekršaja, u obiteljsko-pravnim građanskim postupcima u situacijama razvoda roditelja, kao i prilikom traženja azila. U međunarodnom kontekstu, *Konvencija o pravima djeteta* propisuje niz mjera koje države potpisnice trebaju osigurati u takvim slučajevima (članak 27. i 40.).

Učiniti sustav pravosuđa što je moguće više prilagođen djeci te olakšati djeci pristup pravosuđu i pravnom sustavu jedna je od ključnih aktivnosti EU Agende za prava djece. Akcijski plan za provedbu Stokholmskog programa¹¹ Europske komisije je zbog navedenog naglasio ovo područje u razdoblju 2010. do 2015. godine.

U skladu sa *Smjernicama Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci*¹², kada govorimo o pravosuđu prilagođenom djeci misli se na pravosudne sustave koji jamče učinkovitu provedbu svih dječjih prava na najvišoj mogućoj razini, poštujući načelo vladavine prava, sudjelovanja djeteta u postupku, najboljeg interesa djeteta, dostojanstva i zaštite od diskriminacije, uzimajući u obzir stupanj zrelosti i mogućnosti djetetova razumijevanja te okolnosti predmeta. Pravosuđe treba njegovati individualizirani pristup, ono mora biti pristupačno djetetu, pri čemu je nužno da svaki postupak bude prilagođen dobi djeteta, usredotočen na njegove potrebe i prava, da bude brz i učinkovit. Poštivanje prava djeteta uključuje njegovo pravo na postupak propisan zakonom, sudjelovanje i razumijevanje postupka, poštovanje privatnog i obiteljskog života, integriteta i dostojanstva, pri čemu posebno valja istaknuti poštivanje ograničenja prisutnosti djece prilikom ispitivanja i na sudskim raspravama, ali i omogućavanje djetetu da pred sudom izrazi svoje mišljenje. Navedene smjernice nužno podrazumijevaju edukaciju i užu specijalizaciju sudaca, te drugih osoba uključenih u kazneni, prekršajni i obiteljsko-pravni postupak prema djeci.

Sukladno *Strategiji Vijeća Europe o pravima djeteta (2012.-2015.)*, pravosuđe prilagođeno djeci će zemljama članicama osigurati podršku u praćenju nacionalnog zakonodavstva,

---

¹¹ Komunikacija Europske komisije o Osiguravanju područja slobode, sigurnosti i pravde za sve Europske građane: Akcijski plan za implementaciju Stokholmskog programa COM (2010) 171 final

¹² Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice), usvojene od Vijeća ministara 17. studenog 2010. godine.

nacionalnih politika i prakse s ciljem unapređenja dostupnosti dječjih prava i postupanja prema djeci u građanskim, kaznenim i upravnim postupcima, bez obzira na njihovu sposobnost rasuđivanja i njihov status. U tom smislu i *Strategija* naglašava potrebu edukacije i specijalizacije svih sudionika u postupcima gdje se djeca javljaju kao počinitelji ili žrtve kaznenih djela ili prekršaja, potrebu licenciranja za rad, hitnost postupaka i omogućavanje djetetu žrtvi što ranije uključivanje u terapijski proces s ciljem ublažavanja/otklanjanja štetnih posljedica nastalih počinjenim kaznenim djelom, a djetetu počinitelju pravovremene i učinkovite intervencije s ciljem razvoja prosocijalnog ponašanja.

U situacijama kada su djeca žrtve kaznenih djela, nužno je voditi računa o učinku procesa na dijete, pri čemu je posebno potrebno istaknuti primjereno usmeno i pismeno informiranje djece i roditelja/zakonskih zastupnika o postupku i njihovim pravima, kao i korištenje sredstava informacijsko-komunikacijske tehnologije (posebno video-konferencija) kako se djeca ne bi izlagala stresu neposrednog prisustvovanja u prostoriji sudnice, te kako bi se izbjegao neposredan kontakt s optuženima.

U odnosu na djecu počinitelje kaznenih djela, pravo na pravedno suđenje podrazumijeva zaštitu privatnosti djeteta, pravo da od prvog trenutka budu upoznati s postupkom koji se prema njima vodi, pravo na prvenstvo mjera i sankcija kojima se dijete neće izdvajati iz primarne socijalne sredine, a sukladno stručnoj i znanstveno utemeljenoj procjeni potreba, te pravo na znanstveno dokazane učinkovite intervencije.

Prava koje dijete počinitelj kaznenog djela ili prekršaja, odnosno dijete žrtva kaznenog djela ima, u hrvatskom zakonodavnom okviru uređena su *Zakonom o kaznenom postupku*¹³, *Kaznenim zakonom*¹⁴, *Prekršajnim zakonom*¹⁵, *Zakonom o sudovima za mladež*¹⁶, *Zakonom o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje*¹⁷ te različitim provedbenim propisima (pravilnicima) koji iz njih proizlaze. Navedeni zakoni usklađeni su s međunarodnim konvencijama o ljudskim pravima, pravima djece, preporukama Vijeća Europe i europskim direktivama.

Procjena stanja i smjernice za izradu ciljeva i mjera unaprjeđivanja pravosuđa prilagođenog djeci

Procjena stanja i izazova u području pravosuđa prilagođenog djeci temelji se na pokazateljima i preporukama triju relevantnih dokumenata nastalih tijekom 2012. i 2013. godine. Riječ je o analizi stanja prava djece i žena (UNICEF, 2012.), Alternativnom izvještaju o primjeni Konvencije o pravima djeteta i Zaključaka Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda u Republici Hrvatskoj 2004.-2010. (Koordinacija udruga za djecu, 2012.) te Izvješću o radu pravobraniteljice za djecu za 2012. godinu (Ured pravobranitelja za djecu, 2013.).

U odnosu na zakonsku regulativu, moguće je zaključiti kako Republika Hrvatska ima zadovoljavajuće propise kojima su stvoreni preduvjeti za ostvarivanje prava djece u okviru pravosudnog sustava i šireg sustava izvršavanja mjera i sankcija, međutim potrebno je intenzivirati aktivnosti i osigurati financijska sredstva za njihovo provođenje i to za jačanje i širenje mreže usluga i pristupa koji će se temeljiti na dokazano učinkovitim intervencijama.

Pri izradi ciljeva i mjera za unaprjeđivanje sustava pravosuđa prilagođenog djeci, uz navedene Smjernice Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, korištene su i Preporuke Vijeća

¹³ Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine, broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13)

¹⁴ Kazneni zakon (Narodne novine, broj 125/11, 144/12)

¹⁵ Prekršajni zakon (Narodne novine, broj 107/07, 39/13, 157/13)

¹⁶ Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine, broj 84/11, 143/12, 148/13)

¹⁷ Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje (Narodne novine, broj 133/12)

Ministara državama članicama koje se odnose na nove načine postupanja u maloljetničkoj delinkvenciji i ulozi maloljetničkog pravosudnog sustava (Recommendation Rec(2003)20)¹⁸, UNICEF-ov katalog dobre prakse i obećavajućih inicijativa u maloljetničkom pravosuđu u Centralnoj i Istočnoj Europi¹⁹, kao i Priručnik za donositelje odluka s ciljem kreiranja učinkovitih zakona i politika u području kaznenog prava²⁰.

Ciljevi i mjere

A.1. Cilj: Unaprijediti brzinu i učinkovitost postupaka prema djeci koja se javljaju kao počinitelji kaznenih djela te osigurati njihovo primjereno sudjelovanje i informiranost tijekom kaznenog postupka

Mjere:

A.1.1. Pri Ministarstvu pravosuđa razviti centraliziranu bazu podataka koja će na nacionalnoj razini pratiti brzinu kaznenih postupaka prema djeci koja su počinila kazneno djelo i utvrditi indikatore koji produljuju kazneni postupak kako bi se postupak skratio za najmanje 1/3 i približio se standardu od najviše 6 mjeseci vremena od podnošenja kaznene prijave do pravomoćnosti sudske presude

A.1.2. Postaviti jasne, na znanstvenim dokazima utemeljene, kriterije za primjenu načela oportuniteta i uvjetovanog oportuniteta tijekom prethodnog kaznenog postupka sukladno Zakonu o sudovima za mladež, kako bi se edukacijom stručnih suradnika za cjelovitu procjenu širih individualnih i okolinskih obilježja djeteta te primjenu strukturiranih instrumenata procjene rizika, donosila odluka o potrebi (ne)pokretanja daljnjeg postupka prema djetetu

A.1.3. Osigurati da su suci i državni odvjetnici za mladež koji rade u kaznenim postupcima s djecom koja su počinila kazneno djelo adekvatno educirani u području socijalne pedagogije, socijalnog rada i psihologije za rad s mladima rizičnog ponašanja, sukladno zakonskim propisima, a kako bi se, između ostalog, osiguralo i primjereno neposredno ili posredno sudjelovanje te ispravna zaštita djeteta, sukladno odredbama Konvencije o pravima djeteta

A.1.4. Osigurati primjerenu usmenu i pismenu informiranost djece u kaznenom postupku prilagođenu njihovoj dobi koristeći različite komunikacijske kanale (od davanje osobne informacije stručnjaka, letaka i brošura...) o pravima, obvezama i očekivanjima prema njima tijekom i poslije kaznenog postupka, kao i načinu izvršavanja pojedinih sankcija, čime se ujedno osigurava i potiče aktivno sudjelovanje djece i roditelja/zakonskih zastupnika.

Nositelji: Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Hrvatska odvjetnička komora

A.2. Cilj: Unaprijediti zaštitu i ostvarivanje prava djece žrtava kaznenih djela te osigurati njihovu primjerenu informiranost i sudjelovanje tijekom kaznenog postupka

Mjere:

A.2.1. U svim Županijskom sudovima osigurati primjerenu i suvremenu audio-video opremu za razgovor s djecom kao i prostorije posebno opremljene za razgovor s djecom koja su žrtve kaznenog djela tijekom kaznenog postupka, kako bi njihovo sudjelovanje bilo aktivno, ali i primjereno zaštićeno

---

¹⁸ Recommendation Rec (2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice (prihvaćeno od Vijeća Ministara 24.09.2003. godine na 853. sastanku zamjenika ministara).

¹⁹ The United Nations Children's Fund (UNICEF) (2010). Good Practices and Promising Initiatives in Juvenile Justice in the CEE/CIS Region. Geneva: UNICEF Regional Office for CEE/CIS.

²⁰ Making Law and Policy that Work: A Handbook for Law and Policy Makers on Reforming Criminal Justice and Penal Legislation, Policy and Practice (2013). London: Penal Reform International.

A.2.2. Osigurati da su odvjetnici koji rade u kaznenim postupcima u kojima su djeca žrtve kaznenih djela adekvatno educirani u području odgoja i skrbi za mlade, sukladno zakonskim propisima, te kako bi adekvatno štitili najbolji interes djeteta i osigurali primjereno neposredno ili posredno (preko opunomoćenika) sudjelovanje djeteta u postupku

A.2.3. Osigurati da djeca koja su žrtve kaznenog djela i njihovi roditelji/zakonski zastupnici dobiju primjerene usmene i pismene informacije (brošure) o sudskom postupku, pravima i ulozi djeteta u njemu prije davanja iskaza djeteta, za vrijeme sudskog postupka i nakon njega

A.2.4. Osigurati da djeca i roditelji/zakonski zastupnici imaju mogućnost kontinuiranog savjetovanja i podrške prije, tijekom i nakon kaznenog postupka u predmetima kada su djeca žrtve kaznenog djela

Nositelji: Ministarstvo pravosuđa, Hrvatska odvjetnička komora

A.3. Cilj: Unaprijediti položaj djece u prekršajnim postupcima i učinkovitost rada prekršajnih sudova

Mjere:

A.3.1. Osnovati odjele za mladež pri većim prekršajnim sudovima, uz jasno definirane kriterije specijalizacije prekršajnih sudaca za mladež s ciljem podizanja razine učinkovitosti rada prekršajnih sudova

Nositelji: Ministarstvo pravosuđa

A.4. Cilj: Sustavno pratiti učinkovitost i razvijati indikatore učinkovitosti primijenjenih kaznenopravnih sankcija prema djeci

Mjere:

A.4.1. Inicirati i osigurati provođenje istraživanja kojima bi se izmjerio i pratio učinak primjene kaznenopravnih sankcija prema djeci s ciljem dobivanja informacija o stupnju recidivizma, psihosocijalnim promjenama u životu djece i drugim važnim čimbenicima kao rezultat provedene sankcije, odnosno kako bi se dobili kvalitetni indikatori učinkovitosti primjene sankcija u Hrvatskoj pod vidom najboljeg interesa i dobrobiti djece

Nositelji: Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo socijalne politike i mladih

A.5. Cilj: Unaprijediti rad kaznenih i prekršajnih sudova u području praćenja izvršavanja izrečenih sankcija prema djeci koja su počinila kazneno djelo ili prekršaj, te osigurati provođenje postavljenih standarda kvalitete sukladno zakonskim propisima

Mjere:

A.5.1. Inicirati i osigurati zapošljavanje stručnih suradnika izvanpravne struke na način da svi županijski sudovi i općinski sudovi imaju najmanje jednog stručnog suradnika izvanpravne struke zaposlenog na odjelima za mladež, sukladno zakonskim propisima

A.5.2. Zaposliti stručne suradnike izvanpravne struke u odjelima za mladež pri većim prekršajnim sudovima, po uzoru na kaznene sudove za mladež, s ciljem podizanja razine učinkovitosti rada prekršajnih sudova, a posebno praćenja provedbe i izvršavanja prekršajnih sankcija

A.5.3. Osigurati kontinuirani nadzor sudova nad tijekom izvršavanja kaznenopravnih sankcija prema djeci koja izvršavaju kaznenopravne sankcija kroz redovita kontrolna ročišta i posjetu djeci u ustanovama, sukladno zakonskim propisima

Nositelji: Ministarstvo pravosuđa

A.6. Cilj: Sustavno unapređivati modalitete izvršavanja sankcija i programe intervencija prema djeci

Mjere:

A.6.1. Istražiti inozemne modele dobre prakse i učinkovite intervencijske programe za rad s djecom prema kojoj se izvršavaju kaznenopravne sankcije u zajednici ili koji ostaju u obitelji te osigurati njihovu implementaciju u hrvatski sustav intervencija

A.6.2. Razviti model specijaliziranog udomiteljstva kao modaliteta izdvajanja djeteta iz primarne sredine u funkciji izvršavanja kaznenopravnih sankcija

A.6.3. Proširiti mrežu stambenih zajednica i sličnih oblika intervencija kao modaliteta izdvajanja djeteta iz primarne sredine u funkciji izvršavanja kaznenopravnih sankcija

A.6.4. Analizirati prostorne i sadržajne uvjete ustanova u kojima se izvršavaju kaznenopravne sankcije prema djeci, detektirati ključna nezadovoljavajuća područja tih uvjeta i osigurati njihovo unaprjeđivanje sukladno standardima kvalitete i ostvarivanja prava djece

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo pravosuđa

A.7. Cilj: Unaprijediti obiteljsko-pravno zakonodavstvo i praksu u odnosu na aktivno sudjelovanje i mogućnost izražavanja mišljenja djeteta u pitanjima koja se na njega neposredno odnose

Mjere:

A.7.1. Jasno definirati postupovne odredbe temeljem kojih će dijete ostvariti pravo na sudjelovanje i izražavanje svog mišljenja u građanskim obiteljsko-pravnim postupcima koja se na njega neposredno odnose. Neovisno o tome hoće li svjedočiti na sudu ili ne, osigurati dijeteu priliku da izrazi svoja osobna stajališta i brige o pitanjima u vezi sa slučajem, njegovu uključenost u pravosudni postupak, posebice njegovu sigurnost, želju da svjedoči ili ne, način svjedočenja, kao i bilo koje drugo relevantno pitanje koje utječe na njega

A.7.2. Poduzeti potrebne radnje za osnivanje obiteljskih sudova, odnosno specijalizaciju sudaca za rad na statusnim i obiteljskim predmetima

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo pravosuđa

A.8. Cilj: Sustavno unapređivati kompetencije svih stručnjaka pravne i izvanpravne struke koji su uključeni u pravosudne postupke u kojima sudjeluju djeca, te u izvršavanju kaznenopravnih sankcija

Mjere:

A.8.1. Ispitati potrebe i područja za razvoj specifičnih kompetencija svih stručnjaka koji su uključeni u pravosudne postupke u kojima sudjeluju djeca kao i u provođenju sankcija, te razviti kratkoročni i dugoročni plan i program izobrazbe i supervizije s obzirom na identificirane potrebe i specifične zahtjeve radne uloga

Nositelji: Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo socijalne politike i mladih

B. Zdravstveni sustav

Uvod

Zdravstvena zaštita djece obuhvaća sustav društvenih, skupnih i individualnih usluga, mjera i aktivnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja, sprječavanje i rano otkrivanje bolesti, pravovremeno liječenje te zdravstvenu njegu i rehabilitaciju. Odgovarajuće zdravstvene službe za djecu i mlade uključuju integrirani pristup do dosizanja punih potencijala dječjeg razvoja.

Zdravstveni sustav prilagođen djeci treba osiguravati jednaku dostupnost zdravstvene zaštite temeljenu na načelima otvorenosti, raspoloživosti, dostupnosti, pravičnosti i multidisciplinarnosti.

Ranjive grupe djece i mladih uključuju djecu sa zdravstvenim poteškoćama, teškoćama u razvoju, djecu u ustanovama, djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, iz ekonomski ugroženih obitelji te zlostavljanu djecu. Za djecu i mlade sa zdravstvenim i razvojnim poteškoćama i treba osigurati specifičnu zdravstvenu zaštitu.

Usluge potrebne mladima su različite od onih za odrasle i potrebno je staviti veći naglasak na informacije, psihosocijalnu podršku, promotivne i preventivne akcije (WHO, 2005.)²¹.

Takve potrebe zahtijevaju prilagodbu organizacije pružanja zdravstvenih usluga i drugačiji pristup zdravstvenih radnika/ca te uključivanje profesionalaca/ki različitih struka (zdravstveni djelatnici/e, socijalni radnici/e, psiholozi/inje, socijalni/e pedagozi/ginje, vršnjački edukatori/ce). Osoblje koje radi s mladima treba biti posebno educirano, posjedovati znanja iz područja adolescentske psihologije i razvoja, uz razvijene interpersonalne vještine te senzibiliziranost za različitosti.

U Republici Hrvatskoj zdravstvenu djelatnost na razini primarne zdravstvene zaštite djece do 18 godina obavljaju specijalisti pedijatri, doktori medicine i doktori obiteljske medicine. Preventivnu zdravstvenu skrb djece osiguravaju specijalisti školske medicine.

Zdravstvene službe i za djecu i mlade, trebale bi se temeljiti na sljedećim načelima:

Uključivanje

Djeca i mladi imaju pravo na informacije, treba ih se smatrati aktivnim dionicima u donošenju odluka, saslušati i pitati za mišljenje. Način i stupanj uključenosti ovisit će o dobi djeteta, prosudbenim kapacitetima, zrelosti i važnosti odluka u čijem donošenju sudjeluje.

Promicanje

Promicanje zdravlja se definira kao proces koji ljudima omogućava da povećaju kontrolu nad vlastitim zdravljem i unaprjeđuju ga, te promicanje uključuje sve aktivnosti koje djetetu i mladoj osobi omogućavaju veće sudjelovanje u postizanju zdravlja i dostizanju pozitivnih odrednica zdravlja.

Zaštita

Zdravstvena zaštita uključuje sve aktivnosti koje ograničavaju ili izbjegavaju izloženost bilo kakvim rizicima koji mogu štetno djelovati na zdravlje. Rizici se mogu pojaviti u obitelji,

---

²¹ European Strategy for Child and Adolescent Health and Development, WHO 2005.

okolini, ali i u samom zdravstvenom sustavu. Za djecu je proces liječenja, a osobito hospitalizacija, mogući dodatni izvor stresa.

Prevenција

Prevenција je aktivni proces sa svrhom sprječavanja svih zdravstvenih, socijalnih ili emocionalnih problema koji mogu omesti potpuno ostvarenje ljudskih potencijala. Prevenција uključuje smanjivanje štetnih odrednica zdravlja, prevenciju razvojnih bolesti i poremećaja kao i komplikacija bolesti te djelovanje bolesti na kvalitetu života. Načelo prevencije je vodeće načelo za postizanje boljih zdravstvenih ishoda.

Usmjerenost prema potrebama

Osiguravanje zaštite prema potrebama se odnosi na bilo koju službu koja doprinosi zdravlju i dobrobiti djece i obitelji i stoga uključuje više od tradicionalnih zdravstvenih službi. Zaštita prema potrebama bi trebala omogućiti harmonizirano djelovanje svih sudionika u sustavu kako bi zdravstvena iskustva i ishodi bili najbolji za pacijenta.

U Republici Hrvatskoj, zdravstvenu zaštitu iz obveznog zdravstvenog osiguranja za djecu predškolske dobi od 0 do 7 godina, provode specijaliste pedijatri koji iznimno imaju pravo ugovoriti provođenje zdravstvene zaštite i za djecu školske dobi do završenog osnovnog školovanja u slučaju kada doktor specijalista pedijatar nije u mogućnosti popuniti tim do standardom propisanog broja djece predškolske dobi.

Doktori u djelatnosti opće/obiteljske medicine ima pravo ugovoriti provođenje zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja za osigurane osobe starije od 4 godine. Iznimno, doktor ugovoren u djelatnosti opće/obiteljske medicine ima pravo ugovoriti provođenje zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja za osigurane osobe – djecu dobi od 0 do 4 godina, ako prema mjestu prebivališta, odnosno boravka djeca navedene dobi nemaju mogućnost izbora doktora specijalista pedijatra.

Studenti koji studiraju izvan mjesta prebivališta kao i učenici srednjih škola koji borave u učeničkim domovima, prema važećoj zakonskoj regulativi, ostvaruju zdravstvenu zaštitu na primarnoj razini slobodnim izborom liječnika u mjestu privremenog boravišta budući da izbivaju iz mjesta prebivališta duže od 3 mjeseca.

Preventivne mjere kao i zdravstveni odgoj te aktivnosti savjetovaništa za djecu i mlade školske dobi te studente provode se kroz djelatnost preventivno-odgojnih mjera za zdravstvenu zaštitu školske djece i studenata i djelatnost zdravstvene zaštite mentalnog zdravlja, prevencije i izvanbolničkog liječenja ovisnosti u zavodima za javno zdravstvo i Zavodu za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“.

Područja

Prema pokazateljima zdravstvenog stanja, rizika, navika i izazova mogu se definirati sljedeća prioritetna područja u unapređenju usluga djeci u sustavu zdravstva u Hrvatskoj.

B.1. Mentalno zdravlje djece

Među prioritetnim područjima se nedvojbeno sve češće pojavljuju problemi u vezi s mentalnim zdravljem djece, u koje ulaze sve razvojno – psihološke teme, ali i intervencije koje pridonose zaštiti i unapređenju zdravog razvoja djece. Pri tome valja imati na umu da je mentalno zdravlje male djece pretpostavka mentalnog zdravlja starije djece, adolescenata i

odraslih. Svjetska zdravstvena organizacija predviđa da će do 2020. godine depresija biti druga po redu na listi vodećih bolesti, a zabrinjavajuće je da od depresije sve više pate djeca i mladi.

Potrebno je jačati i dalje razvijati jedinice za zaštitu mentalnog zdravlja koje bi na primarnoj razini pružale kontinuiranu, multidisciplinarnu skrb i podršku.

B.2. Dijete u bolnici

Zdravstvena skrb o djeci podrazumijeva i osobitu skrb o djetetu u bolničkim uvjetima jer je pristup djetetu u bolnici ne samo medicinski već i psihološko-socijalno zahtjevan i specifičan. U adolescentnoj dobi je boravak u bolnici relativno otežan jer su zbog dobne podjele smješteni ili s malom djecom ili s odraslima, te se osjećaju dodatno isključeni, što može rezultirati otporom i povećanom tjeskobom.

Bolničko je okruženje čak i bez obzira na ozbiljnost bolesti, djetetu nepovoljno i odbojno, te mu razumne informacije otvoreno priopćene, mogu omogućiti djelotvornije suočavanje. Osim toga boravak majke/drugog najbližeg srodnika u bolnici ukoliko je to moguće zbog objektivnih okolnosti te susreti i druženja s drugim srodnicima tijekom hospitalizacije mogu ne samo povoljno djelovati na djetetovo psiho-fizičko stanje već se i povoljno odraziti na tijek bolesti. U bolničkim ustanovama omogućava se i nastavak školovanja, ali još uvijek nedosljedno i neredovito. Ukoliko se medicinski postupci ili bolnički boravak planiraju unaprijed, postoji izražena potreba za psihološkom pripremom djeteta (i roditelja), što znatno umanjuje stres djeteta.

Europska lista o pravima djece u bolnici i program „Za osmijeh djeteta u bolnici“ kojeg provode Savez društava Naša djeca Hrvatske, Hrvatsko društvo za preventivnu i socijalnu pedijatriju i Pedijatrijsko društvo Hrvatske udruge medicinskih sestara te predstavnici ministarstava zdravlja, socijalne politike i mladih, znanosti, obrazovanja i sporta zalažu se za načelo „Prihvata djeteta u bolnicu samo kad je to za dijete najbolje rješenje“. Da bi se to postiglo, potrebno je stvoriti niz preduvjeta, kao na primjer, poboljšanje kvalitete primarne zdravstvene zaštite (manji broj djece po liječniku), bolja socijalna skrb, kućno liječenje djece, dnevne bolnice itd. Program „Za osmijeh djeteta u bolnici“ provodi se kontinuirano u 37 bolnica-dječjih odjela, a 29 bolnica dostiglo je prestižan naziv bolnica/dječji odjel-prijatelj djece“, ispunivši vrlo zahtjevne kriterije programa. Ovom akcijom u bolnicama Hrvatske stvaraju se uvjeti za što manje stresan i ugodniji boravak djeteta u bolnici.

Uočava se i potreba za većom povezanošću pedijatrijskih odjela i pružatelja socijalnih usluga izvan bolnice kako bi se osigurala viša razina psihosocijalne podrške obitelji tijekom i nakon liječenja djeteta. Nazočnost socijalnog radnika na odjelu olakšao bi takvu suradnju i ujedno pomoglo u informiranju roditelja o njegovim socijalnim pravima.

B.3. Prekomjerna tjelesna masa

Jedan od prioritarnih zdravstvenih izazova je borba s prekomjernom tjelesnom masom već u dječje doba. Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u dobi od 7 do 15 godina udio djece s prekomjernom tjelesnom masom iznosi 29,8% od čega je 9,2% djece pretilo, a 0,4% ekstremno pretilo, dok je 1,9% djece pothranjeno (podaci za Grad Zagreb za 2011. godinu). U odnosu na europske zemlje, Hrvatska su djeca školske dobi na četvrtom, odnosno petom mjestu od 39 zemalja.

Osim ozbiljnih utjecaja na zdravlje, pretilost može imati i značajan utjecaj na psihološki razvoj i doživljavanje sebe. Pritom je doživljaj pretilosti i izgled u odnosu na objektivne parametre spolno uvjetovan te su dječaci općenito zadovoljniji svojim izgledom i nastoje izgledati razvijeniji i stariji, a djevojčice već od rane dobi teže tjelesnom izgledu koji reklamiraju i zastupaju mediji kao ideal ženske ljepote. Doživljaj sebe djeluje i na općeniti osjećaj zdravlja i zadovoljstva te su životom najzadovoljnija djeca koja su zadovoljna svojom tjelesnom masom.

Osjećaj manje vrijednosti može voditi depresiji, asocijalnom ponašanju i poremećajima u prehrani. Stoga je sustavna briga društva o pravilnoj prehrani i prehrambenim navikama djece i mladih zalag za zadovoljniju populaciju sada i zdravlju u budućnosti.

B.4. Reproduktivno zdravlje

Odgovorno spolno ponašanje i očuvanje reproduktivnog zdravlja nije bitno samo zbog zdravlja pojedinca, odnosno obitelji, već je nužno i za očuvanje demografskog napretka svake zemlje. Hrvatska je već dugo u depopulacijskom razdoblju te je skrb o reproduktivnom zdravlju višestruko značajna. Kako se stupanje u brak odlaže za sve kasniju dob, a dob fiziološke zrelosti mjerena dobi menarhe se nije promijenila značajnije u posljednjim desetljećima, razdoblje u kojem je moguće rizično spolno ponašanje je sve dulje.

Sprječavanje i suzbijanje spolno prenosivih infekcija kao i usvajanje odgovornog spolnog ponašanja provodi se primjenom mjera primarne i sekundarne prevencije te promicanja zdravlja. Primarna prevencija uključuju i zdravstveno informiranje i odgoj populacije i/ili populacijskih skupina. Pozornost pri provođenju sekundarne prevencije usmjerava se na rano otkrivanje bolesti, uključujući i programe probira te djelotvornog i pravodobnog liječenja. Zbog osobito osjetljivog područja ljudske spolnosti i stigme povezane sa spolno prenosivim infekcijama čitavo područje zahtijeva senzitivnost i odgovarajuće oblike zaštite i intervencija. Posebnu pozornost treba posvetiti potrebama ranjivih skupina, kao što su osobe koje su doživjele seksualno nasilje ili nasilje u vezi, te mlade osobe s invaliditetom.

B.5. Rizici ovisničkih ponašanja

Rizična ponašanja djece povezana s uporabom legalnih ili ilegalnih sredstava ovisnosti imaju zbog velike proširenosti i potencijalno teških ishoda veliko javnozdravstveno značenje i nepodijeljenu pozornost međunarodnih i nacionalnih politika, tijela i institucija. Prema podacima relevantnih istraživanja, mladi u Hrvatskoj puše više od prosjeka europskih zemalja i proširenost je u stagnaciji, a ne u padu. Osobito je značajno da je pušenje sve prisutnije u djevojčica.

Mladi u Hrvatskoj piju više od prosjeka europskih vršnjaka i osobito je izraženo ekscesivno pijenje („binge drinking“), koje karakterizira velika količina popijenog pića u kratkom vremenskom razdoblju. Pijenje alkohola nije povezano samo s uzimanjem drugih rizičnih sredstava, već i s agresivnim i nasilničkim ponašanjem i u dječaka i djevojčaka. Kako je sve do sada još uvijek uočljivo sve prisutnije pijenje u mladima, nije nerazumno promatrati i povećanu agresiju kao poveznicu s konzumacijom alkohola.

Iako u Hrvatskoj zakonski propisi zabranjuju prodaju i posluživanje alkohola maloljetnicima, primjena tih inače dobrih i razumnih zakona je vrlo neujednačena. Zakonski se propisi uglavnom ne poštuju i ne provode, te je dostupnost alkohola mladima vrlo velika. Medijski utjecaj reklama (za pivo, koje se smije reklamirati) koje su vrlo poticajne i privlačne te upravo usmjerene mladima još je jedan utjecajni čimbenik.

Jedno od najrizičnijih ponašanja u adolescenciji je eksperimentiranje s psihoaktivnim drogama. Ne samo da je većina sredstava s kojima mladi dolaze u doticaj ilegalna, te uporabom krše zakon i potencijalno se izlažu kaznenim prijavama, već je djelovanje droga na središnji živčani sustav i cjelokupno ponašanje u pojedinaca neizvjesno i nepredvidivo i od eksperimenta se lako postane konzument, a od konzumenta ovisnik, sa svim tjelesnim, psihičkim i društvenim posljedicama.

Uvid u značajke populacije heroinskih ovisnika na liječenju pokazuje da je upravo u adolescenciji najčešći prvi kontakt s psihoaktivnim sredstvima. Prema izjavama ovisnika njih je 60% kao prvu drogu uzimalo marihuanu, što je još jedan dokaz da pušenje marihuane ne smije biti smatrano neizbježnim dijelom adolescentnog ponašanja.

Nedovoljno poznate i zbog toga još uvijek „skriven“ su i potencijalne ovisnosti o internetu, društvenim mrežama, virtualnoj stvarnosti, pa i kockanju u mladoj dobi.

B.6. Palijativna skrb za djecu

Uspostava sustava palijativne skrbi, uz jačanje interdisciplinarnu suradnje, te uključivanje civilnog društva, osobito volontera, u pružanje palijativne skrbi, uz odgovarajuću zakonsku regulaciju, od velike je važnosti za Republiku Hrvatsku. Njezina važnost prepoznata je i u Nacionalnoj strategiji razvoja zdravstva Republike Hrvatske 2012.-2020. Vlada Republike Hrvatske usvojila je Strateški plan razvoja palijativne skrbi za razdoblje 2014.-2016., koji je jedan od operativnih dokumenata kojim se razrađuju razvojne mjere i konkretne aktivnosti u sustavu palijativne skrbi, a izrađen je prema Bijeloj knjizi o standardima i normativima za hospicijsku i palijativnu skrb u Europi - Preporuke Europskog udruženja za palijativnu skrb, te preporuke Rec (2003) 24 Povjerenstva ministara Vijeća Europe državama članicama o organiziranju palijativne skrbi.

Prema definiciji Europskog društva za palijativnu skrb (engl. European Association for Palliative Care), te Svjetske zdravstvene organizacije palijativna skrb je pristup koji poboljšava kvalitetu života bolesnika i njihovih obitelji suočenih s problemima uslijed smrtonosne bolesti, putem sprečavanja i ublažavanja patnje pomoću rane identifikacije i besprijeorne prosudbe, te liječenja boli i drugih problema - fizičkih, psihosocijalnih i duhovnih. Palijativna skrb je interdisciplinarna u svom pristupu, te svojim djelokrugom obuhvaća pacijenta, obitelj i zajednicu. Palijativna skrb nudi najosnovniji koncept zaštite – zbrinjavanje pacijentovih potreba gdje god da se za njega skrbi, bilo kod kuće ili u ustanovi. Palijativna skrb nastoji očuvati najbolju moguću kvalitetu života sve do smrti.

Palijativna skrb u Republici Hrvatskoj predstavlja integrirani model skrbi čiji su temeljni nositelji postojeći sustavi zdravstvene zaštite i socijalne skrbi. Sustav palijativne skrbi primarno se ne uspostavlja kao novi/dodatni sustav već se ustrojava temeljem prenamjene postojećih resursa, osnaživanjem i osposobljavanjem profesionalaca te postavljenjem novih procedura i standarda rada.

Posebna pažnja i oblici palijativne skrbi posvetit će se vulnerabilnim skupinama, od kojih je jedna od skupina- skupina djece. Odluka o obliku palijativne skrbi koji će se osigurati donosi se na osnovu više kriterija: potrebe bolesnika, mogućnosti liječenja u kući/dnevnoj bolnici/ustanovi, postojećim uslugama, potrebama obitelji itd. Standardi i normativi za rad s palijativnim pacijentima trebaju biti drugačiji u odnosu na skrb za ostale pacijente, ali bez negativnog utjecaja na pravednost u korištenju zdravstvene zaštite.

Polazeći od navedenog, prioriteta djelovanja u ovom području su sljedeći:

1. Zdravlje i dobrobit djece ugraditi kao nedjeljivu sastavnicu u razvoj i provedbu svih politika i strategija
2. Osigurati dostupne i raspoložive službe u skladu sa stručnim preporukama, poštujući načela jednakosti, dostupnosti, raspoloživosti, kontinuiranosti te međusektorske suradnje uz aktivnu uključenost korisnika
3. Sustavno djelovati na sprečavanju nesreća/ozljeda, trovanja, samoubojstava, ubojstava djece
4. Humanizirati uvjete u rodilištima, kako za dijete tako i za majku, te promicati važnost podrške dojenju uz naglasak na potrebe posebno ranjive djece u jedinicama intenzivne njege i liječenja
5. Osigurati, kada god je moguće, kao liječnika izbora za djecu do navršениh 18 godina, pedijatar koji nakon rane dječje dobi vodi zdravstvenu skrb u suradnji s drugima specijalistima i stručnjacima
6. Unaprijediti praćenje zdravstvenog stanja i navika kao i odrednica zdravlja u svrhu unaprjeđenja zdravstvenih ishoda i smanjenja nejednakosti

Za ostvarivanje ovih prioriteta i uspostava zdravstvenog sustava prilagođenog djeci organizacijski i kadrovski je potrebno osigurati nužne preduvjete. Za to bi bilo nužno osigurati dostupnost i raspoloživost zdravstvenih usluga za djecu u ruralnim, otočkim i rijetko naseljenim područjima kroz mrežu pedijatrijskih timova /timova opće/obiteljske medicine uz redefiniranje kadrovskih normativa te harmoniziranu i ujednačenu preventivnu zdravstvenu zaštitu djece poštivanjem kadrovskih normativa predviđene mreže. Za zadovoljenje potreba djece i mladih trebalo bi omogućiti fleksibilne organizacijske okvire kojima bi se mogli zadovoljiti upravo prioritetni navedeni izazovi, uz evaluaciju procesa i ishoda programa namijenjenih unapređenju zdravstvenih usluga.

B.1. Mentalno zdravlje djece

Ciljevi i mjere

B.1. Cilj: Unaprijediti rano uočavanje i učinkovito zbrinjavanje problema mentalnog zdravlja

Mjere:

B.1.1. Podizati svijest zdravstvenih radnika i građana o značenju mentalnog zdravlja i provoditi

redovite probire usmjerene ranom uočavanju poremećaja, kao i specifična istraživanja u ciljnim populacijama (pokušaji samoubojstava, mladi u sukobu sa zakonom, sa sklonošću ovisničkom ponašanju) s ciljem utvrđivanja rizika i mjera zaštite

B.1.2. Unaprijediti rad u multidisciplinarnim savjetovalištim za mentalno zdravlje djece i adolescenata na razini primarne zdravstvene zaštite u zavodima za javno zdravstvo jačanjem kapaciteta djelatnosti školske medicine i mentalnog zdravlja i prevencije ovisnosti

Nositelj: Ministarstvo zdravlja

B.2. Cilj: Sprječavati i suzbijati stigmatu djece i mladih s problemima mentalnog zdravlja

Mjere:

B.2.1. Poticati sustavno doeduciranje stručnjaka koji se bave djecom u području mentalnog zdravlja te provoditi edukaciju zdravstvenih radnika i osoblja koje skrbi o djeci i adolescentima uz informiranje drugih stručnjaka (psihologa i pedagoga u vrtićima i školama i sustavu socijalne skrbi) o rastućim izazovima mentalnog zdravlja i suzbijanja stigme

B.2.2. Kreirati i primijeniti programe promicanja mentalnog zdravlja i prevencije samoubojstava
djece u populaciji te izraditi smjernice za rad i promicanje mentalnog zdravlja

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo socijalne politike i mladih

B.3. Cilj: Pružiti potporu obiteljima djece s problemima mentalnog zdravlja kao i djeci čiji članovi obitelji imaju probleme mentalnog zdravlja

Mjere:

B.3.1. Organizirati i provesti potporne multidisciplinarnе programe u zajednici, uz uključenost obitelji oboljelih uz suradnju sa organizacijama civilnog društva

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

B.4. Cilj: Unaprijediti brigu za mentalno zdravlje traumatizirane djece (zlostavljane, zanemarene, žrtava nasilja i djece u krizi, žrtava različitih nesreća) i djece koja su pokušala samoubojstvo uz osiguravanje odgovarajućih uvjeta za njihov oporavak

Mjere:

B.4.1. Podržati razvoj regionalnih multidisciplinarnih timova za pomoć traumatiziranoj djeci (zlostavljanoj i zanemarenoj), djeci u kriznim situacijama i stresnim okolnostima odrastanja

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih

B.2. Dijete u bolnici

Ciljevi i mjere

B.5. Cilj: Smanjiti stres bolničkog boravka za dijete i za roditelja/staratelja

Mjere:

B.5.1. Stvoriti preduvjete za boravak roditelja/staratelja uz bolesno dijete u bolnici uz osiguranje posebnih odjela za mlade sa pratećim izvanbolničkim kapacitetima te unaprijediti razvoj dnevnih bolnica za djecu i mlade

B.5.2. Senzibilizirati zdravstvene radnike u primarnoj zdravstvenoj zaštiti na sustavni rad s roditeljima i djecom u tijeku priprema za bolnički boravak i u slučaju hitne hospitalizacije

B.5.3. Provoditi liječenje poštujući načela uključivanja i informiranja djeteta i mlade osobe o potrebama i temeljenim informacijama o nužnim zdravstvenim postupcima

B.5.4. Omogućiti redovito školovanje djeci školske dobi tijekom boravka u bolnici

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

B.6. Cilj: Unaprijediti psihološke aspekte pomoći, podrške i oporavka djece i mladih u bolnici i podršku njihovim roditeljima

Mjere:

B.6.1. Osigurati individualnu i grupnu psihološku i psiho-socijalnu podršku djeci za vrijeme boravka u bolnici, kao i podršku roditeljima u svim fazama liječenja djeteta te poticati i provoditi interdisciplinarnе programe

B.6.2. Učiniti transparentnim sustav informacija o liječenju u inozemstvu

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje

B.7. Cilj: Osigurati povezanost bolničkog sustava sa sustavom obrazovanja i socijalne skrbi

Mjere:

B.7.1. Razviti potpunu mrežu suradnje sustava zdravstva, obrazovanja i socijalne skrbi s ciljem ublažavanja posljedica izdvajanja iz svakodnevnog životnog okruženja

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

B.3. Prekomjerna tjelesna masa

Ciljevi i mjere

B.8. Cilj: Spriječiti razvoj i posljedice prekomjerne tjelesne mase i debljine kod djece i mladih

Mjere:

B.8.1. Podizati svijest, informirati i educirati zdravstvene radnike i građane o značenju pravilne prehrane za zdravlje a koja započinje dojenjem i obuhvaća uz preporuke za pravilnom prehranom i preporuke za važnost bavljenja tjelesnom aktivnosti djece i mladih za zdravlje te primijeniti preporučene standarde prehrane u dječjim vrtićima, školama i drugim ustanovama uz edukaciju osoblja i zabranu automata s neodgovarajućim namirnicama u školama

B.8.2. Omogućiti redovitu i dopunsku tjelesnu aktivnost u školskim dvoranama te poticati organiziranu tjelesnu aktivnost u slobodno vrijeme

B.8.3. Unaprijediti pravodobno uočavanje pojave prekomjerne tjelesne mase/debljine i razviti sustav savjetovašta za pravilnu prehranu u zdravstvu te poticati suradnju s nevladinim sustavom

B.8.4. Podržati lokalno urbano planiranje koje omogućava privlačna, sigurna i dostupna područja za aktivno provođenje vremena i tjelesnu aktivnost

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Županijski zavodi za javno zdravstvo, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

B.4. Reproductivno zdravlje

Ciljevi i mjere

B.9. Cilj: Smanjiti učestalost, proširenost te neposredne i dugoročne posljedice spolno prenosivih infekcija

Mjere:

B.9.1. Kontinuirano provoditi mjere primarne prevencije

B.9.2. Unaprijediti rano otkrivanje zaraženih osoba i spriječiti pojavu komplikacija

Nositelj: Ministarstvo zdravlja

B.5. Prevencija ovisnosti

Ciljevi i mjere:

B.10. Cilj: Spriječiti i suzbijati eksperimentiranje sa sredstvima koja mogu uzrokovati ovisnost kao i razvoj ovisnosti

Mjere:

B.10.1. Podizati osviještenost djece i adolescenata o rizicima ovisničkih ponašanja uz dosljednu primjenu zakonskih propisa ograničenja dostupnosti i reklamiranja

B.10.2. Osigurati i provoditi edukaciju djece i mladih kao i informiranje opće populacije o rizicima i posljedicama ovisnosti

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

B.11. Cilj: Kontinuirano provoditi mjere ranog uočavanja i intervencija u rizičnim i vulnerabilnim populacijskim skupinama

Mjere:

B.11.1. Provoditi mjere ranog prepoznavanja i odgovarajućeg tretmana ovisnosti u zdravstvenom i socijalnom sustavu

B.11.2. Unapređivati znanja i međusektorsku suradnju osoblja koje se bavi područjem ovisnosti

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske

B.12. Cilj: Osigurati okoliš koji ne potiče razvoj ovisnosti

Mjere:

B.12.1. Kontinuirano jačati provođenje preventivnih programa na tri razine prevencije: univerzalne, selektivne i indicirane

B.12.2. Osigurati dosljednu i ravnomjernu provedbu programa smanjenja potražnje i smanjenja ponude sredstva ovisnosti

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

B.6. Palijativna skrb za djecu

Ciljevi i mjere

B.13. Cilj: Osigurati holistički pristup palijativnoj skrbi za svako dijete

Mjere:

B.13.1. Senzibilizirati javnost na suočavanje s teško bolesnom djecom i potrebom podrške.

B.13.2. Primijeniti mjere palijativne skrbi u pojedinim bolnicama na pedijatrijskim bolničkim odjelima i na odjelima gdje su smještena djeca i mladi koji se nalaze u terminalnoj fazi bolesti, slijedeći protokole i standarde uz kontinuirano ublažavanje boli i smanjivanje neugodnih simptoma bolesti.

Nositelj: Ministarstvo zdravlja

B.14. Cilj: Podizati kvalitetu života oboljelima od teških kroničnih ili neizlječivih bolesti

Mjere:

B.14.1. Unaprijediti provođenje palijativne skrbi organizacijom dnevnih bolnica uz postojeće onkološke odjele te osigurati psihološku i emocionalnu podršku oboljelima

B.14.2. Osnažiti kapacitete i provoditi doedukaciju zdravstvenih radnika/suradnika u pružanju palijativne skrbi

Nositelj: Ministarstvo zdravlja

B.15. Cilj: Pružati podršku obiteljima i srodnicima oboljelih tijekom bolesti i razdoblja žalovanja

Mjere:

B.15.1. Osigurati naknadu za smještaj, odnosno osigurati smještajne kapacitete za roditelja/staratelja djeteta na dugotrajnoj bolničkoj skrbi izvan mjesta stanovanja

B.15.2. Omogućiti provođenje mjera palijativne skrbi u kućnim posjetima

B.15.3. Osigurati dostupnost savjetovanja obitelji i srodnika oboljelih tijekom bolesti i razdoblja žalovanja

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

C. Sustav socijalne skrbi

Uvod

Pravo djeteta na socijalnu sigurnost te pravo na uživanje životnog standarda koji odgovara djetetovom tjelesnom, psihičkom i društvenom razvoju, poštujući načelo temeljem kojeg sva djeca trebaju odrastati u obiteljskom okruženju, temeljna su prava djeteta koja Republika Hrvatska osigurava nacionalnom pravnom regulativom.

Republika Hrvatska je do sada usvojila niz međunarodnih i nacionalnih strateških dokumenata koji su usmjereni na dobrobit i najbolji interes djeteta, a odnose se na reformiranje sustava socijalne skrbi s ciljem unapređivanja sustava zaštite prava djece kroz razvoj mreže različitih socijalnih usluga od lokalne do nacionalne razine. Pri tome ključni dokumenti su: *Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju*²², *Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011-2016*²³, *Standardi kvalitete socijalnih usluga u djelatnosti socijalne skrbi (2010)*²⁴, *Plan deinstitutionalizacije i transformacije*

²² Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju (Joint Inclusion Memorandum-JIM).

http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/medunarodna_suradnja/jim_zajednicki_memorandum_o_socijalnom_ukljucivanju_rh/zajednicki_memorandum_o_socijalnom_ukljucivanju_hr

²³ Strategija razvoja sustava socijalne skrbi 2011 – 2016.

<http://www.mspm.hr/content/search?SearchText=strategija+razvoja+sustava+socijalne+skrbi+2011-2016>

²⁴ Standardi kvalitete socijalnih usluga u djelatnosti socijalne skrbi (2010.)

http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/standardi_kvalitete_socijalnih_usluga

*domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011 – 2016*²⁵.

Socijalna skrb je djelatnost od interesa za Republiku Hrvatsku kojom se osiguravaju i ostvaruju mjere i programi usmjereni prema obiteljima/roditeljima pod rizikom i djeci koja se nalaze u nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima, a uključuju prevenciju, pomoć i podršku u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba djece i obitelji s ciljem unaprjeđenja kvalitete života i osnaživanja korisnika, borbu protiv socijalne isključenosti i diskriminacije, aktivno uključivanje u društvo te jačanje socijalne kohezije.

Socijalne usluge obuhvaćaju sve aktivnosti, mjere i programe namijenjene sprečavanju, prepoznavanju i rješavanju problema i poteškoća, općenito sve djece i obitelji, i specifično djece i obitelji pod socijalnim rizikom, te poboljšavanju kvalitete njihovog života u zajednici. Mogu se pružati privremeno, povremeno ili stalno u skladu s potrebama i najboljim interesom djeteta kao izvaninstitucijske ili institucijske usluge. One uključuju i socijalnu akciju stručnjaka i zagovaratelja, kao aktivnost usmjerenu na promicanje prava i interesa djece i obitelji te povezivanje svih pružatelja socijalnih usluga na državnoj i lokalnoj razini s ciljem podizanja kvalitete života socijalno osjetljivih skupina.

U Republici Hrvatskoj glavnina stručnih djelatnosti usmjerenih na zaštitu djece i obitelji, preventivne programe te podršku i suradnju s pružateljima drugih oblika skrbi odvija se preko mreže centara za socijalnu skrb. U Hrvatskoj postoji 80 centara za socijalnu skrb s 38 podružnica koje obavljaju javne ovlasti u području socijalne skrbi, obiteljskopravne i kaznenopravne zaštite iz *Zakona o socijalnoj skrbi* te provode mjere zaštite djece i obitelji temeljem *Obiteljskog zakona* i *Zakona o sudovima za mladež*. Centar za socijalnu skrb u sjedištu županije obavlja i poslove savjetodavnog i preventivnog rada s djecom i obiteljima te pruža usluge obiteljske medijacije, organizira i provodi preventivno – edukacijske aktivnosti, potiče i razvija programe rada u zajednici i edukacije u vezi s pružanjem podrške djeci i obiteljima.

Iako u Republici Hrvatskoj postoje dobri strateški okviri koji jasno definiraju smjernice o važnosti razvoja mreže socijalnih usluga u lokalnoj zajednici za djecu i obitelji/roditelje pod rizikom te popratna zakonska regulativa, još uvijek nisu dobro razvijeni mehanizmi provedbe strateških planova i definiranih prioriteta, kao ni uvjeti za koordinirano i učinkovito pružanje širokog spektra socijalnih usluga u zajednici. *Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj*²⁶ i *Izvešće o radu pravobraniteljice za djecu za 2012. godinu*²⁷ ukazuju na problem dostupnosti socijalnih usluga ranjivim skupinama djece i obiteljima/roditeljima pod rizikom. Podaci ukazuju da je sustav socijalne skrbi suočen s problemom neravnomjerno dostupnih usluga korisnicima, posebno u županijama, gradovima i općinama koje imaju visoke stope siromaštva i nedovoljno financijskog kapitala za pokretanje projekata i aktivnosti razvoja socijalnih usluga za građane u riziku. Usluge u lokalnoj zajednici još uvijek nisu dovoljno razvijene, koordinirane ni dostupne (prostorno/geografski, vremenski i financijski) svim građanima te se postavlja pitanje koliko doista odgovaraju na potrebe djece i obitelji pod rizikom.

Važan izazov u razvijanju i unapređivanju usluga prilagođenih djeci je dobra koordinacija pružanja širokog raspona socijalnih usluga u lokalnoj zajednici kojima bi se osiguralo

²⁵ Plan dinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011 – 2016

<http://www.mspm.hr/content/search?SearchText=plan+deinstitucionalizacije+i+transformacije+domova>

²⁶ UNICEF (2011). Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku

²⁷ Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske (2013): Izvešće o radu pravobraniteljice za djecu 2012.: Zagreb, Ured pravobranitelja

primjereno rješenje u skladu s individualnim potrebama djeteta i obitelji pod socijalnim rizikom, a pridonosile bi prevenciji zanemarivanja prava i interesa djeteta u obitelji, izdvajanja djece iz obitelji i osiguravanja uvjeta za povratak djeteta u obitelj (zajednicu) u slučaju institucionalnog smještaja.

Značajno područje djelovanja sustava socijalne skrbi u osiguravanju bolje zaštite prava i interesa djece, a posebno djece koja žive u socijalno ugrožavajućim ili rizičnim okolnostima, treba biti potpora pozitivnom roditeljstvu. Obiteljima/roditeljima s djecom pod rizikom potrebno je osigurati dodatnu podršku kroz sustav socijalne skrbi, a u suradnji s drugim sustavima, kako bi mogli ispuniti svoje roditeljske odgovornosti.

UNICEF-ov projekt „Pravo djeteta na život u obitelji“²⁸ ukazao je da je za učinkovitu i kvalitetnu podršku obiteljima/roditeljima s djecom pod rizikom, potrebno razviti i osigurati različite razine intervencija u zajednici, od preventivnih i tretmanskih intervencija do intervencija za održavanje stanja, ovisno o individualnoj procjeni potreba obitelji, djeteta i rizika. Naglasak treba biti usmjeren na osiguravanju dostupnosti kvalitetnih, dobro prilagođenih, pravovremenih socijalnih usluga i intervencija koje obuhvaćaju primjenu raznolikih metoda rada od strane educiranih stručnjaka.

Razvijanje i osiguravanje socijalnih usluga u lokalnoj zajednici usmjerenih intenzivnoj podršci obiteljima/roditeljima pod socijalnim rizikom te stimuliranje obiteljske reintegracije posebno je naglašeno u *Planu deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. – 2016.* čija je svrha smanjiti ulazak djece u institucije²⁹ i povećati izlazak iz institucija u nove oblike obiteljske skrbi, odnosno u obitelj djeteta.

Podaci iz *Analize stanja prava djece i žena u Hrvatskoj i Izvješća o radu pravobraniteljice za djecu za 2012.* godinu ukazuju na posebno ranjive skupine djece čije potrebe nisu dovoljno prepoznate i vidljive kroz postojeći sustav pomoći i podrške, te nužnost sustava socijalne skrbi da svojim mjerama i socijalnim uslugama značajnije utječe na osnaživanje, osiguravanje i zaštitu njihovih prava i interesa. Radi se o djeci koja žive u uvjetima siromaštva, djeci s teškoćama u razvoju, djeci žrtvama manipulacije i psihičkog nasilja u postupku razvoda braka, djeci koja žive s kronično bolesnim roditeljima ili roditeljima s poteškoćama mentalnog zdravlja, djeci čiji su roditelji u zatvoru i djeci pripadnicima nacionalnih manjina. Da je potrebno definirati prioritete ciljeve usmjerene na zaštitu i podršku ove djece, ukazuju i rezultati provedenog istraživanja o mišljenjima i stavovima djece i mladih u Hrvatskoj³⁰ koji su pokazali da djeca ocjenjuju da se najlošije ponašaju prema djeci pripadnicima nacionalnih i vjerskih manjina, djeci koja žive u siromašnim obiteljima i djeci s teškoćama u razvoju.

Djeca korisnici prava u sustavu socijalne skrbi zahtijevaju pojačanu odgovornost odraslih i posebnu pažnju javnih politika. U sustavu socijalne skrbi, djeci treba omogućiti pristup informacijama, uslugama i zagovaranju svojih prava i interesa, kako bi mogli informirano izabrati između oblika potpore te sudjelovati u situacijama i odlukama koje se odnose na njihov budući život, kao i u evaluaciju tretmanskish ishoda.

---

²⁸ Ajduković, M (2008). Rane intervencije i ostale intervencije u zajednici kao podrška roditeljima pod rizicima. U. M. Ajduković & T. Radočaj (ur.), Pravo djeteta na život u obitelji. Zagreb: UNICEF, 57-75.

²⁹ Prema podacima Ministarstva socijalne politike i mladih za 2012. godinu u Hrvatskoj je još uvijek više djece smješteno u domovima socijalne skrbi, 2 844 djece, u odnosu na 2 080 djece smještene u udomiteljsku obitelj. Izvor: Godišnje statističko izvješće u 2012. godini Ministarstva socijalne politike i mladih dostupno na http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2012

³⁰ UNICEF (2010). Mišljenja i stavovi djece i mladih u Hrvatskoj. Zagreb. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Usluge za djecu i obitelji pružaju različiti pružatelji (javni, privatni ili volonteri), na različitim razinama (lokalnim ili nacionalnim) iz različitih sustava socijalne politike, stoga je koordinacija usluga, međuresorna suradnja, partnerstvo i zajednički rad od presudne važnosti za pružanje integriranih i učinkovitih usluga radi ostvarivanja boljih ishoda za korisnike.

Jedan od uvjeta uspostavljanja i vođenja širokog raspona kvalitetnih socijalnih usluga u zajednici je dovoljan broj dobro educiranih i za rad motiviranih stručnih djelatnika. U tom smislu nužno je osigurati kontinuiranu edukaciju stručnjaka za rad s djecom i obiteljima pod rizikom te superviziju u svrhu kvalitetne podrške djeci i roditeljima.

Za kontinuirani razvoj sveobuhvatnih, dobro prilagođenih, kvalitetnih i dostupnih socijalnih usluga nužna je sustavna evaluacija svih intervencija i usluga koje podržavaju socijalne programe i socijalnu politiku, kao i djelovanje temeljeno na znanju i dokazima. U tom smislu važno je provoditi istraživanja o kvaliteti i dostupnosti socijalnih usluga u kojima sudjeluju sami korisnici, djeca i obitelji. Također, nužno je razvijati i kvalitetne baze podataka o djeci u sustavu socijalne skrbi.

Polazeći od navedenog, prioriteti u ovom području su:

1. Unaprijediti položaj djece u sustavu socijalne skrbi osiguravajući dosljednu primjenu pravne regulative, međuresornu suradnju i koordinirano djelovanje različitih sustava od lokalne do nacionalne razine
2. Zagovarati i promicati obiteljsko okruženje kao najbolje za potpun i skladan rast i razvoj djeteta
3. Kontinuirano razvijati i unaprjeđivati sustav dobro prilagođenih, kvalitetnih, dostupnih i pravovremenih socijalnih usluga za djecu i obitelji korisnike prava u sustavu socijalne skrbi
4. Razvijati mehanizme uključivanja djece u planiranje i vrednovanje intervencija koje se neposredno na njih odnose

Ciljevi i mjere

C.1. Cilj: Osigurati uvjete za siguran i kvalitetan rast i razvoj djeteta u obiteljskom okruženju.

Mjere:

C.1.1. Razvijati opće i posebne preventivne te tretmanske programe za zaštitu prava i interesa djece i obitelji pod socijalnim rizicima

C.1.2. Osigurati odgovarajuće usluge i programe roditeljima u lokalnoj zajednici za podršku roditeljstvu, poticanje pozitivnog roditeljstva i osnaživanje roditeljskih vještina

C.1.3. Poticati i razvijati programe ranih intervencija u lokalnoj zajednici, tretmanskih programa i socijalnih usluga obitelji/roditeljima u riziku s ciljem preveniranja negativnih razvojnih ishoda za dijete i/ili izdvajanja djeteta iz obitelji

C.1.4. Razvijati nestigmatizirajuće intervencije i programe za djecu i obitelji korisnika sustava socijalne skrbi na načelima multidisciplinarnog rada u lokalnoj zajednici

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

C.2. Cilj: Osigurati dobro prilagođene, kvalitetne i dostupne socijalne usluge za djecu i obitelji korisnike prava u sustavu socijalne skrbi

Mjere:

C.2.1. Razvoj kriterija za procjenu rizika i postupanje u cilju standardizacije provođenja mjera rane intervencije i drugih socijalno zaštitnih mjera i usluga iz sustava socijalne skrbi

C.2.2. Osigurati socijalne usluge, ravnomjerno raspoređene u lokalnim zajednicama koje su ciljane i prilagođene specifičnim potrebama djece (djece s teškoćama u razvoju, djece u skrbi, djece koja žive u uvjetima siromaštva, djece u sukobu sa zakonom, djece s iskustvom zlostavljanja i zanemarivanja, djece pripadnike romske nacionalne manjine, djece u obiteljima s narušenim odnosima, visoko-konfliktnim razvodima itd.) i obiteljima pod rizikom

C.2.3. Izraditi katalog osnovnih socijalnih usluga koje treba osigurati u lokalnoj zajednici za djecu i obitelji korisnike prava u sustavu socijalne skrbi

C.2.4. Razvijati i unapređivati standarde kvalitete socijalnih usluga namijenjenih djeci korisnike prava u sustavu socijalne skrbi

C.2.5. Osigurati dovoljan broj kompetentnih stručnjaka za rad s djecom i obiteljima

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih

C.3. Cilj: Osigurati uvjete za uključivanje i sudjelovanje djece korisnike prava u sustavu socijalne skrbi, u programe kojima je cilj razvijanje potencijala djeteta i evaluacija tretmanskih ishoda, uz uvažavanje djetetovih individualnih obilježja i mogućnosti

Mjere:

C.3.1. Razviti mehanizme uključivanja djece korisnike prava u sustavu socijalne skrbi u proces zagovaranja svojih prava sukladno njihovoj dobi, razvojnim obilježjima i okolnostima u kojima žive

C.3.2. Osigurati djetetu pravo na potpunu informaciju o vrsti i svrsi socijalne usluge na djetetu primjeren način kao i pravo na izražavanje vlastitog mišljenja i stavova o njima

C.3.3. Osigurati sudjelovanje djece korisnike socijalne skrbi u planiranju, provedbi i evaluaciji tretmanskih ishoda kao i pruženih socijalnih usluga

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih

C.4. Cilj: Definirati ulogu i zadatke pojedinog sustava i zaštite dobrobiti djeteta korisnika prava u sustavu socijalne skrbi

Mjere:

C.4.1. Osigurati koordinaciju u pružanju socijalnih usluga na razini lokalne zajednice

C.4.2. Osigurati uvjete za izradu liste licenciranih pružatelja socijalnih usluga na lokalnoj razini s opisom vrste usluga koje pružaju, mogućnostima obuhvata korisnika i načinima financiranja

C.4.3. Osigurati donošenje međuresornih protokola o suradnji i partnerstvu između različitih sustava radi ostvarivanja boljih ishoda za djecu i obitelji djece korisnika prava u sustavu socijalne skrbi

C.4.4. Dosljedno primjenjivati institut lokalnog socijalnog planiranja u svrhu izrade planova razvoja mreže socijalnih usluga, utemeljenih na lokalnim potrebama i kapacitetima za pružanje usluga te poticati jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave na provedbu lokalnih socijalnih planova i pratiti njihovu provedbu

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

C.5. Cilj: Osigurati kontinuiranu edukaciju svih djelatnika koji sudjeluju u pružanju socijalnih usluga djeci i obiteljima u sustavu socijalne skrbi te profesionalnu podršku u radu

Mjere:

C.5.1. Izraditi plan i program izobrazbe stručnih djelatnika polazeći od jasno definiranih kompetencija, znanja, vještina i vrednota nužnih za rad s obiteljima s djecom te vrednovanih od strane strukovnih komora

C.5.2. Osigurati profesionalnu podršku kroz superviziju u radu stručnim djelatnicima koji rade s djecom i obiteljima u sustavu socijalne skrbi

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo socijalne politike i mladih, organizacije civilnog društva, visoka učilišta (Sveučilišta, Fakulteti, Umjetničke akademije, Veleučilišta, Visoke škole)

D. Sustav obrazovanja

Uvod

Odgaj i obrazovanje predstavljaju jednu od glavnih dimenzija djetetovog života. Pravo djeteta na obrazovanje najeksplicitnije se propisuje člancima 28. i 29. Konvencije o pravima djeteta, koji su inspirirani nekim ranijim međunarodnim dokumentima, prije svega člankom 13. Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR). Pravo na obrazovanje nije samo pitanje jednakog pristupa obrazovnim prilikama već i aktivnog sudjelovanja djece u životu, toliko bitnog za njihov osobni razvoj, promicanje međusobnog razumijevanja, tolerancije i prijateljstva, te njegovanje osjećaja društvene i građanske odgovornosti. Obrazovanje je nužno i za ispunjavanje svih ostalih prava sadržanih u Konvenciji o pravima djeteta.

Premda su mnoge državne obveze koje se tiču prava na obrazovanje *postupne i ovisne o raspoloživim sredstvima*, one koje su temeljne i bezuvjetne uključuju pravo na nediskriminaciju i jednak tretman (članak 2. Konvencije o pravima djeteta), obvezu *poduzimanja koraka* prema ostvarivanju prava na obrazovanje (članak 2. (1) ICESCR), pravo na nenasilno školsko okruženje (članak 28. (2) Konvencije o pravima djeteta) i pravo na sudjelovanje djece po pitanjima obrazovanja (članak 12. Konvencije o pravima djeteta). Te obveze dodatno su nadopunjene smjernicama Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda u Općem komentaru br. 1. koje zahtijevaju:

- preispitivanje programa, sustavnu reviziju nastavnog gradiva i školskih politika radi uključivanja različitih ciljeva obrazovanja;
- programe osposobljavanja nastavnika, ravnatelja i drugih uključenih u obrazovanje djece;
- prilagodbu nastavnih metoda kako bi se odrazio duh i obrazovna filozofija Konvencije o pravima djeteta i ciljevi iz članka 29. (1)³¹ u promicanju tih vrijednosti;

---

³¹ Konvencija o pravima djeteta, članak 29 (1): *Države članice slažu se da odgoj i obrazovanje djeteta treba usmjeriti prema: a) punom razvoju djetetove osobnosti, talenata, duševnih i tjelesnih sposobnosti; b) razvoju poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda te načela sadržanih u Povelji Ujedinjenih naroda; c) poticanju poštivanja djetetovih roditelja, njegova kulturnog identiteta, jezika i vrijednosti, nacionalnih vrijednosti zemlje u kojoj živi i zemlje iz koje potječe i civilizacija drugačijih od njegove; d) pripremi djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu u duhu razumijevanja, mira, snošljivosti, ravnopravnosti spolova i prijateljstva među narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama te osobama starosjedilačkog podrijetla; e) poticanju zaštite prirodnog okoliša.*

- da vlade poduzmu sve odgovarajuće korake radi poticanja masovnih medija na širenje informacija i materijala od društvene i kulturne koristi za dijete;
- razvoj mehanizama nadzora u području obrazovanja.

Lisabonski ugovor u članku 9.³² ističe važnost visoke razine obrazovanja i osposobljavanja. Ova odredba, u kombinaciji s afirmacijom 'prava na obrazovanje' i fokusom na 'pravima djeteta', sadržanima u člancima 14. i 24. Povelje o temeljnim pravima Europske unije, trebala bi olakšati postupan pomak ka pristupu usmjerenom na dijete u području obrazovanja. Ključni dokumenti Europske unije naglašavaju važnost manjina, obveze poštivanja bogate kulturne i jezične raznolikosti te važnost čuvanja i unapređenja kulturnog nasljeđa Europe. I u Povelju Europske unije o temeljnim pravima ugrađena je obveza poštivanja kulturnih, vjerskih i jezičnih raznolikosti Europske unije (članak 22.).

Strategija Europa 2020. osobito ističe važnost osiguravanja njege i ranog obrazovanja za svu djecu, koji su bitni za uspješno cjeloživotno obrazovanje, integraciju u društvo, osobni razvoj i kasnije zapošljavanje. Strategija će poticati inicijative u suradnji s državama članicama za jačanje kvalitetnog obrazovanja i njege u ranom djetinjstvu, borbu protiv segregacije u obrazovnim sustavima i širenje dobre prakse.

Područje obrazovanja za djecu uređeno je u Republici Hrvatskoj Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju³³ i Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi³⁴. Sustav čine predškolski odgoj, namijenjen djeci od 6 mjeseci do polaska u školu, osnovnoškolski odgoj i obrazovanje za djecu od 7 do 15 godina u trajanju od 8 godina, te srednjoškolsko obrazovanje koje se dijeli na gimnazije (4 godine), strukovne škole (1 do 4 godine) i umjetničke škole (najmanje 4 godine).

Predškolski odgoj jedini je dio sustava koji nije na razini ostvarenoj u zemljama Europske unije, a problemi se najviše odnose na manjak smještajnih kapaciteta, neodgovarajuće sigurnosne uvjete u vrtićima i organizaciju rada koja nije dovoljno prilagođena potrebama roditelja.

Ostvarivanje prava na osnovno i srednjoškolsko obrazovanje djece ozbiljno ugrožavaju nedostatni, pa čak i neodgovarajući prostorni uvjeti. Tako usprkos trendu smanjivanja smjenskog rada u školama koji se bilježi zadnjih 10 godina, još je uvijek znatan broj onih koje rade u smjenama. Prema podacima za šk. god. 2012/2013. u jednoj smjeni radi 41,08% osnovnih i 33,64% srednjih škola, u dvije smjene 56,98% osnovnih i 63,82% srednjih i u tri smjene 1,95% osnovnih i 2,54% srednjih škola. Ova činjenica osjetno ugrožava pravo djece na podjednake obrazovne mogućnosti i kvalitetno provođenje slobodnog vremena. No, ono što upada u oči jest činjenica da tamo gdje škole i rade u jednoj smjeni nema kvalitetnih rješenja za brigu o djeci poslije nastave (produženi boravak dostupan je tek dijelu djece od 1. do 3. razreda), pa su mnoga djeca satima sama, bez nadzora, jer roditelji rade.

Društveni mehanizmi podrške mladima koji nisu uključeni u obrazovanje niti su radno aktivni nedostatni su. Ne postoji čak niti mehanizam praćenja broja mladih osoba koje su ispale iz sustava obrazovanja te onih koje nisu uključene ni u obrazovanje ili stručno usavršavanje ni u radni odnos. Procjenjuje se da je oko 4,5% stanovništva u dobnoj skupini od 15 do 19 godina rano napustilo školovanje³⁵. Osnovno školovanje je obvezno za djecu do 15. godine života, ali

³² Ugovor o funkcioniranju Europske unije, članak 9.: *Pri utvrđivanju i provedbi svojih politika i aktivnosti, Unija uzima u obzir zahtjeve povezane s promicanjem visoke razine zapošljavanja, jamstvom dostatne socijalne zaštite, borbom protiv društvene isključenosti te visokom razinom obrazovanja, osposobljavanja i zaštite zdravlja ljudi.*

³³ Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine, broj 10/97, 107/07 i 94/13)

³⁴ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Narodne novine, broj 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13)

³⁵ Matković, T. (2010). Obrazovanje roditelja, materijalni status i rano napuštanje školovanja u Hrvatskoj: trendovi u proteklom desetljeću. *Društvena istraživanja*, 19(4-5), 653-667.

nedostaju organizirani mehanizmi podrške onima koji do tada ne završe osnovnu školu. Dosad je za njih jedina mjera bila mogućnost besplatnog osnovnoškolskog obrazovanja pri centrima za obrazovanje odraslih, ali neučinkovita zbog nedostatka drugih mehanizama podrške.

Obrazovni sustav još uvijek karakterizira pretjerana usmjerenost na memoriranje sadržaja i predavački stil poučavanja, unificiranost programa, te prebacivanje odgovornosti za ishode učenja na roditelje. Pored toga, dosadašnje centralizirano upravljanje školama uz decentralizaciju u financiranju pokazalo je svoje negativne učinke upravo na osiguravanju jednakog pristupa obrazovanju, pa za posljedicu imamo nejednak položaj učenika koji se školuju u različitim općinama, gradovima i županijama (prostorni uvjeti, besplatni udžbenici, prijevoz, neuređenost i neograđenost vanjskih prostora odgojno-obrazovnih ustanova, opremljenost nastavnim sredstvima i pomagalicama). Znanstvena istraživanja na populacijama učenika ukazuju da hrvatski sustav odgoja i obrazovanja ne odlikuje visoka razina pravednosti što se očituje, između ostalog, u djelovanju socioekonomskog i kulturnog statusa obitelji na razlike u obrazovnim postignućima učenika.

U Republici Hrvatskoj u završnoj fazi je usvajanje *Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije Republike Hrvatske do 2020.* koja se posebno fokusira na preobrazbu i trajno unapređivanje rada odgojno-obrazovnih ustanova kao nositelja odgojno-obrazovnih procesa i pokretača razvoja ljudskih potencijala. Strategija u središte procesa stavlja dijete/učenika kojemu odgojno-obrazovni sustav osigurava najbolje moguće uvjete i podršku za uspješno učenje i cjelovit osobni razvoj, promicanje društvene jednakosti i demokratskih vrijednosti kako bi se snažno pridonosilo društvenom i gospodarskom razvitku zemlje. Iz prijedloga Strategije vidljiva je orijentacija ka osiguravanju odgovarajuće podrške za svako dijete kako bi, u skladu sa svojim životnim okolnostima i svojim datostima – sposobnostima, talentima i interesima – ostvarilo uspjeh i pripremio se za cjeloživotno učenje i daljnje napredovanje.

Suvremena nastojanja oko poboljšanja djelotvornosti odgoja i obrazovanja, potaknuta između ostalog i odredbama *Konvencije o pravima djeteta*, u središte stavljaju dijete/učenika kojemu sustav odgoja i obrazovanja treba osigurati najbolje moguće uvjete i podršku za uspješno učenje i cjelovit osobni razvoj, pri čemu se poseban naglasak stavlja na kvalitetnu pedagošku praksu. Definicija kvalitetne pedagoške prakse koju daje International Step by Step Association (ISSA)³⁶ odražava uvjerenja sadržana u *Konvenciji o pravima djeteta* i drugim međunarodnim dokumentima koji govore o pravu na obrazovanje:

- Svako dijete ima pravo na visoku kvalitetu odgoja i obrazovanja.
- Dječji razvoj je cjelovit. Usluge u vezi s odgojem i obrazovanjem trebaju obuhvatiti sve aspekte dječjeg razvoja i ne smiju se usredotočiti samo na akademska postignuća.
- Pristup usmjeren na dijete, koji uzima u obzir individualne potrebe svakog djeteta, najpovoljniji je za dječji razvoj.
- Odgoj i obrazovanje treba promovirati dostojanstvo, autonomiju, individualnost i identitet svakog djeteta.
- Djeca su građani *sada*, sa snažnim glasom, pravima i odgovornostima. Uloga učitelja je da podrže djecu da postanu odgovorni građani društva, razviju empatiju i brigu za druge, otvorenost i uvažavanje različitosti, da steknu vještine potrebne za formiranje, izražavanje i obrazlaganje svojih stavova, da slušaju i uvažavaju stavove drugih.
- Djetinjstvo je vrijeme razvoja kompetencija u vezi s cjeloživotnim učenjem, koje uključuju interpersonalne i građanske kompetencije, svijest o važnosti očuvanja

---

³⁶ Tankersley, D., Brajković, S., Handžar, S., Rimkiene, R., Sabaliauskiene, R., Trikić, Z. & Vonta, T. (2012). *Teorija u praksi, priručnik za profesionalni razvoj učitelja razredne nastave*. Pučko otvoreno učilište Korak po korak, Zagreb

okoliša i održivog razvoja, interkulturalno razumijevanje, poduzetništvo i vještine sigurnog i kritičkog korištenja informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

- Od ključnog je značaja suradnja sa svim obiteljima i njihovo uključivanje u podršku i brigu o razvoju i učenju njihove djece.
- Uključivanje zajednice i suradnja s različitim ustanovama i institucijama pridonosi kvaliteti odgoja i obrazovanja.

Pravo na obrazovanje sadrži 4 osnovne dimenzije koje moraju biti ispunjene kako bi se ono uistinu poštovalo u praksi³⁷:

- **Raspoloživost** (engl. availability): Trebala bi postojati odgovarajuća infrastruktura i uvjeti, odgovarajuće knjige i materijali za učenike. Zgrade trebaju zadovoljavati sigurnosne i sanitarne standarde. Postoji sustav inicijalnog i kontinuiranog obrazovanja i usavršavanja učitelja koji omogućuje da svaka škola ima kvalificirane osobe za rad s učenicima.
- **Pristupačnost** (engl. accessibility): Sva djeca bi trebala imati jednak pristup obrazovanju bez obzira na spol, rasu, socio-ekonomski status, religijsku i etničku pripadnost. Osobito treba raditi na inkluziji marginaliziranih skupina djece, kao što su djeca s teškoćama, siromašna djeca, djeca pripadnici romske manjine, djeca azilanata i migranata. Zakonskim odredbama protiv dječjeg rada ili iskorištavanja boriti se protiv onemogućavanja ili ometanja pohađanja osnovnog ili srednjoškolskog obrazovanja. Škole moraju biti na prihvatljivoj udaljenosti ili se treba osigurati prijevoz za učenike, osobito one iz ruralnih područja, kako bi se osigurao siguran i prikladan put. Obrazovanje bi trebalo biti dostupno svima, a udžbenici i pribor za učenike besplatni.
- **Prihvatljivost** (eng. acceptability). Kvalitetno obrazovanje treba biti bez diskriminacije, relevantno i kulturalno odgovarajuće za sve učenike. Od učenika se ne bi smjelo očekivati da se prilagođavaju bilo kojoj religiji ili ideologiji. Metode poučavanja trebale bi biti objektivne i bez predrasuda, a dostupni materijali odražavati široki raspon ideja i uvjerenja. Unutar škola naglašava se zdravlje i sigurnost, uključivo uklanjanje bilo kojeg oblika tjelesnog kažnjavanja. Podržava se profesionalizam učitelja i drugog osoblja.
- **Prilagodljivost** (engl. adaptability). Obrazovni programi trebaju biti fleksibilni i u stanju prilagođavati se društvenim promjenama i potrebama zajednice. Škole s poštovanjem obilježavaju religijske ili kulturne blagdane svojih učenika kako bi se prilagodili njihovim potrebama i potrebama njihovih obitelji. Škole pružaju odgovarajuću brigu za učenike s teškoćama u razvoju.

Ciljevi i mjere

D.1. Cilj: Unaprijediti rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Mjere:

D.1.1. Uspostaviti mrežu predškolskih ustanova koja će omogućiti potpuni obuhvat djece barem dvije godine prije početka osnovne škole i tako omogućiti smanjenje razlika među djecom na početku osnovne škole

D.1.2. Poticati jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave na analizu potreba djece i roditelja, a osobito roditelja ranjivih skupina djece, i donošenje lokalnih mreža ustanova za

---

³⁷ Thomas Farnell, T. (2012) *Jednake prilike u obrazovanju u globalnoj perspektivi*. U priručniku *Studenti s invaliditetom: opće smjernice*, Sveučilište u Zagrebu.

rani i predškolski odgoj. Tamo gdje ne postoje uvjeti za otvaranje takvih ustanova poticati razvijanje usluga educiranih dadilja

D.1.3. Osigurati dosljednu primjenu pedagoških standarda u predškolskom odgoju i obrazovanju kako bi se ujednačili uvjeti rada ustanova ranog i predškolskog odgoja i definirali funkcionalni i racionalni standardi za izgradnju dječjih vrtića

D.1.4. Razvijanje programa podrške roditeljima sa ciljem jačanja roditeljskih kompetencija te prevencije i ranog otkrivanja rizičnih čimbenika za razvoj djece

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

D.2. Cilj: Unaprijediti inkluzivni odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju

Mjere:

D.2.1. Osigurati sve neophodne uvjete za izjednačavanje mogućnosti uključivanja djeteta s teškoćama u razvoju u sustav odgoja i obrazovanja te život u zajednici, uključivo uspostavljanje nediskriminirajućeg modela vrednovanja njegovih obrazovnih postignuća

D.2.2. Osigurati edukaciju stručnjaka u odgojno-obrazovnom sustavu za rad s djecom s teškoćama u razvoju. Područja i teme u vezi s djecom s teškoćama u razvoju unijeti u sveučilišne kurikulume

D.2.3. Osigurati uvjete za prevenciju strukturalnog nasilja i bilo kojeg drugog oblika diskriminacije djece s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovnim ustanovama

D.2.4. Osigurati vertikalnu i horizontalnu koordinaciju relevantnih sustava - sustava odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi i zdravstva radi poboljšanja informiranosti roditelja i podrške koja im se pruža, lakšeg pristupa, učinkovitog zajedničkog rada više agencija, uključivo koordiniranu procjenu i podršku koju pružaju ključni djelatnici

D.2.5. Radi usklađenijeg pristupa djetetu s višestrukim teškoćama i njegovim roditeljima, za djecu o kojoj se brine veći broj stručnjaka uvesti institut „ključnog stručnjaka“, odnosno stručnjaka koji čini poveznicu između roditelja i svih onih koji su uključeni u proces stručne brige o djetetu

D.2.6. Osigurati mobilne stručne timove i/ili osobnog asistenta radi pružanja pomoći i podrške u odgojno-obrazovnom procesu i zadovoljavanja potreba djece s teškoćama u razvoju

D.2.7. Razvijati sustav zaštitnih radionica za osposobljavanje učenika s teškoćama u razvoju za zanimanja usklađena s potrebama zajednice i tržišta rada sa svrhom inkluzivnog zapošljavanja

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo socijalne politike i mladih

D.3. Cilj: Unaprijediti odgoj i obrazovanje djece pripadnika manjina

Mjere:

D.3.1. Analizirati dosadašnje modele manjinskog obrazovanja i sustavno pratiti i evaluirati uspješnost implementacije različitih oblika manjinskoga obrazovanja i njihova utjecaja na šire socijalne odnose u zajednici

D.3.2. Razvijati raznolike i inovativne oblike manjinskog obrazovanja kako bi se zadovoljile raznovrsne potrebe djece i roditelja na tragu njegovanja načela multikulturalnosti, demokracije, poštivanja individualnih i kolektivnih prava i promoviranja integracije i međuetničke komunikacije

D.3.3. Sustavno informirati roditelje o postojećim alternativama u školovanju kako bi im se omogućio informirani izbor škole za svoje dijete

D.3.4. Uspostaviti interkulturalno osposobljavanje nastavnika za rješavanje međuetničkih problema i suočavanje sa složenim nasljeđem prošlosti

D.3.5. Osigurati edukaciju djelatnika sustava obrazovanja za rad u multikulturalnom okruženju

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske

D.4. Cilj: Unaprijediti odgoj i obrazovanje djece romske nacionalne manjine

Mjere:

D.4.1. Osigurati obvezatan pristup kvalitetnim programima integriranog predškolskog odgoja i obrazovanja, kvalitetnih alternativnih programa predškolskog odgoja i obrazovanja u suradnji s vrtićima, osnovnim školama i romskim udrugama, u trajanju od 2 godine prije početka osnovne škole, radi poticanja psihofizičkog razvoja djece i osiguravanja uspješnog početka školovanja

D.4.2. Izraditi sustav praćenja i potpore darovite djece romske nacionalne manjine u procesu obrazovanja sve do zapošljavanja, s osobitom pažnjom prema djevojčicama

D.4.3. Izraditi i provoditi program stručnog usavršavanja ravnatelja, učitelja, odgajatelja, stručnih suradnika i suradnika pomagača u školama i vrtićima za specifičnosti rada u multikulturalnoj sredini s izraženom romskom populacijom kako bi se efikasnije suzbijali stereotipi i predrasude u odgojno-obrazovnim ustanovama i zajednici

D.4.4. Izraditi programe poticanja roditeljskih kompetencija kako bi se roditelji Romi potakli na pozitivnije stavove i aktivniji odnos prema obrazovanju svoje djece, osobito oko osiguravanja redovitog pohađanja nastave, završavanja osnovne škole i nastavka srednjoškolskog obrazovanja

D.4.5. Organizirati podršku djeci nakon nastave radi pomoći u učenju i sudjelovanja u rekreativnim aktivnostima

D.4.6. Sustavno prikupljati podatke o sudjelovanju i obrazovnoj uspješnosti romske djece u odgojno-obrazovnom sustavu koji će biti pouzdani i rodno osjetljivi sa svrhom praćenja uspješnosti poduzetih mjera

D.4.7. Poticati izradu i provedbu lokalnih i regionalnih planova desegregacije postojećih segregiranih odgojno-obrazovnih ustanova. Vrtići i škole definirat će načine djelovanja prema roditeljima većinskog stanovništva radi smanjenja predrasuda i poticanja tolerancije i suradnje, pri čemu mogu surađivati s organizacijama civilnog društva koristeći njihove resurse

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

D.5. Cilj: Unaprijediti sustav podrške mladima u riziku od napuštanja škole ili koji su već napustili školu

Mjere:

D.5.1. Analizirati i pratiti pojavu ranog napuštanja škole, kao i zastoja u procesu školovanja i poduzimati svrsishodnih aktivnosti utemeljenih na stvarnim potrebama mladih u cilju njihovog uključivanja u obrazovne procese

D.5.2. Definirati sustav podrške učenicima u riziku od ranog napuštanja školovanja vodeći računa o tri temeljna razloga na kojima se zasniva odluka o odustajanju od škole: manjak sposobnosti, manjak motivacije i interesa za školu i slabi materijalni uvjeti. Ovaj sustav podrške treba sadržavati aktivnosti na 3 razine: preventivnoj (uklanjanje situacija ili stanja koji mogu voditi do ranog napuštanja škole), intervencijskoj (čim prije poduzeti nešto u svezi

poteškoća s kojima se učenici susreću) i kompenzacijskoj (ponuditi mogućnosti za obrazovanje i osposobljavanje za učenike koji su već napustili školu)

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo socijalne politike i mladih

D.6. Cilj: Osigurati pravo na obrazovanje djeci tražiteljima azila, azilantima, strancima pod supsidijarnom zaštitom, djeci stranim državljanima bez pratnje roditelja, djeci stranim državljanima u nezakonitom statusu te djeci migrantima

Mjere:

D.6.1. Definirati uvjete adekvatnog smještaja i organizacije rada s djecom u prihvatnim centrima za tražitelje azila i ustanovama socijalne skrbi, s naglaskom na čuvanje djece i prakticiranje njihovih vlastitih rekreacijskih, kulturnih i umjetničkih tradicija

D.6.2. Osigurati učenje hrvatskog jezika za djecu u prihvatnim centrima kao i djecu migranta u trajanju 330 sati kako bi se osiguralo osnovno razumijevanje i korištenje jezika, olakšalo uključivanje u školu i spriječili diskriminirajući postupci i ponašanja. Također, osigurati pomoć u učenju u školama koje pohađaju ova djeca radi bržeg integriranja u obrazovni proces, a po potrebi formirati i mobilne edukacijske timove za pružanje pomoći školama kako bi se olakšala adaptacija djece na novu sredinu

D.6.3. Razviti bazu podataka škola koje imaju učenike azilante i migrante pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta, sa svrhom poticanja razmjene iskustava i ideja te provođenja zajedničkih projekata podrške ovim učenicima

D.6.4. Osigurati suradnju između škola, lokalnih vlasti i migranta sa ciljem praćenja i pomoći kod integracije djece u sustav odgoja i obrazovanja

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

D.7. Cilj: Osigurati sinergijsko djelovanje u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva kroz jačanje partnerstva obitelji, škole i lokalne zajednice i promicanje uloge škole kao odgojno-obrazovnog središta zajednice za cijelu obitelj

Mjere:

D.7.1. Definirati način biranja i djelovanja roditelja/zakonskog zastupnika u Vijeću roditelja i Školskom odboru na temelju javnog poziva i transparentnih izbora kako bi se povećalo stvarno uključivanje roditelja u proces donošenja odluka i zagovaračke aktivnosti u rješavanju konkretnih potreba i problema djece i obitelji i kvalitetnije pridonosilo poboljšanju djelotvornosti škole

D.7.2. Izraditi i provoditi program osposobljavanja djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova za razvijanje partnerstva s roditeljima

D.7.3. Polazeći od analize potreba i problema u konkretnoj odgojno-obrazovnoj ustanovi i lokalnoj zajednici, razvijati programe poticanja roditeljskih kompetencija i učenja roditeljskih vještina koje vode poboljšanju obiteljskih odnosa, poticanju dječjeg razvoja, prevenciji nasilja, ovisnosti, problemi u ponašanju i dr.

D.7.4. Uključivati roditelje u kreiranje i provedbu različitih preventivnih programa sa ciljem jačanja zaštitnih i smanjenja utjecaja štetnih čimbenika na razvoj djece, provedbu rekreacijskih aktivnosti, poticati ih da sudjeluju kao pomagači u školi, pružajući svoja specifična znanja i vještine, ili slobodno vrijeme

D.7.5. Uključivanje roditelja u aktivnosti škole oko poboljšanja suradnje s lokalnom zajednicom, a osobito na poboljšanju kvalitete rada i koordinacije različitih službi koje su od važnosti za djecu i obitelji

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

D.8. Cilj: Povećati sudjelovanje djece u procesima donošenja odluka od interesa za njihov odgoj i obrazovanje

Mjere:

D.8.1. Izraditi program obučavanja učenika, roditelja i nastavnika o pravima djeteta kroz nastavne predmete, sat razrednika, roditeljske sastanke, stručno usavršavanje nastavnika i ravnatelja. Obučavanje o pravima djeteta i načinima sudjelovanja učenika trebaju biti sastavna komponenta školskog kurikulumu

D.8.2. Definirati način izbora učenika u Vijeće učenika prema demokratskim načelima te način komunikacije izabranih učenika s bazom, tj. učenicima škole. Kako bi se osiguralo stvarno sudjelovanje djece Vijeće učenika treba raspravljati i donositi odluke oko svih pitanja života odgojno-obrazovne ustanove koja ih se neposredno tiču. Osigurati jednog člana Učiteljskog vijeća za koordinaciju rada Vijeća učenika

D.8.3. Definirati proces sudjelovanja učenika u donošenju školskih pravila i planova za poboljšanje discipline kako bi se jačala njihova odgovornost i pozitivna klima u školi

D.8.4. Poticati i podržavati učenike na pokretanje konkretnih akcija i aktivnosti kojima pridonose zadovoljavanju svojih prava i interesa, ali i različitih humanitarnih aktivnosti, uključiti ih ne samo u provedbu već i u oblikovanje različitih programa, osobito programa prevencije nasilja, prevencije ovisnosti, programa borbe protiv siromaštva, razvoja socijalnih kompetencija i vještina za samoaktualizaciju, nenasilnog rješavanja konflikata

D.8.5. Razvijati različite oblike suradnje škole i lokalne zajednice u kojima će djeca aktivno sudjelovati u pitanjima od njihovog neposrednog interesa, osobito u vezi sa sigurnošću, dostupnošću rekreativnih i drugih aktivnosti slobodnog vremena

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

D.9. Cilj: Uvođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u škole

Mjere:

D.9.1. Izraditi plan uvođenja odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u škole kao međupredmetni sadržaj, ali i kao obavezni sadržaj od određene faze obrazovanja učenika

D.9.2. Osigurati dodatnu edukaciju nastavnika za realizaciju odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo

D.9.3. Izraditi priručnik za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo

D.9.4. Osigurati infrastrukturnu i materijalnu potporu neformalnim programima odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

D.10. Cilj: Sustavno praćenje i evaluacija zdravstvenog odgoja

Mjere:

D.10.1. Izraditi i sustavno provoditi plan praćenja provedbe te evaluacije procesa i ishoda učinaka zdravstvenog odgoja. Definirati indikatore uspješnosti u terminima zdravstvenih ishoda i ponašanja djece

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo zdravlja

E. Sport, kultura i druge aktivnosti slobodnog vremena

Uvod

Uz obrazovanje, aktivnosti u slobodno vrijeme, kultura, sudjelovanje u školskim i sportskim aktivnostima predstavljaju jednu od glavnih dimenzija djetetovog života. Konvencija o pravima djeteta, člankom 31. priznaje djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreacijske aktivnosti primjerene njegovoj dobi, kao i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima.

Odbor za prava djeteta Ujedinjenih naroda u svom Općem komentaru br.17 (2013) o pravu djeteta na odmor, slobodno vrijeme, igru, rekreativne aktivnosti, kulturni život i umjetnosti³⁸ izražava zabrinutost zbog nedovoljnog uvažavanja prava sadržanih u članku 31. Konvencije od strane država potpisnica, što za posljedicu ima nedostatak investicija u odgovarajuće stavke, slabo ili nepostojeće zaštitno zakonodavstvo i nevidljivost djece u planiranju na državnoj i lokalnoj razini. Investira se obično u strukturirane i organizirane aktivnosti, no jednako je važna potreba investiranja i u stvaranje vremena i prostora za uključivanje djece u spontanu igru, rekreaciju i kreativnost, kao i promoviranje društvenih stavova koji to podupiru i ohrabruju.

Strategija Vijeća Europe za prava djeteta (2012. – 2015.)³⁹ kao jedno od područja unapređivanja navodi sport, kulturu i druge aktivnosti slobodnog vremena sa ciljem promicanja etičkih načela, ljudskog dostojanstva, nepovredivosti integriteta i sigurnosti za one koji su uključeni u predmetne aktivnosti, posebice štiteći djecu od iskorištavanja za političke, komercijalne i financijske svrhe, kao i od nasilnog ili ponižavajućeg postupanja, uključujući zlouporabu sredstava ovisnosti i seksualno uznemiravanje i zlostavljanje. Strategija ističe potrebu da se djeci koja žive u ruralnim sredinama i siromašnim obiteljima osigura dostupnost sportskih, kulturnih i ostalih aktivnosti kojima bi se bavila u slobodno vrijeme.

Odmor i slobodno vrijeme za djecu su jednako važni kao i osnovna prehrana, stanovanje, zdravstvena skrb i obrazovanje. Uskraćivanje odmora može imati nepovratni fizički i psihički utjecaj na razvoj, zdravlje i dobrobit djece. Djeca također trebaju slobodno vrijeme, definirano kao prostor i vrijeme bez obveza, za zabavu ili poticaje koje mogu birati i ispuniti kako žele.

Istraživanje o slobodnom vremenu, aktivnostima i odmoru djece⁴⁰ pokazalo je da se djeca u Hrvatskoj ne razlikuju od svojih vršnjaka u zapadnim industrijaliziranim zemljama: najčešće strukturirane i organizirane aktivnosti su sportske, muzička škola i tečajevi jezika. Strukturirano slobodno vrijeme u vezi je s većim roditeljskim nadzorom, a takva su djeca više uključena u organizirane izvanškolske i sportske aktivnosti, a manje u one čija je jedina svrha

---

³⁸ Committee on the Rights of the Child: General comment No. 17 (2013) on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art. 31)

³⁹ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1908087&Site=CM>

⁴⁰ Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S. & Brajša-Žganec, A. *Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih*. Društvena istraživanja, 58-59 (2-3), 2002., 239-263.

zabava. Ipak, samo oko četvrtina djece daje prednost tome da svoje slobodno vrijeme koristi na strukturirani način.

Istraživanja pokazuju da životno okruženje, tj. činjenica živi li dijete u ruralnom ili urbanom dijelu zemlje, određuje način na koji ono provodi svoje slobodno vrijeme, te da ona iz ruralnih područja imaju siromašne mogućnosti za slobodne aktivnosti.⁴¹ S druge strane, u rastućoj urbanizaciji i privatizaciji prostora dječji pristup parkovima, vrtovima, šumama, plažama i drugim mjestima u prirodi brzo se smanjuje, čime se osiromašuje dječje iskustvo i mogućnost razumijevanja ogromne važnosti koju priroda ima za kvalitetu života ljudi.

U današnjem globaliziranom okruženju pristup Internetu i društveni mediji ključni su za ostvarivanje prava djeteta iz članka 31. Konvencije. Nažalost, takvo okruženje kao i količina vremena koju provode u interakciji s njima, osim velikih prednosti, mogu također pridonijeti značajnom potencijalnom riziku i šteti za djecu, pri čemu je osobito zabrinjavajuća povećana izloženost elektroničkom nasilju, pornografiji i vrbovanju putem Interneta, porastom agresivnog ponašanja i smanjenjem osjetljivosti i empatije za druge (o tome više u poglavlju Strateški cilj 2: Eliminacija svih oblika nasilja nad djecom).

Najveći izazovi u realizaciji prava djeteta na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreacijske aktivnosti, te sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima su: nedovoljno prepoznavanje važnosti igre i rekreacije, nesigurna i štetna okruženja, otpor korištenju javnih prostora od strane djece, uravnoteživanje rizika i sigurnosti, pomanjkanje mogućnosti dostupa prirodi, pritisak zbog obrazovnih postignuća, pretjerano strukturirani i programirani rasporedi, nedostatak investicija u kulturne i umjetničke mogućnosti za djecu, rastuća uloga elektroničkih medija, marketing i komercijalizacija igre.

Zbog rastućeg pritiska na djecu radi postizanja što višeg formalnog akademskog uspjeha, mnoga su od njih uskraćena za pravo na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreacijske aktivnosti primjerene svojoj dobi, kao i slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima. Rastući pritisak na djecu radi povećanja obrazovnih postignuća vidljiv je, između ostalog, i kroz porast izvannastavne poduke (privatne instrukcije) i domaćeg rada, a osobito je prisutan u srednjim školama. Izvještaj Europske Komisije⁴² upozorava da u pojedinim zemljama visok postotak djece (preko 50%) ima privatne instrukcije kako bi dopunili svoje obrazovanje, te sugerira da se time može ograničiti slobodno vrijeme djece na način koji je psihološki i obrazovno nepoželjan.

Izdvajanje financijskih sredstava za aktivnosti slobodnog vremena djece i mladih općenito nisu dostatna kako bi se dosegli željeni standardi u ovome području, što je nužno mijenjati s obzirom na dokumentiranu činjenicu kako te aktivnosti predstavljaju važan vid promicanja zdravih stilova života i sprječavanja neprihvatljivog ponašanja djece.

Osobito zabrinjava rastuća pojava da djeca sudjelovanje u različitim aktivnostima slobodnog vremena te kulturnim i umjetničkim aktivnostima, čak i onda kad se izvode u vrtićima i školama koje pohađaju, moraju platiti. To osobito diskriminira siromašnu djecu prepuštajući ih neželjenim utjecajima u okruženju.

---

⁴¹ UNICEF (2011). Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj.

⁴² The Challenge of Education: Private tutoring and its implications for policy makers in the European Union (2011). <http://www.nesse.fr/nesse/activities/reports>

Ciljevi i mjere

E.1. Cilj: Podići razinu razumijevanja za djecu značajnih odraslih (roditelji, učitelji, donositelji odluka) o važnosti igre i rekreacijskih aktivnosti za dječju dobrobit, zdravlje i razvoj te važnosti uravnoteženog odnosa između igre i dječjih obveza

Mjere:

E.1.1. Provoditi kampanje na nacionalnoj i lokalnoj razini sa svrhom podizanja javne svijesti i informiranja javnosti, a osobito roditelja i onih koji rade s djecom, o važnosti osiguravanja poticajnih prostora i uvjeta za dječju igru i rekreacijske aktivnosti, te važnosti poštivanja etičkih načela, ljudskog dostojanstva, nepovredivosti integriteta i sigurnosti djece uključene u aktivnosti

E.1.2. Obvezati škole da kroz kurikulum i dnevni raspored vode sustavnu brigu o potrebama učenika za odmorom i rekreacijskim aktivnostima, te ponudom raznovrsnih oblika izvannastavnih aktivnosti u kojima djeca mogu sudjelovati u školi obogaćuju prilike za kreativnost, istraživanje i socijalni razvoj. Analizirati i pratiti na nacionalnoj razini, ali i na razini svake pojedine škole, obrazovne zahtjeve i opterećenja kojima su izložena djeca

E.1.3. Osposobiti odgojno-obrazovne djelatnike za razvojno primjereno poučavanje koje, između ostalog, koristi prednosti aktivnog učenja kroz igru

Nositelji: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ured pravobraniteljice za djecu, Vijeće za djecu, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

E.2. Cilj: Osigurati razvoj poticajnih i dostupnih prostora i sigurnih uvjeta u lokalnim zajednicama i odgojno-obrazovnim ustanovama za kvalitetnu igru djece i provođenje raznovrsnih rekreacijskih aktivnosti

Mjere:

E.2.1. Informirati donositelja odluka u lokalnim zajednicama o važnosti osiguravanja poticajnih prostora i uvjeta za dječju igru i rekreacijske aktivnosti, s osobitom pažnjom na potrebe starije djece i adolescenata

E.2.2. Analizirati stanja i potrebe mladih u lokalnoj zajednici u ostvarivanju prava na odmor, igru i rekreacijske aktivnosti, uz aktivno sudjelovanje djece u definiranju prioriteta u zajednici u vezi s konkretnim dječjim aktivnostima iz područja kulture, sporta, slobodnog vremena, te izrada planova za unapređivanje stanja

E.2.3. Redovito pratiti stanja javnih prostora, parkova, igrališta, sportskih objekata radi uklanjanja stanja ili situacija koje izlažu djecu riziku i štetnim utjecajima, uz obavezno uključivanje same djece, čija iskustva i problemi koje su uočili predstavljaju 'pogled iznutra' na razinu rizika kojima su izloženi. Neiskorištene društvene resurse staviti u funkciju djece (napuštene objekte pretvarati u dječja odmarališta, dječje klubove, centre, plaže)

E.2.4. Urediti inkluzivne prostore, osobito zelene površine unutar naselja u blizini gdje djece žive, koja pružaju sigurnost i omogućuju njihovo nesputano kretanje i igru

E.2.5. Analizirati stanja u odgojno-obrazovnim ustanovama (vrtići, škole, domovi), dostupnost, sigurnost i kvalitetu prostora i uvjeta koje imaju za dječju igru i rekreacijske aktivnosti i donošenje planova za unapređivanje, uz obavezno uključivanje same djece

Nositelji: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

E.3. Cilj: Osigurati pravo djeteta na igru i raznovrsne aktivnosti u prirodi

Mjere:

E.3.1. Koristiti različite mogućnosti njegovanja povezanosti djece s prirodom u odgojno-obrazovnim ustanovama (izleti, ekskurzije, istraživanja sa svrhom očuvanja prirode, školski vrt, sudjelovanje u sakupljanju plodova, uključivanje u aktivnosti znanstvenih i stručnih institucija na programima proučavanja i očuvanja prirode i dr.)

E.3.2. Njegovati različite manifestacije očuvanja prirodnog okruženja i tradicijskih svečanosti i rituala u lokalnim zajednicama, s osobitim nastojanjem da se uključuju roditelji, djeca, djedovi i bake

Nositelji: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

E.4. Cilj: Osigurati dostupnost kulturnih i umjetničkih aktivnosti djeci

Mjere:

E.4.1. Analizirati postojeće mogućnosti i razvijati planove lokalnih zajednica i odgojno-obrazovnih ustanova za obogaćivanje ponude kulturnih i umjetničkih aktivnosti za djecu i mlade

E.4.2. Osigurati materijalne uvjete za poticanje suradnje lokalnih zajednica i odgojno-obrazovnih ustanova koje nemaju potrebne ljudske resurse, s kulturnim i umjetničkim institucijama i organizacijama civilnog društva koje takve resurse imaju, kako bi se poboljšao pristup djece kulturnim i umjetničkim sadržajima neovisno o njihovom materijalnom položaju i socio-ekonomskom statusu

E.4.3. U lokalnim zajednicama i odgojno-obrazovnim ustanovama razvijati različite oblike prenošenja tradicijskog nasljeđa, pri čemu je ključna interakcija između djece i članova lokalne zajednice koji imaju tradicijska znanja i umijeća

E.4.4. Poticati muzeje i druge kulturne ustanove da na zanimljiv način prilagode i prezentiraju svoje sadržaje namijenjene djeci (kulturne ustanove „prijatelji djece“ kako u većim gradovima tako i u manjim mjestima – npr. lokalne zavičajne zbirke i muzeji)

E.4.5. Poticati njegovanje manjinske kulture kroz praksu organiziranja interkulturalnih događanja

Nositelji: Ministarstvo kulture, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

E.5. Cilj: Promovirati i osigurati pravo djece na stvaralaštvo i stvaralaštvo za djecu

Mjere:

E.5.1. U odgojno-obrazovnim ustanovama (vrtići, škole, domovi) i u lokalnoj zajednici (centri, klubovi, udruge za djecu i mlade) organizirati aktivnosti za poticanje književnog, dramskog, likovnog, plesnog i medijskog stvaralaštva djece

E.5.2. Razvijati različite forme druženja djece sa stvaraocima iz različitih područja umjetnosti i kulture (tribine, radionice, smotre, susreti). U lokalnim zajednicama i odgojno-obrazovnim ustanovama provoditi promotivne aktivnosti kojima se potiče kultura pismenosti, jezičnog i tradicijskog nasljeđa, kvalitetnih knjiga, slikovnica i igračaka za djecu

E.5.3. Poticati proizvodnju kvalitetnih audiovizualnih djela za djecu i sudjelovanje djece u stvaranju pozitivnih sadržaja za djecu u medijima i na internetu, kao i druge oblike dječjeg stvaralaštva i stvaralaštva za djecu

Nositelji: Ministarstvo kulture, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

E.6. Cilj: Poticati i osigurati uvjete za rekreativno bavljenje djece sportom

Mjere:

E.6.1. Promovirati filozofiju rekreativnog bavljenja sportom, koncept fair-play-a i sportskog ponašanja i osigurati infrastrukturne i materijalne uvjete za besplatne sportske aktivnosti u lokalnim zajednicama i odgojno-obrazovnim ustanovama

E.6.2. Poticati zajedničke rekreacijske aktivnosti djece i roditelja u lokalnim zajednicama

E.6.3. Jačati suradnju odgojno-obrazovnih, zdravstvenih, kulturnih, sportskih, socijalnih ustanova, institucija, OCD, roditelja i lokalne zajednice u prevenciji neprihvatljivih oblika ponašanja djece i promocije zdravih stilova života

E.6.4. Definirati kriterije licenciranja voditelja sportskih aktivnosti za rad s djecom pod vidom poznavanja prava djece s posebnim naglaskom na dostojanstvo, integritet, sigurnost i pravo na izražavanje mišljenja djeteta

Nositelji: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

E.7. Cilj: Unaprijediti i osigurati odgojnu i razvojnu ulogu elektroničkih medija

Mjere:

E.7.1. Povećati broj kvalitetnih sadržaja namijenjenih djeci u medijima, osobito sadržaja koji obavještavaju djecu o svim pitanjima koja se na njih odnose, te koji ih upoznaju s njihovim pravima, obvezama i odgovornostima. Promicati kvalitetne dječje aktivnosti putem TV, radio programa i portala za djecu

E.7.2. Poticati medije da na kvalitetan način prikazuju raznolikost kultura koje su prisutne u društvu, i tako pridonose povećanju mogućnosti da djeca iskoriste svu širinu dostupnih kulturnih aktivnosti

E.7.3. Kontinuirano jačati informiranost zaposlenih u medijima o svim pitanjima u vezi s promicanjem prava djeteta sa ciljem jačanja odgovornosti za njihovu zaštitu, osobito prilikom sudjelovanja djece u medijskim sadržajima

Nositelji: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo kulture, Ured pravobraniteljice za djecu, Vijeće za djecu

E.8. Cilj: Razvijati volonterstvo i međugeneracijsku integraciju u području sporta, kulture i drugih aktivnosti slobodnog vremena djece

Mjere:

E.8.1. Promovirati vrijednost i važnost stručnog volonterskog rada u cilju povećanja broja volontera i ulagati u osposobljavanje volontera

E.8.2. Povećati zajedničke međugeneracijske aktivnosti na području sporta, kulture i slobodnog vremena, osobito poticanjem sudjelovanja roditelja, djedova i baka te umirovljenika u provedbi programa

Nositelji: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo socijalne politike i mladih, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

II. STRATEŠKI CILJ: ELIMINACIJA SVIH OBLIKA NASILJA NAD DJECOM

Uvod

Među najznačajnijim psihosocijalnim rizicima kojima su izložena djeca su nasilje prema djeci i zlostavljanje djece, uključujući seksualno zlostavljanje i uznemiravanje putem interneta te nasilje među djecom. Iako u Republici Hrvatskoj postoji relativno dobra zakonska regulativa, kao i strateški okvir djelovanja u ovom području usklađen sa svim relevantnim međunarodnim dokumentima, nužno je razvijati međuresornu suradnju i poticati lokalne zajednice u osiguravanju uvjeta za provedbu zakonskog i strateškog okvira uz unapređivanje partnerstva s organizacijama civilnog društva.

Pravo djeteta na sigurnost i posebnu zaštitu osigurano je pravnom regulativom posebice Obiteljskim zakonom⁴³, a za njegovu učinkovitu provedbu na području zaštite djece od zlostavljanja potrebno je poduzimati i niz nenormativnih mjera kojim će se razvijati različite usluge i aktivnosti u svrhu prevencije zlostavljanja djece. U Republici Hrvatskoj eliminacija nasilja nad i među djecom uređena je brojnim strateškim dokumentima, prije svega Programom aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima iz 2004., Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine, Nacionalnim programom za mlade od 2009. do 2013. godine i brojnim drugim strateškim dokumentima.

Ključni problemi, čija je posljedica neučinkovita provedba zakonskog i strateškog okvira, jesu nedovoljne stručne i profesionalne kompetentnosti onih koji rade s djecom i obiteljima, neodgovarajući uvjeti rada stručnjaka (nedovoljan broj stručnjaka) te neodgovarajuća regionalna raspoređenost stručnjaka. Zbog toga je nužno zaposliti veći broj stručnjaka na razini lokalnih zajednica te ih sustavno, dobro i dostatno educirati i osigurati im superviziju u svrhu poboljšanja njihovih kompetencija i kvalitete rada.

Unatoč povećanoj javnoj svijesti, uočava se i institucionalno nasilje nad djecom i dodatna traumatizacija djece koja su bila izložena nasilju (višestruko svjedočenje djece koja su trpjela nasilje, predugačka suđenja i odgađanje odluka bitnih za egzistencijalna pitanja djece, dopuštanje manipuliranja djecom u obiteljskim sukobima, nasilju i pri razvodima, prebacivanje odgovornosti za zaštitu i podršku djeci između škole, socijalne službe, specijaliziranih ustanova za tretman djece i policije). Takvo institucionalno nasilje u pravilu nije prepoznato i imenovano nasiljem, pa ga je onda teže spriječiti i djelovati u sustavu i institucijama u smjeru uklanjanja takvih postupaka. Ono je najčešće rezultat nedovoljne koordinacije sustava.

Područja

Polazeći od okvira koji je postavila Europska strategija za prava djece nacionalni pristup eliminaciji nasilja nad djecom prikazan je kroz 5 područja:

1. Tjelesno kažnjavanje, tjelesno i psihičko zlostavljanje i svjedočenje obiteljskom nasilju
2. Seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje
3. Nasilje u školama - vršnjačko nasilje i nasilje od strane djelatnika i suradnika škole
4. Nasilje izvan obitelji i škole, u medijskom prostoru te elektroničko nasilje
5. Trgovanje djecom

---

⁴³ Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 75/14, 83/14)

F. 1. Tjelesno kažnjavanje, tjelesno i psihičko zlostavljanje i svjedočenje obiteljskom nasilju

Istraživanja pokazuju da su u obiteljima prisutni različiti oblici nasilja roditelja/skrbnika prema djetetu i pred djetetom te izloženost djeteta situacijama nasilja među odraslim članovima obitelji o čemu svjedoče podaci prikupljeni anketiranjem djece i roditelja u novijim istraživanjima provedenim u Hrvatskoj (npr. Pećnik i Tokić, 2011⁴⁴; UNICEF, 2013⁴⁵; Ajduković i sur. 2012⁴⁶). Podaci iz istraživanja Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba pokazuju da je tijekom odrastanja 16% djece izloženo fizičkom zlostavljanju, a 16.5% psihičkom nasilju. U međunarodnom „Epidemiološkom istraživanju zlostavljanja i zanemarivanja djece“ čiji je cilj bio procijeniti izloženost nasilju djece u dobi od 11 do 16 godina utvrđeno je da je tjelesno kažnjavanje doživjelo 65,6% djece. Dakle, iako je Obiteljskim zakonom⁴⁷ i Zakonom od zaštite od nasilja u obitelji⁴⁸ zabranjeno, pravo brojne djece na život bez nasilja u obitelji nije ostvareno.

Posljednjih godina naša se stručna javnost senzibilizirala i za pojavu psihičkog nasilja nad djecom u okolnostima visoko konfliktnih razvoda roditelja, što uključuje manipulaciju djecom i izoliranje djeteta od drugog roditelja. Broj intervencija nadležnih centara za socijalnu skrb u susretima i druženju roditelja s kojima dijete ne živi i u slučajevima drugih manipulativnih ponašanja jednog ili oba roditelja u odnosu na dijete raste, pa je tako u 2010. godini bilo 2746 takvih intervencija centara za socijalnu skrb, a 2012. godine 3.600⁴⁹. Prema istraživanju Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba iz 2010. godine postoje pokazatelji o doživljenom ometanju odnosa s drugim roditeljem tijekom razvoda, zastrašivanja pred djetetom i sukoba, često praćeno i fizičkim nasiljem pred djetetom⁵⁰.

Obiteljsko nasilje (direktno i indirektno) je traumatski događaji unutar kruga skrbnika, tj. u onoj socijalnoj okolini za koju se pretpostavlja da bi trebala biti izvor sigurnosti i stabilnosti u djetetovom životu. Dodatni problem u ovom području je pružanje stručne podrške djeci koja su izložena traumatskim iskustvima uslijed nasilja u obitelji, koja je još uvijek nedostatna.

F.2. Seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje

Seksualno zlostavljanje predstavlja sudjelovanje u seksualnim aktivnostima s djetetom koje je mlađe od zakonske dobi za seksualne aktivnosti te sudjelovanje u seksualnim aktivnostima s djetetom u kojima se koristi prisila, sila ili prijetnje ili se zloupotrebljava položaj povjerenja, autoriteta ili utjecaja nad djetetom (u obitelji ili izvan obitelji) ili se zloupotrebljava posebno ranjiva situacija djeteta. Osim seksualnog zlostavljanja, seksualno nasilje uključuje i druge oblike seksualnog iskorištavanja, niz djela povezanih s dječjom prostitucijom i dječjom

---

⁴⁴ Pećnik, N, Tokić, A (2011). Roditelji i djeca na pragu adolescencije: Pogled iz tri kuta, izazovi i podrška. Zagreb: MBOMS.

⁴⁵ UNICEF (2013). Kako roditelji i zajednice brinu o najmlađoj djeci u Hrvatskoj. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

⁴⁶ Ajduković, M, Rimac, I, Rajter, M., i Sušac, N. (2012). Epidemiološko istraživanje prevalencije i incidencije nasilja nad djecom u obitelji u Hrvatskoj. Ljetopis socijalnog rada, 19(3), 367-411.

⁴⁷ Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 75/14, 83/14)

⁴⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine, broj 137/09, 14/10, 60/10)

⁴⁹ Ministarstvo socijalne politike i mladih. (2012). Godišnje izvješće 2010.

http://www.mspm.hr/content/download/6629/50223/file/Godišnje_statističko_izvješće_o_primjenjenim_pravima_u_socijalnoj_skrbi-2010_godina.xls

⁵⁰ Buljan Flander, G. (2013). Children in the middle of parental high-conflict divorce. *4th European Network for Social and Emotional Competence (ENSEC) Conference*, Zagreb, July 2013.

pornografijom, sudjelovanje djece u pornografskim nastupima, moralno iskvarivanje djece, vrbovanje djece u seksualne svrhe te pomaganje ili poticanje bilo kojeg od ovih djela.

Prema istraživanju koje je provedeno kod nas (Vranić, Karlović i Gabelica, 2002.⁵¹), a temelji se na samoiskazu studenata, neki oblik seksualnog zlostavljanja doživjelo je 25% djevojaka i 16% mladića. U jednom novijem istraživanju u Hrvatskoj, 14% mladih je bilo izloženo seksualnom zlostavljanju (Buljan Flander, 2007⁵²., Luca Mrđen, Ćosić i Buljan Flander 2007.⁵³). U sklopu „Epidemiološkog istraživanja zlostavljanja i zanemarivanja djece“ (Ajduković, Sušac, Rajter, 2013)⁵⁴ utvrđeno je da tijekom života 10,8% djece u Hrvatskoj doživi neki oblik seksualnog zlostavljanja te da je tijekom prošle godine 7,7% djece doživjelo neki oblik seksualnog zlostavljanja.

Sistematizirane informacije o seksualnom nasilju u Hrvatskoj pruža izvještaj udruge Ženska soba „Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000-2010“ (2011)⁵⁵ koji analizira podatke o seksualnom nasilju prijavljenom policiji, podatke o žrtvama i počiniteljima te objavljenu stručnu literaturu i provedena istraživanja u Hrvatskoj. U razdoblju 2000.-2010. prema dobi, najčešće su žrtve djeca (32%) i maloljetne osobe od 14 do 18 godina (30%). Djeca i mladi nalaze se i među počiniteljima kaznenih djela seksualnog nasilja: djeca do 14 godina počinitelji su u 2,2% slučajeva (najčešće spolni odnošaj s djetetom i bludne radnje) a mladi od 14 do 18 godina u 9,6% slučajeva (najčešće bludne radnje, spolni odnošaj s djetetom i silovanje).

Seksualno nasilje i zlostavljanje je po intenzitetu i dubini traumatizacije teže i po mentalno zdravlje pogubnije nego druge vrste nasilja. Također, u ovom području je izražen rizik od dodatne traumatizacije uslijed neusklađenog djelovanja institucija. Iako je samo seksualno zlostavljanje traumatski događaj, nakon početne traumatizacije dodatni rizik se javlja prvo u reakcijama okoline i djelovanju institucija sustava i to kroz dugotrajnost postupka i često višekratno ispitivanje djece, a potom i zbog duljine oporavka.

U Hrvatskoj, iako postoje pravni, stručni i tehnički uvjeti za jednokratno ispitivanje djece nakon seksualnog zlostavljanja npr. u Poliklinici za zaštitu djece grada Zagreba, koja je od Vijeća Europe predstavljena kao primjer dobre prakse i multidisciplinarnosti drugim zemljama članicama, ta mogućnost se nedovoljno ili uopće ne koristi. Zato je važno razviti model koji Vijeće Europe potiče – u više hrvatskih gradova stvoriti mogućnosti za ispitivanje djece u za djecu ne prijetećoj okolini od strane educiranih stručnjaka te da broj razgovora bude ograničen na minimalnu mjeru koja je potrebna u svrhu kaznenog postupka kako bi se izbjegla dodatna traumatizacija djece izložene seksualnom nasilju. Oporavak od seksualnog zlostavljanja i uz stručnu podršku (zbog interferiranja s pravnim postupcima) često traje i do dvije godine.

---

⁵¹ Vranić, A., Karlović, A. & Gabelica, D. (2002). Incidencija zlostavljanosti u djetinjstvu na uzorku zagrebačkih studenata. *Suvremena psihologija*, 5 (1), 53-68.

⁸ Buljan Flander, G. (2007). Izloženost djece nasilju – jesmo li nešto naučili? *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu - Zbornik radova*, Kolesarić, V. i sur. (ur.). Osijek: Filozofski fakultet, 2007., 45-53.

⁵³ Luca Mrđen, J., Ćosić, I. i Buljan Flander, G. (2007). Prevalence of the Sexual Abuse in Croatia, *XIth ISPCAN European Regional Conference on Child Abuse and Neglect*, Lisbon, Portugal, 2007.

⁵⁴ Ajduković, M., Sušac, N. i Rajter, M. (2013). Epidemiological study of child sexual abuse in Croatia, *Croatian Medical Journal*, 54: 469-479doi: 10.3325/cmj.2013.54.

⁵⁵ <http://zenskasoba.hr/docs/Seksualno%20nasilje%20izvjestaj%202011.pdf>

Na ovom području potrebno je razvijati različite vrste savjetovanih usluga za djecu i njihove roditelje, kao što su telefonska i on-line savjetovaništa, ali i dostupnost sustavnog terapijskog rada.

F.3 Nasilje u školama

Analizom stanja vidljivo je da škole ne stvaraju sigurno i poticajno okruženje za svu djecu. Prema izvješću Pravobraniteljice za djecu u 2012. godini broj zaprimljenih prijava u odnosu na 2011. godinu povećan je za 15%. Dio prijava nasilja koje su nad djecom počinili odgojno-obrazovni djelatnici evidentirane su kao neprimjereno i neetično postupanje odraslih prema djeci te povreda prava na dostojanstvo djeteta u odgojno-obrazovnom procesu. Prema podacima MUP-a za 2012. godinu, policija je po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima intervenirala u 3471 slučaju, od toga u zoni odgojno-obrazovnih ustanova u 1055 slučajeva.

Prva veća istraživanja u Hrvatskoj u ovom području rađena su još 2002. i 2003. godine (UNICEF i Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba) i ukazivala su kako je svako peto dijete u školi bilo izloženo učestalom nasilju. Prema rezultatima međunarodnog istraživačkog projekta »BECAN – Epidemiološko istraživanje zlostavljanja i zanemarivanja djece« (2012.)⁵⁶ nasilno ponašanje od svojih vršnjaka jednom mjesečno ili češće doživljava 29,9% djece, dok 21,3% djece iskazuje da je nasilno prema vršnjacima.

Iako većina škola ima razvijene programe prevencije i protokole o reagiranju u slučajevima nasilja, potrebno je drugačije definirati indikatore postignuća odredbi zakona i propisa u smislu smanjenja broja slučajeva nasilja u školi (među vršnjacima, učenika prema učiteljima i učitelja prema učenicima).

Primjer dobre prakse na ovom području je dobro razvijen i evaluiran program prevencije nasilja u školi „*Stop nasilju među djecom*“ razvijen i primijenjen u suradnji s UNICEF-om, koji je prestao sa provedbom te je potrebno iznaći modalitete nastavka njegove primjene, te istovremeno paralelno razvijati i druge programe. Kako bi se povećala motiviranost djelatnika škole i osjećaj „posvajanja“ odgovornosti i provedbe preventivnih programa nužno je dati veću autonomiju i društvenu odgovornost školama. Potrebna je i veća uključenost djece, roditelja, lokalne zajednice, učitelja, odnosno veća otvorenost škole prema svim akterima važnim za djecu (centar za socijalnu skrb, organizacija civilnog društva, policajac u zajednici, vjerski centri, lokalni mediji i sl.).

Danas se u Hrvatskoj najčešće govori o zaštiti žrtava od nasilja i o tretmanu počinitelja/nasilnika, a još češće o žrtvama i nasilnicima/zlostavljačima. Podjela na žrtve i nasilnike je neprimjerena, posebno kad se radi o djeci koja su još u razvoju. Potrebno je postupno mijenjati terminologiju i ne etiketirati djecu nego govoriti o njihovom ponašanju – djeca koja trpe nasilje i djeca koja se nasilno ponašaju.

U indiciranoj prevenciji nužno je raditi s djecom koja trpe nasilje kao i s djecom koja su sklona nasilnom ponašanju, jer su i jedna i druga skupina razvojno rizične. Uobičajeni pristup (u javnosti jako prisutan) koji zagovara (sve strože) kazne za djecu koja se ponašaju nasilno, gdje se u pravilu miješaju kazne s potrebom postavljanja granica, nisu učinkoviti postupci. Nadalje, stručni tretman s djecom koja trpe i koja čine nasilje nedostatan je kao i rad s djecom

---

⁵⁶ Sušac, N., Rimac, I., Ajduković, M., Rajter, M. (2012). *Peer Violence among Children in Croatia – Incidence and Relations to Social and Economical Factors*. 19th ISPCAN International Congress on Child Abuse and Neglect, Istanbul, Turkey, September 9 - 12, 2012.

promatračima nasilja, čemu je jedan od uzroka i nedovoljan broj stručnjaka unutar odgojno-obrazovnih i zdravstvenih institucija.

U vezi s ovom problematikom, Pravobraniteljica za djecu naglašava u izvješću za 2012. godinu kako mediji pojačavaju dojam o „nerješivom“ problemu vršnjačkog nasilja. Tome pridonosi i u posljednje vrijeme pojačana aktivnost učitelja koji izražavaju nemoć i traže zaštitu od učenika koji se neprimjereno ponašaju te rješenje vide u poostravanju pedagoških mjera. Pritom nedostaje rad na smanjivanju rizičnih čimbenika kojima su djeca i mladi izloženi u obitelji, školi i izvan ovih okvira. Jedna od učinkovitih metoda prevencije nasilja jest i uvođenje programa medijacije u školu kao jednoj od učinkovitih metoda. U odgojno-obrazovnom sustavu postoji nedostatak stručnih suradnika koji bi se angažirali u rješavanju i upravljanju sukobima te prenošenju znanja o rješavanju sukoba i medijaciji kao jednoj od učinkovitih metoda. Dobrobiti od postupaka medijacije u vršnjačkim sukobima su višestruke: u svakodnevnim situacijama, u sprječavanju sukoba, u razvoju različitih vještina kod djece i mladih važnih za usklađeni razvoj te indirektno dobiti na smanjenje sukoba u obitelji i drugim situacijama u društvu.

F.4. Nasilje izvan obitelji i škole, u medijskom prostoru te elektroničko nasilje

Prema izvješću Pravobraniteljice za djecu iz 2012. godine, poseban rizik za djecu je nasilje koje doživljavaju u različitim okolnostima od strane odraslih i djece: u ustanovama institucionalnog smještaja (domovi, udomiteljske obitelji...) i tretmana djece, u zajednici u kojoj žive (često uvučeni u sukobe odraslih), na ulici, tijekom izlazaka malodobne djece i drugdje. Postoji nedovoljno razvijena svijest u javnosti o postupanju u situacijama kada su žrtve ovakvih situacija djeca i mladi.

Također, rizik za rast i razvoj djece u današnje vrijeme informatizacije društva je svakako i dostupnost različitih pornografskih sadržaja djeci, ali i uznemiravanje djece putem interneta. Prema istraživanju Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, koje je provedeno 2010. godine u 23 osnovne škole, a u kojemu je sudjelovalo više od 8 tisuća djece i roditelja, elektroničko nasilje, koje se može smatrati zlostavljanjem jer se događa dva do tri puta mjesečno i češće, doživljava 4,89% djece u Hrvatskoj, a sporadično iskustvo elektroničkog nasilja ima 29% učenika. U najnovijem istraživanju Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba i Hrabrog telefona (2013.) više od 90% djece u dobi od 11 do 18 godina je uključeno u komunikaciju na društvenim mrežama (Facebook). Ispitivanjem je utvrđeno, da je od 1491 ispitanog djeteta njih 12,1% doživjelo nasilje putem društvene mreže Facebook, a njih 9,6% se samo ponašalo nasilno putem Facebooka.

Najmanja sklonost suradnji na zaštiti djece od nasilja u elektroničkim medijima postoji u medijskoj industriji te među Internet poslužiteljima. Nužna je akcija na nacionalnoj razini da obveže medije i poslužitelje na korake ne samo upozorenja o primjerenosti sadržaja dobi, nego i zaštite djece ograničavanjem dostupnosti uznemirujućih i povređujućih sadržaja. Premda dio zakonske regulative već postoji (u Zakonu o elektroničkim medijima, npr.) potrebno je raditi na poboljšanju njene primjene.

Daljnji problem je i medijski pristup izvještavanja o djeci koji je senzacionalistički i često se o nasilju (bez obzira gdje se odvija) govori na nasilan način. Od njihove tradicionalne tri uloge u društvu, edukativna uloga je u potpunosti zanemarena, informacijska se sve više gubi, ostaje samo zabavna i zato često i senzacionalistička. Potrebno je da javni radio i televizija imaju jasne ciljeve u vezi sa zagovaranjem prava djece pa i na život bez nasilja, jer su to javni i društveno financirani mediji, dok bi ostali privatni mediji trebali snositi zakonom predviđene

posljedice za neprimjeren sadržaj. To je zakonom o elektroničkim medijima⁵⁷ vrlo jasno i dobro regulirano, međutim, broj izrečenih mjera je nedostatan.

F.5. Trgovanje djecom

Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih naroda iz 1989. godine izriječno zabranjuje trgovanje djecom i dječju prostituciju i nalaže državama potpisnicama poduzimanje odgovarajućih mjera prevencije otmice, prodaje ili trgovanja djecom u bilo koje svrhe i s bilo kojim ciljem. Država mora sustavno djelovati na zaštitu tih prava djece.

Sukladno Fakultativnom protokolu uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, prodaja djece znači svako djelo ili transakciju u kojoj neka osoba ili skupina osoba prenosi dijete drugim osobama uz naknadu ili bilo kakvu drugu nagradu. Definiirajući trgovanje djecom, Protokol, kojeg je Republika Hrvatska ratificirala u ožujku 2001. godine, zabranjuje prodaju djece, dječju prostituciju i dječju pornografiju uz uvažavanje minimuma standarda određenih samim Protokolom.

Djecom se trguje u različite svrhe: radi seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada, prošenja, preprodaje droge, krađe, džeparenja, nezakonitog posvajanja te trgovanja organima. Svrha cjelokupne nelegalne aktivnosti je stvaranje profita za odrasle osobe koje trgovanje djecom višestruko kontroliraju. Svi navedeni oblici eksploatacije dovode do negiranja temeljnih prava djeteta: prava na identitet, na život, opstanak i razvoj, na nediskriminaciju, na participaciju, na poštovanje najboljeg interesa djeteta, na školovanje, na zaštitu privatnosti i pravo na zaštitu od otmice i trgovanja.

Vlada Republike Hrvatske je donijela *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja djecom*, za vremensko razdoblje od srpnja 2005. do prosinca 2007. godine. Vodilo se računa da su sve aktivnosti i mjere predviđene Nacionalnim planom u najboljem interesu djeteta. Učinkovita prevencija trgovanja djecom te djeci prilagođena pomoć i zaštita, koordinacija i suradnja u borbi protiv trgovanja djecom te strogo kažnjavanje počinitelja kaznenog djela u svezi s trgovanjem s djecom bile su glavni imperativ u određivanju aktivnosti. Za naglasiti je da kazneno zakonodavstvo prepoznaje trgovanje djecom kao kvalificirani oblik kaznenog djela trgovanja ljudima, te ga kao takvog i odgovarajuće sankcionira.

U Republici Hrvatskoj najčešći oblici trgovanja djecom su vezani za seksualno iskorištavanje, te u romskoj populaciji radi prisilne udaje i prisilnog prosjačenja. Republika Hrvatska sve više postaje zemlja porijekla i odredišta za žrtve koje su državljani/ke Republike Hrvatske. Također slika trgovanja djecom u zadnje dvije godine se značajno mijenja. Od 2002. godine od kada se i vode službene statistike žrtava trgovanja ljudima, broj identificirane djece žrtava trgovanja ljudima bio je izrazito mali dok u 2013. godini bilježimo nagli porast identificirane djece žrtava trgovanja ljudima. Od ukupno identificirane 31 žrtve trgovanja ljudima u 2013. godini, 16 je maloljetnih žrtava trgovanja ljudima (od toga 12 seksualne eksploatacije, 3 prisilna prosjačenja i 1 radna eksploatacija). Činjenica da je Republika Hrvatska nova članica Europske unije, zasigurno ima utjecaj na njezinu privlačnost kao potencijalne zemlje odredišta za žrtve trgovanja ljudima, a sustav za zaštitu žrtava dobro je reguliran zakonima i novim *Nacionalnim planom za suzbijanje trgovanja ljudima od 2012. do 2015. godine*. Zaštita ove kategorije posebno ranjivih skupina također je regulirana i *Protokolom za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima* (Zaključak Vlade Republike Hrvatske od 14. studenog 2008.), *Izmjenama i dopunama Protokola za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima* (Zaključak Vlade Republike Hrvatske od 11. veljače 2010. godine), *Protokolom o postupanju pri dobrovoljnom povratku žrtava trgovanja ljudima* (Zaključak

⁵⁷ Zakon o elektroničkim medijima (Narodne novine, broj 153/09, 84/11, 94/13, 136/13)

Vlade Republike Hrvatske od 23. prosinca 2009.) te *Protokolom o integraciji/reintegraciji žrtava trgovanja ljudima* (Zaključak Vlade Republike Hrvatske od 5. svibnja 2011. godine). Osim skrbi za djecu žrtve trgovanja, od izuzetne je važnosti da su dobro razvijene preventivne aktivnosti koje uključuju djecu svih uzrasta (vrtići/škole/domovi) i njihove učitelje i odgajatelje, kao i odgovarajuću razinu pomoći i zaštite neposrednim žrtvama.

Polazeći od navedenog u području na koje se odnosi ovaj strateški cilj, prioriteti su:

1. Zagovarati i promicati jasno, dosljedno i neupitno netoleranciju na sve oblike nasilja nad djecom u društvu na svim razinama – od države do lokalne zajednice te eliminacija svih oblika nasilja nad djecom
2. Sustavno provoditi evaluaciju učinkovitosti programa prevencije i tretmana. Sve intervencije (od prevencije do tretmana) temeljiti na valjanim i pouzdanim podacima i pokazateljima
3. Osigurati aktivno sudjelovanje djece i mladih u planiranju aktivnosti i evaluaciji svih programa zaštite djece u skladu s dobi i potrebama
4. Osigurati dostupnost programa prevencije nasilja i zaštite djece, programa oporavka i brige za mentalno zdravlje te tretmana žrtvi na razini lokalne zajednice
5. Osigurati jasnu koordinaciju sustava kroz međuresorni odjel (*Agenciju za zaštitu djece od nasilja/zlostavljanja*) čija je primarna zadaća djelotvorna koordinacija različitih sustava na nacionalnoj i lokalnoj razini, praćenja djelotvornosti intervencija, planiranje edukacije i supervizije stručnjaka te razvoj učinkovite suradnje svih uključenih dionika u najboljem interesu djeteta
6. Definirati jasan i relevantan sustav praćenja i prikupljanja podataka o svim oblicima nasilja koje doživljavaju djeca te o broju i djelotvornosti poduzetih aktivnosti za zaštitu djece

F.1. Zaštita od tjelesnog kažnjavanja, tjelesnog i psihičkog zlostavljanja i svjedočenja obiteljskom nasilju

Ciljevi i mjere

F.1. Cilj: Osigurati ostvarivanje prava djeteta na nenasilno obiteljsko okruženje i roditeljsko vodstvo/usmjeravanje koje poštuje dostojanstvo djeteta

Mjere:

F.1.1. Promicati odgovorno, poticajno, nenasilno roditeljstvo u javnosti, među roditeljima te među stručnjacima koji rade s roditeljima u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, sustavu predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja te u socijalnoj skrbi

F.1.2. Educirati stručnjake koji rade s roditeljima u svim sustavima o odgovornom i poticajnom roditeljstvu

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo zdravlja

F.2. Cilj: Osigurati pravo djeteta na dobivanje odgovarajuće i pravodobne državne podrške njegovim roditeljima u ispunjavanju roditeljskih odgovornosti i dužnosti

Mjere:

F.2.1. Razvijati i osigurati provođenje i dostupnost širokog raspona kvalitetnih, djelotvornih i evaluiranih programa podrške roditeljima u usvajanju vrednota i vještine nenasilnog odgoja i

odgovornog roditeljstva, a u skladu s raznolikim potrebama djece i životnim okolnostima roditelja

F.2.2. Kontinuirano razvijati katalog učinkovitih programa podrške roditeljstvu u lokalnim zajednicama

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

F.3. Cilj: Zagovarati pravo i obavezu medija u senzibilizaciji javnosti za problematiku nasilja nad djecom, osobito ukazujući na mogućnosti prevencije i time preventivno djelujući

Mjere:

F.3.1. Aktivno medijsko promicanje nulte-tolerancije na sve oblike nasilja nad djecom s posebnim fokusom na naglašavanje negativnog učinka tjelesnog kažnjavanja

F.3.2. Poticati i pratiti promjene terminologije u javnosti, struci i obraćanju roditeljima, evaluaciju promjena stavova u javnosti prema nasilju, ali i onih kojima se promiču stavovi o odgovornom roditeljstvu

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ured pravobraniteljice za djecu, Vijeće za djecu

F.4. Cilj: Osigurati mehanizme ranog prepoznavanja rizika ili već doživljenog nasilja nad djecom i pred djecom u obitelji te načine djelotvornog postupanja u zaštiti djece i zaustavljanju nasilja

Mjere:

F.4.1. Definirati kriterije, način vrednovanja te unapređivanje djelotvornosti provođenja postojećeg Protokola o zaštiti od nasilja u obitelji u slučajevima djece koja su izložena nasilju u obitelji polazeći od najboljeg interesa djeteta

F.4.2. Razviti nove protokole profesionalnog djelovanja koji će omogućiti rano prepoznavanje ostalih rizika i doživljenog nasilja nad djecom uključujući protokol profesionalnog djelovanja u situacijama rizika manipulacije djecom i psihičkog nasilja nad djecom u postupku razvoda braka i zaustavljanje ovih oblika nasilja. Djelotvornost protokola osigurati ulaganjem u kompetencije i odgovarajuće uvjete rada onih koji ih provode

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo unutarnjih poslova

F.5. Cilj: Definirati, osigurati i provoditi učinkovitu i dostupnu podršku djeci i potrebne intervencije i aktivnosti za tjelesni i psihički oporavak djece izložene nasilju u obitelji uključujući tretman nasilnih članova njihovih obitelji

Mjere:

F.5.1. Razviti mrežu regionalnih multidisciplinarnih timova mentalnog zdravlja/institucija koji bi pod supervizijom najiskusnijih stručnjaka razvili usluge pomoći i podrške žrtvama dostupne na lokalnoj razini, vođeni najboljim interesom djeteta

F.5.2. Razviti mrežu regionalnih timova za provedbu psihosocijalnog tretmana nasilničkog ponašanja u obitelji

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo zdravlja

F.2. Zaštita od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece

Ciljevi i mjere

F.6. Cilj: Eliminacija seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u društvu kroz jačanje javne svijesti o pojavnosti seksualnog nasilja (zlostavljanja i iskorištavanja), učestalosti pojavnosti i važnosti prevencije

Mjere:

F.6.1. Javno promicanje društvene odgovornosti za zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja i nulte-tolerancije na seksualno nasilje nad djecom i važnosti zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja uz sustavnu eliminaciju tolerantnih stavova prema seksualnom nasilju

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ured pravobraniteljice za djecu, Vijeće za djecu

F.7. Cilj: Osigurati pravo sve djece na dostupnost dobno primjerenih kvalitetnih programa prevencije seksualnog nasilja, koji poučavaju djecu, efikasnim samozaštitnim mjerama od seksualnog nasilja (iskorištavanja i zlostavljanja) uz sustavno razvijanje kompetentnosti roditelja i stručnjaka u prepoznavanju rizičnih faktora izloženosti seksualnom nasilju ili rizičnom seksualnom ponašanju djece i mladih, uvažavajući pravo djeteta na njegov intimni život

Mjere:

F.7.1. U zdravstvenom odgoju učenika tijekom osnovnog i srednjeg obrazovanja osigurati dobno primjerene sadržaje koji poučavaju djecu socijalnim vještinama prijeko potrebnima za sigurne i zadovoljavajuće odnose s drugima i informiraju o rizicima od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja

F.7.2. Educirati stručne suradnike u vrtićima i školama, zdravstvene radnike u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i stručnjake u sustavu socijalne skrbi za prepoznavanje znakova seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece

F.7.3. Razvijati dostupne i djelotvorne/evaluirane programe podrške djeci, roditeljima i stručnjacima u lokalnoj zajednici

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Agencija za odgoj i obrazovanje

F.8. Cilj: Osigurati pravodobnu, koordiniranu i kompetentnu podršku i postupanje u slučaju saznanja ili sumnje da dijete doživljava seksualno nasilje u obitelji i/ili izvan obitelji

Mjere:

F.8.1. Razviti protokole profesionalnog djelovanja u slučaju saznanja ili sumnje da dijete doživljava seksualno nasilje u obitelji i/ili izvan obitelji, obaveza obavještanja o sumnji na zlostavljanje uz jasne etičke principe zaštite djeteta i njegove privatnosti

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo unutarnjih poslova

F.9. Cilj: Osigurati ostvarivanje najboljeg interesa djeteta u vrijeme istrage nakon seksualnog zlostavljanja zaštitom od dodatne traumatizacije kroz osiguravanje suradnje i umreženosti različitih dijelova sustava kako dijete ne bi bilo višekratno izloženo ispitivanjima nakon povjeravanja o doživljenom zlostavljanju

Mjere:

F.9.1. Promicati državnu odgovornost i odgovornost različitih sustava za zaštitu seksualno zlostavljane djece od daljnje traumatizacije zbog višekratnih ispitivanja djeteta na raznim mjestima i od strane raznih osoba

F.9.2. Uspostaviti model kojim se osigurava jednokratno ispitivanje djece kod sumnje na zlostavljanje u centrima za ispitivanje djece u svim većim gradovima u Hrvatskoj (ravnopravna regionalna rasprostranjenost)

F.9.3. Osigurati zakonske, stručne i organizacijske uvjete kako bi se smanjilo trajanje sudskih postupaka u slučaju seksualnog nasilja, tj. maksimalno povećala žurnost postupaka kad su oštećenici djeca i mladi. Izvještajno pratiti duljinu trajanja sudskih procesa za svako razdoblje od tri mjeseca

F.9.4. Uključivanje djeteta i obitelji u podršku žrtvama i svjedocima tijekom sudskog postupka, informiranje roditelja i djeteta o svim postupanjima

Nositelj: Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

F.10. Cilj: Osigurati regionalnu i pravodobnu dostupnost kvalitetnih intervencija za oporavak djece žrtava seksualnog nasilja i zlostavljanja

Mjere:

F.10.1. Uspostaviti još tri ustanove ravnopravno regionalno rasprostranjene – specijalizirane za tretman seksualno zlostavljane djece (timovi stručnjaka mentalnog zdravlja) prema modelu Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba, uz zapošljavanje odgovarajućeg broja stručnjaka mentalnog zdravlja kako bi se na lokalnoj razini osigurala dostupnosti tretmana

F.10.2. Razviti modele osiguranja podrške i psihoedukacije nezlostavljajućim roditeljima seksualno zlostavljanog djeteta

Nositelj: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih

F.3. Zaštita od nasilja u školama

Ciljevi i mjere

F.11. Cilj: Osigurati ostvarivanje prava djeteta na nenasilno školsko okruženje eliminiranjem tolerantnih stavova prema nasilju nad djecom i među djecom i stigmatiziranjem djece s iskustvom vršnjačkog nasilja

Mjere:

F.11.1. Osigurati na svim razinama (od državne do lokalne) podršku financiranju programa suzbijanja nasilja među djecom i nad djecom u školskom okruženju

F.11.2. Zastupati promjene terminologije u manje stigmatizirajuće pojmove i odrediti kriterije za praćenje promjena terminologije

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

F.12. Cilj: Dugoročno, sistematizirano, planirano i organizirano usmjeravati aktivnosti na suzbijanju nasilja među djecom i nad djecom na svim razinama (lokalnoj i državnoj)

Mjere:

F.12.1. Razviti kriterije praćenja učinkovitosti primjene postojećeg Protokola postupanja u slučajevima vršnjačkog nasilja u školi te unaprijediti standarde profesionalnog djelovanja u ranom prepoznavanju i zaustavljanju nasilja djece u školskom okruženju

F.12.2. Proširiti raspon aktivnosti koje se poduzimaju u cilju sprječavanja nasilja među djecom u školama uvođenjem programa vršnjačke medijacije u školski kurikulum

F.12.3. Osiguravanje i organiziranje kontinuirane, djelotvorne i evaluirane edukacije za sve (učitelji, roditelji, djeca) u vezi s nasiljem među djecom

F.12.4. Temeljem analize ishoda i katalogizacije djelotvornih programa osigurati uvjete za autonomiju i odgovornosti škola za odabir i provođenje preventivnih programa

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

F.13. Cilj: Osigurati međusektorsku suradnju na nacionalnoj i lokalnoj razini u provedbi koordiniranih aktivnosti svih resora usmjerenih na eliminaciju nasilja među i nad djecom te načine kontinuiranog praćenja stanja i javnog izvješćivanja

Mjere:

F.13.1. Poticati na nacionalnoj razini, ali i na razini općina i gradova povezanost i međuresorno povezivanje na planu informiranja i u preventivnim i intervencijskim programima koji se provode s ciljem suzbijanja nasilja među djecom i nad djecom

F.13.2. Osnovati na županijskim razinama povjerenstva za preventivne aktivnosti s ciljem razvijanja umreženosti i koordinacije

F.13.3. Osigurati i sustavno unapređivati načine sudjelovanje djece u donošenju odluka u vezi sa zaštitom od nasilja u školi te u provedbi preventivnih programa škole

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

F.14. Cilj: Osigurati pravo na kvalitetan, dostupan i nestigmatizirajući oporavak djece koja doživljavaju nasilje te stručnu pomoć djeci koja čine nasilje.

Mjere:

F.14.1. Oporavak djece koja doživljavaju nasilje te stručnu pomoć djeci koja čine nasilje temeljiti na individualnim planovima za pomoć djeci koja trpe nasilje, ali i onoj koja čine nasilje prema djeci i odraslima, koji su osmišljeni i usvojeni u školi

F.14.2. Razviti stalna i dostupna stručna savjetovišta u školama za djecu i roditelje uz osiguravanje načina suradnje sa stručnjacima izvan škole i definiranje indikatora njihove uspješnosti

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih

F.4. Zaštita od nasilja izvan obitelji i škole, u medijskom prostoru te od elektroničkog nasilja

Ciljevi i mjere

F.15. Cilj: Dugoročno, sustavno, planirano, organizirano usmjeravati aktivnosti na suzbijanju nasilja nad djecom u zajednici, u medijskom prostoru i elektroničkog nasilja u cilju ostvarivanja prava djeteta na nenasilno okruženje u zajednici u kojoj živi

Mjere:

F.15.1. Medijski promicati nultu-toleranciju na nasilje nad djecom u zajednici, u medijima i elektroničko nasilje kroz naglašavanje društvene odgovornosti svih za nasilje nad djecom izvan obitelji i škole

F.15.2. Dosljedno primjenjivati zakone i razvijati učinkovite instrumente sankcioniranja za nepridržavanje zakona u vezi s nasiljem u medijskom prostoru i putem interneta te redovito izvještavati Hrvatsko vijeće za medije i Vijeće za djecu o poštivanju Zakona o medijima⁵⁸, Zakona o elektroničkim medijima⁵⁹ i drugih propisa i vrsti te učestalosti izrečenih zakonskih kaznenih odredbi za kršenje zakona i propisa

Nositelj: Ministarstvo kulture, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Agencija za elektroničke medije, Vijeće za djecu, Hrvatsko vijeće za medije

F.16. Cilj: Razviti protokole profesionalnog djelovanja koji će omogućiti rano prepoznavanje rizika ili već doživljeno nasilje nad djecom u izvanobiteljskom i izvanškolskom okruženju (domovi i druge ustanove i oblici smještaja djece, institucije u kojima se provodi tretman djece, lokalna zajednica)

Mjere:

F.16.1. Organiziranje odgovarajuće edukacije za sve koji rade i žive s djecom u institucijama ili udomiteljskim obiteljima

F.16.2. Provesti edukaciju za sve organizacije koje uključuju djecu u svoje programe o zaštiti djece u elektroničkim medijima

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

F.17. Cilj: Povećati i učiniti vidljivijom sudjelovanje djece i mladih u procesima donošenja odluka o aktivnostima i programima zaštite od nasilja u institucijama, zajednici i medijskom prostoru

Mjere:

F.17.1. U programe ugraditi načine sudjelovanje mladih putem različitih oblika dječjih vijeća i vijeća mladih

F.17.2. Poticati volonterstvo i vršnjačku pomoć na lokalnoj razini, kao i međusektorsku suradnju i suradnju s civilnim društvom

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

⁵⁸ Zakon o medijima (Narodne novine, broj 59/04, 84/11, 81/13)

⁵⁹ Zakon o elektroničkim medijima (Narodne novine, broj 153/09, 84/11, 94/13, 136/13)

F.5. Zaštita od trgovanja djecom

Ciljevi i mjere

F.18. Cilj: Podići javnu svijest o problematici trgovanja djecom i odgovornost na nacionalnoj i lokalnoj razini za prevenciju, prepoznavanje i integraciju djece žrtava trgovanja ljudima

Mjere:

F.18.1. Organizirati i provesti javnu kampanju o suzbijanju trgovanja ljudima s posebnim naglaskom na djecu

F.18.2. Poticati lokalne zajednice da se koriste nacionalnim programima u području suzbijanja trgovanja ljudima i ugraditi edukaciju o problematici trgovanja ljudima u sve institucije (osnovne i srednje škole, centri za socijalnu skrb i zdravstvene ustanove)

Nositelj: Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

F.19. Cilj: Osigurati kontinuitet djelotvorne međusektorske suradnje u vezi s trgovanjem djecom i odgovornosti u integraciji djece žrtava kroz razvoj jasnih protokola međusektorske suradnje na nacionalnoj razini te provedbe koordiniranih aktivnosti sa svim resorima vezanim uz eliminaciju trgovanja djecom

Mjere:

F.19.1. Provoditi edukacije u osnovnim i srednjim školama, centrima za socijalnu skrb i zdravstvenim ustanovama o problematici trgovanja ljudima posebice djecom, a koje se baziraju na upoznavanju s nacionalnim programima

F.19.2. Sustavno unapređivati suradnju sa socijalnim, zdravstvenim i obrazovnim ustanovama na lokalnom nivou i s tijelima državne uprave nadležnim za problematiku trgovanja ljudima, a koji su članovi nacionalnog referalnog sustava

Nositelj: Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

III. STRATEŠKI CILJ: OSIGURAVANJE PRAVA DJECE U RANJIVIM SITUACIJAMA

Sukladno međunarodnim i domaćim pravnim aktima i dokumentima sva djeca imaju pravo na jednako uživanje i zaštitu njihovih prava i temeljnih sloboda, međutim postojeća praksa pokazuje da su neka djeca izloženija većem riziku ugrožavanja njihovih prava te da im je sukladno tome potrebno pružiti posebnu pozornost i osigurati mjere za njihovu zaštitu. Sukladno tome Vijeće Europe posebnu pažnju stavlja na eliminiranje diskriminacije i osiguravanje prava djece u ranjivim situacijama.

Osim skupina djece koja su u fokusu ovog strateškog cilja (djeca s teškoćama u razvoju, djeca u alternativnoj skrbi, djeca koja žive u uvjetima siromaštva i djeca romske nacionalne manjine) Vijeće Europe ističe potrebu i nastoji osigurati mehanizme zaštite prava djece pripadnika nacionalnih manjina, djece odrasle u socijalnoj izolaciji, djece žrtvi diskriminacije, djece u pritvoru, djece migranata itd. Djeca koja se također nalaze u ranjivim situacijama, a

koja nemaju svoje zagovaratelje, su i djeca roditelja s poteškoćama mentalnog zdravlja, djeca čiji su roditelji na odsluženju zatvorske kazne, djeca kronično oboljelih roditelja itd.

U kategoriju djece koja su posebno ranjiva i suočena s većim životnim rizicima treba ubrojiti i djecu sudionika i stradalnika ratnih događanja kao i djecu stradalih pirotehničara i povratnika iz mirovnih misija.

G. Djeca s teškoćama u razvoju

Konvencija o pravima djeteta posebnu pozornost daje zaštiti prava djece s teškoćama u duševnom ili tjelesnom razvoju, između ostaloga i s ciljem osiguravanja djelotvornog pristupa obrazovanju, stručnoj izobrazbi, zdravstvenim, rehabilitacijskim službama, pripremi za zapošljavanje i mogućnostima rasonode, što omogućuje puno uključivanje u zajednicu i osobni razvoj, uključujući kulturni i duhovni napredak (Članak 23.). Hrvatska je također jedna od prvih zemalja u svijetu koja je potpisala i ratificirala *Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom* (CRPD) te koja je sukladno tome donijela i Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju⁶⁰. Konvencija, između ostaloga, ističe nužnost poštivanja razvojnih sposobnosti i prava djece s teškoćama u razvoju na očuvanje vlastitog identiteta. Iako su prava djece s teškoćama u kontekstu ove Konvencije istaknute u brojnim člancima, posebno se izdvajaju članak 7., koji je usmjeren na zaštitu najboljeg interesa i prava djece s teškoćama u razvoju da slobodno izraze svoje stavove o svim pitanjima koja ih se tiču i članak 23. koji naglašava pravo ove djece na zaštitu obiteljskog života. Glede međunarodnog okvira potrebno je istaknuti i Preporuku Vijeća Europe o *Akcijskom planu Vijeća Europe za promicanje prava i puno sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu (2006. – 2015.)*.

Republika Hrvatska također je donijela niz nacionalnih strategija, planova i programa usmjerenih na zaštitu dobrobiti djece s teškoćama. Pri tome se izdvaja *Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015.* i *Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom*. Opći ciljevi spomenute strategije su poštivanje ljudskih prava, nediskriminacija, stvaranje jednakih mogućnosti, punopravno građansko sudjelovanje, punopravno sudjelovanje u životu zajednice i uključivanje u svjetske i europske politike za osobe s invaliditetom.

Iako se brojnim međunarodnim dokumentima, strategijama te zakonskim i podzakonskim aktima ističu nužnost osiguravanja prava djece s teškoćama u razvoju, postojeća situacija u Republici Hrvatskoj ukazuje na propuste u njihovom osiguravanju. Naime, djeca s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovni proces često su uključena u programe pri specijalnim školama ili drugim specijaliziranim ustanovama, a isključena su iz mnogih aktivnosti u lokalnoj zajednici. Često se u udomiteljske obitelji smještaju djeca čiji se roditelji žele skrbiti za njih, ali zbog nedovoljne prilagođenosti okoline (nepostojanje prilagođenih odgojno-obrazovnih ustanova i/ili specijaliziranih ustanova za rehabilitaciju) prisiljeni su dijete uputiti u veće gradsko središte. Broj djece s teškoćama u razvoju, koja žive u institucionalnoj skrbi, je u stalnom porastu (UNICEF, 2011.⁶¹). Obuhvat djece s teškoćama u razvoju predškolskim odgojem nije zadovoljavajući, a stručni kadar je nedostatan i nedovoljno osposobljen za rad s djecom s teškoćama. Uz to, odredbe Zakona o socijalnoj skrbi⁶² koje se odnose na definiranje *statusa roditelja njegovatelja* jednog od roditelja ili skrbnika nepovoljno djeluju na proces socijalizacije i obrazovanja djeteta (UNICEF, 2011.).

⁶⁰ Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju (Narodne novine-Međunarodni ugovori, broj 5/2007, i 6/2007)

⁶¹ UNICEF (2011). Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku

⁶² Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine, broj 157/13)

Kako bi se zadovoljile potrebe djece s teškoćama u razvoju od velike je važnosti senzibilizacija i informiranje šire javnost o teškoćama kao i o mogućnostima pojedinog djeteta. Važnost lokalne zajednice ogleda se u provedbi programa destigmatizacije djece s teškoćama u razvoju, unapređenju znanja o potrebama djece, njihovog uključivanja u različite sustave i društvo te pružanju podrške i potrebne infrastrukture djeci, njihovoj biološkoj obitelji ili udomiteljima.

Dosljedno, u ovom području prioriteta su:

1. Osigurati dostupnost i uključenost djece s teškoćama u razvoju ili u razvojnom riziku u usluge rane intervencije
2. Osigurati uvjete za stvaranje jednakih mogućnosti za djecu s teškoćama u razvoju te promovirati puno sudjelovanje i ravnopravnost djece s teškoćama u razvoju u svim segmentima njihova života
3. Osigurati koordinirano djelovanje i međuresornu suradnju svih sustava odgovornih za pružanje skrbi/usluga za dijete s teškoćama u razvoju u cilju osiguravanja uvjeta za zaštitu dobrobiti djeteta i prevencije institucionalizacije djeteta

Ciljevi i mjere

G.1. Cilj: Razviti pravovremene, sveobuhvatne i dostupne usluge rane intervencije djeci u razvojnom riziku i djeci s teškoćama u razvoju uključujući servise i usluge za jačanje resursa obitelji za skrb o djetetu s teškoćama u razvoju u lokalnoj zajednici

Mjere:

G.1.1. Osnovati centar za ranu intervenciju u djetinjstvu koji će na nacionalnom nivou uspostaviti i provoditi planiranje, implementaciju, provedbu, te praćenje provedbe jedinstvenog modela ranih intervencija u lokalnim sredinama na načelima dostupnosti, sveobuhvatnosti, pristupačnosti i usmjerenosti na obitelj

G.1.2. Osigurati ravnomjernu regionalnu pokrivenost uslugama uspostavom mobilnih timova podrške koji uključuju stručnjake različitog profila (zdravstvene radnike, socijalne radnike, pedagoge, psihologe, edukacijske rehabilitatore, logopede, socijalne pedagoge i druge) i pružaju usluge psihosocijalne rehabilitacije

G.1.3. Poticati povezivanje svih lokalnih resursa (državnih i privatnih pravnih osoba, fizičkih osoba, organizacija civilnog društva) koji posjeduju kompetencije za pružanje usluga rane intervencije uz promicanje kvalitete stručne usluge kao ključnog kriterija djelovanja

G.1.4. Usvojiti potrebne zakonske i podzakonske akte, standarde kvalitete i protokole horizontalne i vertikalne suradnje i postupanja koji reguliraju uslugu ranih intervencija

G.1.5. Uspostaviti evidenciju licenciranih stručnjaka za provođenje rane intervencije temeljem priznatih edukacija od strane Agencija za obrazovanje, Resursnog centra za ranu intervenciju i odgovarajućih sastavnica Sveučilišta u Zagrebu

G.1.6. Međuresornim sporazumima zdravstva i socijalne skrbi treba osigurati financiranje usluga rane intervencije

Nositelji: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

G.2. Cilj: Osigurati pravo djece na ujednačene kriterije vještačenja sukladno potrebama korisnika i njihovim teškoćama na cijelom području Republike Hrvatske

Mjere:

G.2.1. Uspostaviti jedinstven sustav vještačenja na cijelom području Republike Hrvatske uz mogućnost provođenja postupka vještačenja sukladno individualiziranim potrebama korisnika i njihovim teškoćama

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo zdravlja

G.3. Cilj: Provesti decentralizaciju usluga te osigurati koordinirani i integrativni pristup djeci s teškoćama u razvoju i njihovim obiteljima u različitim sustavima (socijalne skrbi, zdravstva, odgoja i obrazovanja, rada i zapošljavanja, kulture, sporta te slobodnog vremena) na razini lokalnih zajednica

Mjere:

G.3.1. Transformirati domove socijalne skrbi u centre za pružanje usluga u zajednici te razvoj usluga usmjerenih pružanju podrške obiteljima i specijaliziranim udomiteljskim obiteljima, koje sustavno razvijaju i organiziraju usluge za dnevni, poludnevni, povremeni i privremeni boravak djeteta s teškoćama u razvoju u lokalnim zajednicama prilagođenih radnom vremenu roditelja

G.3.2. Osnažiti vertikalnu i horizontalnu koordinaciju u svrhu osiguravanja integriranog pristupa u pružanju usluga djeci s teškoćama u razvoju i njihovim obiteljima

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih

G.4. Cilj: Osigurati pravo djeteta na individualizirani pristup planiranju skrbi i sudjelovanje djece s teškoćama u razvoju u donošenju odluka koje ih se neposredno tiču, sukladno Konvenciji o pravima djece

Mjere:

G.4.1. Osigurati edukaciju, kontinuiranu podršku i superviziju stručnjacima za dosljednu primjenu Standarda kvalitete socijalnih usluga. Pozornost posvetiti edukaciji stručnjaka o uključivanju djece s teškoćama u razvoju u donošenju odluka u različitim sustavima

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih

G.5. Cilj: Osigurati prava djeteta s teškoćama u razvoju na život u obitelji

Mjere:

G.5.1. Osigurati kontinuitet praćenja i procjene potreba djece s teškoćama u razvoju i njihovih obitelji u svrhu ranog identificiranja sigurnosnih i razvojnih rizika djeteta i osnaživanja roditelja za pružanje adekvatne skrbi o djetetu u obitelji

G.5.2. Razviti pravovremene i dostupne servise i usluge za jačanje kompetencija obitelji za skrb o djetetu s teškoćama u razvoju u lokalnoj zajednici (uključujući edukacije o roditeljskim i njegovateljskim vještinama, usluge savjetovanja za roditelje i druge članove obitelji, usluge podrške obitelji („respite care“) u cilju privremenog rasterećenja od zahtjeva skrbi roditelja te prevencije stresa i sagorijevanja roditelja i ostale usluge koje će omogućiti osnaživanje obitelji u skrbi za dijete prilagođene radnim i obiteljskim obavezama

G.5.3. Prevenirati izdvajanja djece s teškoćama u razvoju iz obitelji i zajednice zbog potrebe školovanja djeteta kroz integriranje usluga u odgojno-obrazovnom sustavu i sustavu socijalne skrbi

G.5.4. Razvijati uslugu specijaliziranog udomiteljstva za djecu s teškoćama u razvoju

G.5.5. Promicati posvojenja djece s teškoćama u razvoju

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

H. Djeca u alternativnoj skrbi

Konvencija o pravima djeteta u preambuli ističe da „dijete, radi potpunog i skladnog razvoja svoje osobnosti, treba rasti u obiteljskoj sredini, u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja“. Ako je djetetu privremeno ili trajno uskraćena obiteljska skrb ili koje, zbog svoje dobrobiti, ne može u njoj ostati, ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države. Takva zaštita može uključivati smještaj kod udomitelja, posvojenje ili smještaj u odgovarajuću instituciju za skrb o djeci. U svojim predgovorima, *Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih naroda*, *Haška konvencija o zaštiti djece i suradnji u pogledu međudržavnog posvojenja* i *Deklaracija Ujedinjenih naroda o društvenim i pravnim načelima* koja se odnose na zaštitu i skrb djece s posebnim osvrtom na smještaj u udomiteljske obitelji i posvojenje na državnoj i međunarodnoj razini ukazuju da ova rješenja moraju idealno težiti omogućavanju djetetu da ostane u skrbi svoje biološke obitelji, a ako to nije moguće osigurati zamjensku skrb, udomljavanjem ili posvojenjem djeteta u cilju osiguravanja stabilnosti i trajnosti skrbi.

Potreba deinstitucionalizacije skrbi o djeci naglašava se posljednjih dvadeset godina u cijeloj Europi. U skladu s time je 2010. godine tadašnje Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske donijelo strateški dokument pod nazivom *Plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016.* (2018.). Iz dokumenta je vidljivo kako se planira promjena omjera institucijske i izvaninstitucijske skrbi te nastavak i širenje opsega aktivnosti pružanja izvaninstitucionalne usluge. Konkretni koraci prijelaza s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici navedeni su u *Zajedničkim europskim smjernicama za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici*. Također jedan od ciljeva je obustaviti prijem djece do 7. godine života na stalni ili tjedni smještaj u dom što je regulirano *Zakonom o socijalnoj skrbi* (Narodne novine, broj 157/13).

Za sustavni razvoj udomiteljstva nužno je osigurati regionalnu rasprostranjenost udomiteljskih obitelji. Time bi se preveniralo i udomljavanje djeteta u udaljenije krajeve, što je u pravilu dovodilo do reduciranja odnosa djeteta s biološkom obitelji te otežavalo mogućnosti zajedničkog odnosa svih uključenih strana (stručnjaka, udomitelja, biološke obitelji, te po mogućnosti i djeteta). Uvažavajući rezultate suvremenih istraživanja i primjere dobre prakse u svijetu, nužno je raditi na razvoju specijaliziranog udomiteljstva za najmlađe, za djecu s teškoćama u razvoju te djecu s poteškoćama u ponašanju. Iako je u Zakon o udomiteljstvu⁶³ 2011. godine uveden pojam specijaliziranog udomiteljstva koji bi se trebao odnositi na udomiteljstvo za djecu mlađu od tri godine, djecu s problemima u ponašanju i s teškoćama u razvoju, jasni modeli specijaliziranog modela nisu postavljeni niti popraćeni odgovarajućim pravilnicima (Laklija, Vukelić i Milić Babić, 2012.⁶⁴).

Nadalje, primjeri dobre prakse u svijetu pokazuju da je posebice u kontekstu djece s teškoćama i djece s problemima u ponašanju važno razviti oblik tzv. „respit care“ udomiteljstva kao kratkog odmora za biološke roditelje ali i specijalizirane udomitelje kako bi se biološke/udomiteljske obitelji na kraći period rasteretile svakodnevnih psiho-fizičkih izazovnih obaveza skrbi.

⁶³ Zakon o udomiteljstvu (Narodne novine, broj 90/11, 78/12)

⁶⁴ Laklija, M, Vukelić, N i Milić Babić, M. (2012). Specijalizirano udomiteljstvo djece s teškoćama u razvoju – iskustva udomitelja. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 48(2), 109-123.

U ovom području prioriteta su:

1. Promicati i osiguravati zaštitu prava djeteta u alternativnoj skrbi uz poštivanje smjernica za alternativnu skrb za djecu Ujedinjenih naroda.
2. Zaštititi djetetov osobni, obiteljski, etnički, religijski i kulturalni identitet pri svim odlukama koje ga se tiču.
3. Kontinuirano pratiti i unaprjeđivati pravni okvir zaštite prava i dobrobiti djece u alternativnoj skrbi.

Ciljevi i mjere

H.1. Cilj: Osigurati uvjete za dosljednu zaštitu prava djeteta u alternativnoj skrbi kroz primjenu Standarda kvalitete socijalnih usluga uz individualizirani pristup sukladno procijenjenim potrebama djeteta

Mjere:

H.1.1. Osigurati mehanizme informiranja i uključivanja djece u alternativnoj skrbi u postupke procjene, planiranja i praćenja te evaluiranja procesa skrbi kao i odlučivanja u pitanjima koja se na njega neposredno odnose

H.1.2. Osigurati uvjete za bolju međuresornu suradnju i koordinaciju djelovanja između različitih pružatelja alternativne skrbi i lokalne zajednice u cilju osiguravanja jednake dostupnosti i jednakih prava na usluge u lokalnoj zajednici djece u skrbi i djece u biološkim obiteljima

H.1.3. Promicati udomiteljstva i poticati razvijanje usluga podrške djeci u udomiteljskim obiteljima, udomiteljima/biološkoj obitelji u lokalnoj zajednici

H.1.4. Osigurati uvjete za ostvarivanje prava djeteta na kvalitetno tradicionalno, specijalizirano i tretmansko udomiteljstvo te popratne usluge sukladno procijenjenim potrebama djeteta

H.1.5. Osigurati mehanizme praćenja djeteta u cilju prevencije mogućih negativnih ishoda alternativne skrbi za konkretno dijete

H.1.6. Odgovarajućim planiranjem skrbi, praćenjem i podržavanjem djeteta i skrbnika osigurati stabilnost i sigurnost djeteta u skrbi, kao i njegovu socijalnu integraciju

H.1.7. Prevenirati prekidanje smještaja u udomiteljskoj obitelji i smještaja u ustanovu djevojaka koje tijekom trajanja udomiteljske skrbi ostanu trudne

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih

H.2. Cilj: Osigurati uvjete za očuvanje djetetovog osjećaja identiteta te kontinuirano održavanje kontakata djeteta s obitelji i drugim značajnim osobama sukladno najboljem interesu djeteta

Mjere:

H.2.1. Osigurati zajedničko smještanje braće i sestara, osim ako to nije u suprotnosti s njihovom željom ili njihovim najboljim interesom

H.2.2. Poticati smještaj djeteta u alternativnoj skrbi što bliže njegovoj obitelji, odnosno mjestu njegova prebivališta, kako bi se olakšali kontakti djeteta s obitelji te očuvala socijalna mreža djeteta ukoliko je to u najboljem interesu djeteta

H.2.3. Poticati pružatelje alternativnih oblika skrbi na očuvanje, održavanje i kontinuirani odnos djeteta i njemu značajnih osoba

H.2.4. Razvijati i čuvati djetetov osjećaj identiteta (osobni, obiteljski, religijski, kulturalni, etnički) i pripadnosti za vrijeme smještaja u alternativnoj skrbi osiguravanjem skrbi na jeziku kojim se dijete služi objedinjavanjem značajnih informacija o djetetovom podrijetlu u tzv. knjizi života za svako dijete

H.2.5. Osigurati i urediti mogućnost udomiteljstva djece bez pratnje stranih državljana, a sukladno Protokolu o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja–stranih državljana

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih

H.3. Cilj: Osigurati kvalitetno, kompetentno i koordinirano djelovanje i međuresornu suradnju svih sustava odgovornih za pružanje skrbi/usluga za dijete u alternativnoj skrbi/biološkoj obitelji djeteta u cilju osiguravanja uvjeta za povratak djeteta u obitelj ili pronalaženje drugog odgovarajućeg trajnijeg rješenja (posvojenje ili dugotrajno udomiteljstvo)

Mjere:

H.3.1. Poticati razvoj usluga za osnaživanje roditelja kojima je privremeno oduzeto pravo na život s djetetom na razinama lokalnih zajednica u cilju stjecanja uvjeta za povratak djeteta u obitelj

H.3.2. Osigurati uključenost djeteta sukladno njegovoj dobi i psihofizičkom statusu, uključenost roditelja kao i članova obitelji (biološke, udomiteljske) te drugih za dijete značajnih osoba u proces individualnog planiranja skrbi za dijete

H.3.3. Kroz deinstitucionalizaciju i transformaciju domova socijalne skrbi u centre za pružanje usluga u lokalnoj zajednici, poticati razvijanje preventivnih i tretmanskih programa i usluga podrške roditeljima, udomiteljima te djeci u alternativnoj skrbi

H.3.4. Osigurati protokole procjene, postupanja i evaluiranja efikasnosti mjera za zaštitu prava i dobrobiti djece u alternativnoj skrbi

H.3.5. Polazeći od jasno definiranih kompetencija, znanja, vještina i vrednota nužnih za rad s djecom u alternativnoj skrbi i njihovim obiteljima, osigurati superviziju i izobrazbu stručnjaka i pružatelja usluga u području alternativne skrbi s posebnim naglaskom na moguće načine sudjelovanja djeteta u proces donošenja i provođenja odluka koje se na njega odnose

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih

H.4. Cilj: Osigurati mehanizme pripreme djece u alternativnoj skrbi za izlazak iz skrbi i za samostalan život

Mjere:

H.4.1. Osigurati uvjete za razvoj mehanizama podrške djeci/mladima koji izlaze iz sustava skrbi u cilju njihove uspješnije reintegracije u obitelj i/ili zajednicu kroz standardiziranje usluga organiziranog stanovanja uz podršku u stambenim zajednicama, poticanje jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave na stambeno zbrinjavanje mladih koji izlaze iz skrbi, osiguranje stipendija za djecu koja žele nastaviti visokoškolsko obrazovanje

H.4.2. Definirati kurikulum za unapređenje znanja i vještina za samostalni život u svrhu osnaživanja mladih koji izlaze iz alternativne skrbi

H.4.3. Razvijati načine vršnjačke pomoći kroz uključivanje mladih koji su izašli iz skrbi kao podršku djeci i mladima u skrbi

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

I. Djeca pripadnici romske nacionalne manjine

Vlada Republike Hrvatske donijela je 2003. godine *Nacionalni program za Rome* u cilju ostvarivanja Ustavom i pravnim sustavom Republike Hrvatske zajamčenih prava te uklanjanja svih oblika diskriminacije, a 2005. godine pristupila je *Desetljeću za uključivanje*

Roma 2005.-2015. te izradila nacionalni *Akcijski plan za uključivanje Roma 2005.-2015. godine*. Akcijski planovi Desetljeća za uključivanje Roma za 2009./2010. te za 2011./2012. sadrže razrađene mjere Akcijskog plana 2005.-2015. u 2009/10. i 2011/12. godini, za četiri područja – obrazovanje, zdravstvena zaštita, zapošljavanje i stanovanje te indikatore i naznake povezanosti svake od mjera s temeljnim odrednicama (suzbijanje diskriminacije /segregacija, borba protiv siromaštva). Vlada Republike Hrvatske donijela je 2012. *Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma za razdoblje 2013-2020*. Ovom *Strategijom* usklađuje se temeljni strateški dokument Republike Hrvatske za integraciju pripadnika romske nacionalne manjine s Priopćenjem Komisije Europskom Parlamentu, Vijeću, Europskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija o Okviru EU za nacionalne strategije integracije Roma do 2020. godine. Svrha *Nacionalne strategije za uključivanje Roma od 2013. do 2020. godine* je postavljanje smjernica kojima će se omogućiti postizanje suštinskih i trajnih promjena socio-ekonomskog položaja romske nacionalne manjine u Hrvatskoj te time i razina zaštite prava djece romske nacionalne manjine.

Prema Ilišin, Mendeš i Potočnik (2003.)⁶⁵ djeca pripadnici romske nacionalne manjine su u teškom socijalnom položaju zbog visokog stupnja socijalne isključenosti. Prema podacima Hrvatskog helsinškog odbora za ljudska prava samo 10% romske djece završava osnovnu školu. Istraživanja pokazuju da je među Romima 15,6% nepismenih, 11,8% se nije školovalo, ali su pismeni, njih 24,3% završilo je jedan do četiri razreda osnovne škole, 40% ima pet do osam završenih razreda osnovne škole, a 8,4% je nastavilo školovanje nakon završene osnovne škole. Pri tome 86,06% (96,81% žena, a 74,55% muškaraca) nije završilo osnovnu školu, a 38,52% je nepismeno (Kušan i Zoon, 2004.)⁶⁶. Neki od razloga niske razine obrazovanja proizlaze iz tradicije i njihova načina života, ali i društvenog neprihvatanja i isključivanja. Odgoj i obrazovanje kod većine romskih roditelja nije prepoznato kao važna potreba ni stvaran problem. Posebno nije prepoznato u funkciji doprinosa za socijalni i gospodarski napredak te integracije u društvo (Štambuk, 2005.).

S obzirom na slabu uključenost u obrazovni proces, poglavito srednje i više obrazovanje, od mladih se Roma očekuje znatno raniji ulazak u svijet odraslih. Rani ulazak u brak i izostajanje iz obrazovnog procesa dovode do toga da Romi imaju „skraćenu“ adolescenciju u odnosu na ne-romske vršnjake (Šućur 2004.). Također, tradicionalno, mladi Romi vrlo rano zasnivaju vlastite obitelji, a djevojčice Romkinje rađaju djecu te nemaju adekvatan pristup suvremenom znanju o planiranju obitelji ili skrbi za djecu, te se tako stvara svojevrsan začarani krug neobrazovanosti, siromaštva i nepostojanja šansi (Hoblaj, 2002., prema Ilišin, Mendeš i Potočnik, 2003.).

Borba protiv diskriminacije i segregacije i dalje ostaje najosjetljiviji i politički najizazovniji problem na lokalnoj razini. Također, jedan od ključnih problema je činjenica da velik broj djece romske nacionalne manjine i nakon čitavog desetljeća provedbe mjera u okviru Nacionalnog programa za Rome i Akcijskog plana desetljeća za uključivanje Roma i dalje ne završavaju osnovnu školu do 15.⁶⁷ godine te ispadaju iz redovnog školskog sustava. Zbog odgojne zapuštenosti djeca pripadnici romske nacionalne manjine pri ostvarivanju svojih prava u sustavu odgoja i obrazovanja često su klasificirana kao djeca s *posebnim potrebama*⁶⁸. Uz to, obrazovni sustav, na razini provedbenih propisa još uvijek nije pronašao sustavno i održivo rješenje u vezi s uvođenjem i obukom novih pomagača u nastavi tzv. „romskih pomagača“.

⁶⁵ Ilišin, V., Mendeš, I., Potočnik, D. (2003). Politike prema mladima u obrazovanju i zapošljavanju. *Politička misao*, 60(3), 58- 89.

⁶⁶ Kušan, L. i Zoon, I. (2004). *Izvještaj o pristupu Roma zapošljavanju: Hrvatska*. Posjećeno 15. 02. 2013. na mrežnim stranicama Council of Europe:

⁶⁷ To je dob u kojoj prestaje vrijediti zakonska obveza obrazovanja što čini još težom borbu protiv ispadanja (UNDP, 2008.).

⁶⁸ http://www.romachildren.com/?page_id=9, posjećeno 23. listopada 2013.

Prema podacima UNDP-a (2008) približno 10% Roma koji žive u Hrvatskoj nemaju hrvatsko državljanstvo, a 3% ne posjeduje nikakve dokumente o državljanstvu ili druge dokumente kojima se dokazuje status što uvelike utječe na njihov pristup osnovnim pravima i uslugama, formalnom zapošljavanju, zdravstvenom osiguranju i sl. Sukladno tome, jedan dio romske djece nema hrvatsko državljanstvo, što ih sprječava da koriste osnovna građanska prava i prijeći njihov pristup svim oblicima socijalne zaštite. Zamijećeni problem je i u području primjene obiteljsko-pravnih mjera zaštite. Naime, te se mjere nedosljedno primjenjuju prema romskim obiteljima jer je vidljivo da sustav socijalne skrbi pokazuje određeni stupanj tolerancije prema prosjačenju romske djece, nepohađanju osnovne škole, što su sve znakovi zanemarivanja djece od strane roditelja (Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, 2011.). Nadalje, praksa pokazuje da djeca pripadnici romske nacionalne manjine zbog nedostatka romskih udomiteljskih obitelji gube doticaj sa svojim materinskim jezikom, identitetom ili vjerom, što umanjuje šanse za reintegraciju s biološkom obitelji⁶⁹ što je protivno interesima djeteta i odredbama Konvencije o pravima djeteta⁷⁰. Aktivnosti službe socijalne skrbi više su usmjerene ka materijalnom zbrinjavanju romskih obitelji dok su manje zastupljene mjere stručne podrške i pomoći obitelji u skrbi za dijete.

Polazeći od navedenog prioriteta u ovom području su:

1. Osigurati zaštitu prava djeca romske nacionalne manjine i podizanje razine kvalitete života unutar romskih obitelji kroz dosljednu provedbu mjera zaštite prava i dobrobiti djece.
2. Osigurati uvjete za uključivanje djece romske nacionalne manjine u sustav odgoja i obrazovanja (što je detaljno razrađeno u I. strateškom cilju u dijelu koji se odnosi na osiguravanje usluga i sustava obrazovanja prilagođenih djeci).
3. Provoditi programe senzibilizacije javnosti za prava i potrebe djece romske nacionalne manjine.

Ciljevi i mjere

I.1. Cilj: Osigurati dosljednu zaštitu prava djece romske nacionalne manjine sukladno Konvenciji o pravima djece i Nacionalnoj strategiji za uključivanje Roma za razdoblje 2013.-2020.

Mjere:

I.1.1. Osigurati i zaštititi ostvarenje svih prava djece romske nacionalne manjine u pristupu zdravstvenoj zaštiti, zaštititi djecu romske nacionalne manjine zatečenu u prosjačenju i zaštititi djecu romske nacionalne manjine od rizika nasilja

I.1.2. Obratiti posebnu pozornost te osigurati zaštitu i ostvarivanje prava djevojčica Romkinja

I.1.3. Osigurati i zaštititi ostvarenje svih prava djeci romske nacionalne manjine bez dokumenata koji dokazuju njihov status državljanina Republike Hrvatske

I.1.4. Zaštititi nacionalni i kulturni identitet djece romske nacionalne manjine izdvojene iz obitelji

I.1.5. Podržati i ojačati kapacitete stručnjaka u radu s djecom i obiteljima Roma u različitim sustavima

---

⁶⁹ Zajedničke europske smjernice za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici te Priručnik za korištenje fondova EU za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici dostupni su na engleskom jeziku i brojnim drugim jezicima na stranici: www.deinstitutionalisationguide.eu

⁷⁰ Konvencije o pravima djeteta, članak 8. Države stranke se obvezuju da će poštivati pravo djeteta na očuvanje svoga identiteta, uključujući nacionalnost, ime i obiteljske odnose priznate zakonom, u što se neće nezakonito miješati. Kada su djetetu nezakonito uskraćene neke ili sve sastavnice identiteta, države stranke će osigurati odgovarajuću pomoć i zaštitu kako bi ono brzo uspostavilo ili obnovilo svoj identitet.

I.1.6. Osigurati uvjete za koordiniranu provedbu strateških mjera na relaciji *nacionalno* → *regionalno* → *lokalno* provodeći sustavnu evaluaciju efikasnosti mjera pomoći i podrške romskim obiteljima s ciljem zaštite prava i dobrobiti djece romske nacionalne manjine

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

I.2. Cilj: Osigurati dosljednu primjenu mjera stručne podrške i pomoći obitelji u skrbi za dijete vodeći se načelima međukulturalnosti te uvažavajući kulturni identitet djeteta i obitelji pri pružanju usluga

Mjere:

I.2.1. Izraditi instrumente za procjenu potreba djece Roma i njihovih obitelji u sustavu socijalne skrbi, uvažavajući njihov kulturni identitet

I.2.2. Osigurati mehanizme uključivanja djeteta, obitelji i romske zajednice kao važnih partnera u ostvarivanju prava romske djece u različitim sustavima

I.2.3. Promicati i poticati udomiteljske obitelji za smještaj djece romske nacionalne manjine. Povećati broj romskih udomiteljskih obitelji koji zadovoljavaju zakonom propisane uvjete

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

J. Djeca koja žive u uvjetima siromaštva

Ekonomska kriza značajno je utjecala na osiromašenje stanovništva Republike Hrvatske zbog čega mnoge obitelji žive na rubu egzistencije. Siromaštvo ne utječe samo na materijalnu depriviranost obitelji, već predstavlja značajan rizik za socijalnu isključenost u zajednici i pojavu niza psihosocijalnih rizika za djecu i druge članove obitelji. Povećani stres uzrokovan siromaštvom obitelji (tzv. ekonomski stres) može negativno utjecati na roditeljsko mentalno zdravlje, roditeljsko ponašanje (stroga disciplina, zanemarivanje), a to može imati negativan učinak na djecu. Djeca u siromašnim obiteljima imaju više poteškoća sa završavanjem obrazovanja, stjecanjem višeg stupnja obrazovanja i kvalifikacije za bolje plaćene poslove u budućnosti.

Siromaštvo je i dalje jedan od glavnih razloga za institucionalizaciju djece u mnogim zemljama Europske unije⁷¹, kao i razlog oduzimanja roditeljske skrbi, unatoč jasnim *Smjernicama Ujedinjenih naroda o alternativnim oblicima skrbi*⁷².

Prema podacima Ministarstva socijalne politike i mladih za 2012. godinu⁷³ ukupan broj djece koja žive u uvjetima siromaštva je 40 039⁷⁴. U doba ekonomske krize djeca postaju posebno osjetljiva populacija s obzirom na to da se javlja povećan rizik od siromaštva obitelji i smanjivanje javnih izdataka. Stoga, djeca koja žive u uvjetima siromaštva i u riziku su od socijalne isključenosti, posebno ovise o javnim i državnim politikama koje im trebaju omogućiti pristup društvenim resursima. Prema člancima 26. i 27. *Konvencije o pravima djeteta*, djeca imaju pravo na odgovarajući životni standard i pomoć države u ostvarivanju istog, u slučaju da im njihove obitelji ili skrbnici nisu u mogućnosti osigurati ga.

⁷¹ Zajedničke europske smjernice za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške u zajednici (2012) preuzeto na mrežnim stranicama (02.11.2013.) <http://www.deinstitutionalisationguide.eu>

⁷² Smjernice Ujedinjenih naroda za alternativnu skrb o djeci, točka 14.

⁷³ Godišnje statističko izvješće u 2012. godini Ministarstva socijalne politike i mladih dostupno na http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2012

⁷⁴ U odnosu na podatak iz 2011. godine (ukupan broj 38 492) bilježi se rast od 1 547 djece koja žive u uvjetima siromaštva.

Međunarodni dokumenti, *Strategija Europa 2020*⁷⁵ i *Europska platforma protiv siromaštva i socijalne isključenosti*⁷⁶, jasno ističu da je smanjenje broja siromašnih i socijalno isključenih osoba u Europskoj uniji, jedna od najvažnijih strateških politika i inicijativa. U tom smislu Europska komisija 2013. godine donijela je *Preporuku o ulaganju u djecu: uklanjajući nepovoljne okolnosti*⁷⁷ u kojoj se posebno ističe važnost osiguravanja potpore i podrške kako roditeljima, tako i djeci koja žive u nepovoljnim životnim okolnostima.

U visokom riziku od siromaštva u Hrvatskoj su sljedeća djeca⁷⁸: djeca u obiteljima bez zaposlenih, djeca osoba koje primaju socijalnu pomoć, djeca iz jednoroditeljskih obitelji s niskim primanjima, djeca bez roditeljske skrbi, djeca s teškoćama u razvoju, djeca smještena u institucije, djeca romske nacionalne manjine te djeca koja žive u višečlanim obiteljima, odnosno u obiteljima s troje i više djece.

Istraživanja provedena u Hrvatskoj jasno ukazuju da djeca iz ekonomski prikraćenih obitelji nemaju jednak pristup obrazovanju⁷⁹ te da su im životne šanse i mogućnosti izbora ograničene same po sebi. Socijalno uključivanje djece koja su u visokom riziku od siromaštva treba se temeljiti na slabljenju raznih vrsta deprivacija (ekonomske, socijalne, kulturne) i smanjivanjem rizika da će djeca socijalno isključenih osoba i sama završiti kao isključene osobe. U tom smislu Vijeće Europe u svom Izvještaju o roditeljstvu u suvremenoj Europi⁸⁰ naglašava važnost razvoja i unapređenja različitih socijalnih usluga u području socijalne skrbi s ciljem osnaživanja obitelji i djece koja žive u uvjetima siromaštva ili u povećanom riziku od siromaštva. Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj⁸¹ i Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2012.⁸² ukazuju na problem dostupnosti socijalnih usluga ranjivim skupinama djece i djece koja žive u uvjetima siromaštva. Stoga bi bilo važno kroz sustav socijalne skrbi razvijati programe pomoći i podrške koji nisu isključivo orijentirani na dodjelu novčane potpore, već na individualno i socijalno osnaživanje kroz mrežu prostorno, vremenski i ekonomski dostupnih socijalnih usluga usmjerenih razvoju resursa za uključivanje i prosperitet djeteta i obitelji u zajednici. Posebice je važno razvijati programe podrške roditeljstvu te ranih intervencija siromašnim obiteljima suočenih i s drugim socijalnim rizicima (zlostavljanje i zanemarivanje djeteta, kronične bolesti ili poteškoće mentalnog zdravlja roditelja, nasilje u obitelji i dr.) s ciljem ostvarivanja uvjeta za zadržavanje djeteta u obitelji ili njegova povratka u obitelj ukoliko je do izdvajanja već došlo.

Potrebno je sustavno osmisliti i podršku obrazovanju siromašne djece obzirom na činjenicu da imaju veći rizik od ranog napuštanja školovanja ili stjecanja nižeg stupnja stručne kvalifikacije. To mogu biti programi usmjereni na unapređenje vještina učenja djece, popravljavanje školskog uspjeha, prevenciju napuštanja školovanja u situacijama kada su djeca neuspješna u školi, mentorstvo ili vođenje kroz sustav visokog obrazovanja.

Djelotvoran sustav pomoći i podrške djeci koja žive u uvjetima siromaštva je onaj koji omogućuje pristup i korištenje redovnih usluga za djecu, odnosno pohađanje jaslica, vrtića i škola, sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena i programima uključivanja djece koji

⁷⁵ Strategija Europa 2020. Preuzeto na mrežnim stranicama (02.11.2013.) http://www.azoo.hr/images/razno/eu_hr.pdf

⁷⁶ Europska platforma protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Preuzeto (02.11.2013.)

http://www.mspm.hr/content/.../European_Platform_against_Poverty_HR.pdf

⁷⁷ European Commission (2013). Commission recommendation of 20.02.2013. Investing in children: breaking the cycle of disadvantage. Brussels, C(2013) 778 final.

⁷⁸ Šućur, Z. (2010). Rizici dječjeg siromaštva u Hrvatskoj – Prioriteti za poduzimanje odgovarajućih mjera. Dokument je predstavljen na konferenciji Djeca u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti: izazovi i mogućnosti, Zagreb, studeni 2010.

⁷⁹ UNDP (2009). Mladi između obrazovanja i zapošljavanja: isplati li se školovati? Zagreb: UNDP Hrvatska.

⁸⁰ Daly, M. ed. (2007). Parenting in contemporary Europe: A positive approach. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

⁸¹ UNICEF (2011). Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku

⁸² Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske (2013): Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2012.: Zagreb, Ured pravobranitelja

imaju za svrhu podržati mišljenja i stavove djece. Sukladno prethodno navedenom kao prioritet se nameće i edukacija stručnjaka o fenomenu siromaštva, njegovim uzrocima i posljedicama te specifičnom pristupanju u rješavanju problema i poteškoća djece koja žive u uvjetima siromaštva.

Polazeći od navedenog prioriteta u ovom području su:

1. Zaštititi djecu od rizika i posljedica siromaštva.
2. Unaprijediti položaj djece koja žive u uvjetima siromaštva u okviru različitih sustava socijalnih politika.
3. Prevenirati i spriječiti izdvajanje djece iz obitelji zbog odrastanja u uvjetima siromaštva.

Ciljevi i mjere

J.1. Cilj: Razviti održiv i sustavan pristup smanjivanju stope dječjeg siromaštva

Mjere:

J.1.1. Donijeti Nacionalni plan borbe protiv dječjeg siromaštva

J.1.2. Razvijati programe podrške uključivanja roditelja djece iz siromašnih obitelji u tržište rada

J.1.3. Osigurati održivost i dostatnost socijalnih transfera i usluga sukladno potrebama djeteta

J.1.4. Poticati istraživanja kroničnog i tranzicijskog siromaštva te njegov utjecaj na razvoj potencijala djeteta

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava

J.2. Cilj: Prevenirati diskriminaciju i stigmatizaciju djece koja žive u uvjetima siromaštva u pristupu uslugama i pravima te osigurati uvjete i usluge za unapređenje njihova položaja i kvalitete života u okviru različitih sustava socijalnih politika

Mjere:

J.2.1. Osigurati pristup i ostvarivanje usluga iz različitih sustava socijalnih politika u zajednici u cilju razvoja optimalnih uvjeta za razvoj potencijala djeteta

J.2.2. Prevenirati posljedice siromaštva djece i unaprediti položaj djece koja žive u uvjetima siromaštva kroz uključivanje djece u različite nestigmatizirajuće psihosocijalne programe pomoći i podrške

J.2.3. Osigurati programe subvencioniranja troškova usluga za djecu iz siromašnih obitelji kao i usluge podrške u učenju i aktivnosti slobodnog vremena u cilju izjednačavanja mogućnosti

J.2.4. Razvijati mehanizme i metode sudjelovanja djece koja žive u uvjetima siromaštva u sustavu odgoja i obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi te na razini nacionalne i lokalne i područne (regionalne) samouprave s ciljem socijalnog uključivanja i povećanja vidljivosti ove ranjive skupine djece

J.2.5. Senzibilizirati i educirati stručnjake o temama u vezi s dječjim siromaštvom te osigurati kompetentne stručnjake u različitim sustavima za pristupanje i provođenje intervencija s djecom koja žive u uvjetima siromaštva

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih

J.3. Cilj: Osigurati model osnaživanja obitelji za suočavanje s rizicima i posljedicama siromaštva

Mjere:

J.3.1. Osigurati efikasne mehanizme upućivanja obitelji/roditelja na ciljane i dostupne usluge rane intervencije u cilju prevencije izdvajanja djeteta iz obitelji

J.3.2. Uključiti roditelje u različite psihosocijalne programe pomoći i podrške s ciljem unapređenja roditeljskih kompetencija i suočavanja s posljedicama ekonomskog stresa

Nositelji: Ministarstvo socijalne politike i mladih

IV. STRATEŠKI CILJ: OSIGURANJE AKTIVNOG SUDJELOVANJA DJECE

Uvod

Konvencija o pravima djeteta u člancima 12.⁸³ i 13.⁸⁴ govori o posebnoj skupini prava – pravima djece na sudjelovanje te se u tom smislu dijete smatra partnerom u donošenju odluka koje se na njega odnose i ističe njegovo pravo da bude informirano o svojim pravima.

Pravo sudjelovanja djece definirano je i člancima 14., 15. i 17. Konvencije kao pravo koje omogućava djeci slobodu misli, savjesti i vjere, slobodu udruživanja i mirnog okupljanja, pristup obavijestima i materijalima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora, osobito onih koji teže promicanju društvene, duhovne i moralne dobrobiti djeteta, kao i njegova tjelesnoga i duševnoga zdravlja. Člankom 31. naglašava se pravo djeteta na puno i slobodno sudjelovanje u kulturnom i umjetničkom životu.

Promocija sudjelovanja djece jedan je od strateških ciljeva Strategije Vijeća Europe o pravima djece (2012.-2015.), posebice je uređena Preporukom Vijeća Europe o sudjelovanju djece i mladih do 18 godina.⁸⁵ Dodatno je obuhvaćena i aktivnostima Agende Europske unije za dječja prava, odnosno područjem 2.2. Usmjeravanje aktivnosti Europske unije u svrhu zaštite ranjive djece i područjem 3. Sudjelovanje djece i podizanje javne svijesti.

Logika poštivanja prava na sudjelovanje počiva na postavkama (Žižak, Vizek-Vidović, 2004.)⁸⁶ da je dijete nositelj svojih prava, da je dijete nužno informirati o njegovim pravima te da je dijete sposobno koristiti svoja prava u skladu sa svojim razvojnim potencijalima. Sudjelovanje djece pretpostavlja da im odrasli pružaju aktivnu podršku u izražavanju njihova mišljenja te da se osiguravaju uvjeti njihovog osposobljavanja za izražavanje vlastitog mišljenja. U praktičnom smislu to znači da odrasli čuju djecu, da ih uvažavaju kao i odrasle sugovornike, da obraćaju pažnju na načine komunikacije među djecom te da vrlo ozbiljno razmatraju njihovo mišljenje u fazi donošenja odluka koje ih se tiču. Prava sudjelovanja u formalnom smislu uključuju one članke Konvencije o pravima djeteta koji omogućuju djetetu

---

⁸³ Konvencija o pravima djeteta, članak 12. točka 1. *Države stranke osigurat će djetetu, koje je u stanju oblikovati vlastito mišljenje, pravo na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na njega odnose, te ih uvažavati u skladu s dobi i zrelošću djeteta.*

⁸⁴ Konvencija o pravima djeteta, članak 13. točka 1. *Dijete ima pravo na slobodu izražavanja; to pravo mora, neovisno o granicama, uključivati slobodu traženja, primanja i širenja obavijesti i ideja svake vrste, usmeno ili pismeno, tiskom ili umjetničkim oblikovanjem ili kojim drugim sredstvom prema izboru djeteta.*

⁸⁵ Preporuka CM/Rec (2012)2 Vijeća ministara državama članicama o participaciji djece i mladih do 18 godina usvojena 28. ožujka 2012. godine

⁸⁶ Žižak, A., Vizek-Vidović, V. (2004). Participacija djece u procesu odgoja – ostvarivanje prava djece smještene u domovima za djecu u Republici Hrvatskoj, Zagreb: Udruga za inicijative u socijalnoj politici.

aktivno sudjelovanje u lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i svjetskoj zajednici koje ga pripremaju za aktivnog građanina u budućnosti.

Istraživanja o ostvarivanju prava djece na sudjelovanje u Republici Hrvatskoj (Žižak, Nikolić i Koller-Trbović, 2001.; Centar za ljudska prava, 2009.; UNICEF i Savez društava Naša djeca Hrvatske, 2011.; Mataga Tintor, 2010.)⁸⁷ pokazuju da značajan broj djece smatra da ih odrasli ne čuju te da nemaju priliku za izricanje mišljenja iako su važan dio društva. Djeca nisu dovoljno uključena u društvo te im nedostaje znanja o tome gdje bi se mogla uključiti. To je povezano s nedostatkom građanskog odgoja i obrazovanja te nepostojanjem demokratske kulture.

Sudjelovanje djece u društvu, kao i izražavanje mišljenja djeteta u situacijama koje se odnose na djecu složeno je pitanje koje zahtjeva promjenu stavova i ponašanja kod odraslih i djece. Odrasli bi trebali djecu pripremati za sudjelovanje, a sami su potpuno nepripremljeni za taj proces. Velik broj odraslih, pa i onih koji se profesionalno bave djecom, smatra da je sudjelovanje djece udovoljavanje željama djece što ukazuje na nužnost promjena stavova velikog broja djelatnika u sustavima koji se bave djecom.

U Republici Hrvatskoj postoje pozitivna iskustva ostvarivanja prava djece na sudjelovanje no to su pojedinačni primjeri ovisni o sredini u kojoj se događaju i pojedincima koji potiču djecu na sudjelovanje. Većina pozitivnih primjera je u eksperimentalnoj fazi te ne postoji sustavni pristup implementaciji prava na sudjelovanje djece u njihov praktični svakodnevni život.

Primjer dobre prakse poticanja i prakticiranja sudjelovanja djece u lokalnim zajednicama je akcija „Gradovi i općine - prijatelji djece“ čiji su nositelji Savez društava Naša djeca Hrvatske, Hrvatsko društvo za preventivnu i socijalnu pedijatriju uz pokroviteljstvo Ureda UNICEF-a za Hrvatsku. Cilj Akcije je motivirati odrasle u gradovima i općinama Hrvatske da potpunije ostvaruju prava i potrebe djece priznate u Konvenciji o Ujedinjenih naroda pravima djeteta. Jedan od uvjeta dobivanja statusa Grada-prijatelja djece je i uključivanje djece u osmišljavanje odluka koje se na njih odnose. U nekima od tih gradova i općina djeluju Dječji forumi i Dječja vijeća, čiji se rad iskazuje kroz rasprave i iznošenje dječjih želja, prijedloga, mišljenja i zahtjeva prema odraslima te kroz konkretne aktivnosti, a sve u cilju boljeg ostvarivanja prava djece u određenoj lokalnoj zajednici. Dječji forumi su slobodna aktivnost putem koje djeca u dobi 9 – 14 godina uče o svojim pravima i obavezama u skladu s Konvencijom o pravima djeteta. Osnivaju se pri društvima „Naša djeca“ i školama. Dječjim vijećem predsjedava predsjednica ili predsjednik, odnosno dječja gradonačelnica ili dječji gradonačelnik. Način rada pojedinog Dječjeg vijeća određen je njihovim Statutom te programom rada. Djeci u navedenim organiziranim aktivnostima u njihovom slobodnom vremenu pomažu odrasle osobe, voditelji-mentori, kao i članovi koordinacijskih odbora akcije „Gradovi i općine – prijatelji djece“, društava Naša djeca te stručni suradnici i suradnice u gradskim i općinskim odjelima i upravama. Trenutno u Hrvatskoj djeluje 70 Dječjih foruma i 27 Dječjih vijeća.

Istraživanje „Participacija djece u Dječjim vijećima u Hrvatskoj“ (Koller-Trbović, Jeđud Borić, Žižak, 2011.) pokazalo je da je iskustvo sudjelovanja djece u životu lokalne zajednice

---

⁸⁷Koller-Trbović, N. (2001). Prava i potrebe djece iz perspektive djece i odraslih. U: Žižak, A., Koller-Trbović, N., Lebedina Manzoni, M. (ur.): Od rizika do intervencije. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 97-117; Žižak, A., Nikolić, B., Koller-Trbović N. (2001). Procjena poštivanja prava djeteta u obitelji. Revija za rehabilitacijska istraživanja, 37, 2, 127-142; Reškovac, T., Spajić Vrkaš, V., Čulig, B., Batarello I., Novak, J. (2009). Ljudska prava u osnovnim školama – teorija i praksa. Zagreb: Centar za ljudska prava; UNICEF (2009). Mišljenja i stavovi djece i mladih u Hrvatskoj. Zagreb: UNICEF Ured za Hrvatsku; Mataga Tintor, A. (2010). Ostvarivanje prava djeteta u funkciji izgradnje otporne lokalne zajednice. Doktorska disertacija.

djeci izuzetno važno, pozitivno i dobrodošlo. Razmišljanja djece iz Dječjih foruma i Dječjih vijeća koja su prikupljena u Društvima Naša djeca pokazuju zadovoljstvo djece koje im pruža mogućnost ostvarivanja prava na sudjelovanje u zajednici u kojoj žive i odrastaju. Dječja vijeća u Hrvatskoj razvijaju se na različite načine, a tu raznolikost je moguće iskoristiti kao osnovu daljnjeg razvoja sudjelovanja djece.

Primjer dobre prakse je i Mreža mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu. Donošenjem nove Odluke o osnivanju Vijeća za djecu po prvi puta se u Republici Hrvatskoj omogućava sudjelovanje djece u savjetodavnom tijelu Vlade Republike Hrvatske. Značajan iskorak na području izražavanja mišljenja i općenito sudjelovanja djece u sudskim postupcima propisano je nizom zakona (Obiteljski zakon⁸⁸, Zakon o socijalnoj skrbi⁸⁹, Zakon o udomiteljstvu⁹⁰ i dr.) te također standardima kvalitete usluga socijalne skrbi.

Djeca imaju iskustvo i znanje koje je jedinstveno i drukčije (Ajduković, 2003.). Izražavanje mišljenja djece nije samo prigoda njima za izražavanje mišljenja, već na taj način uče o demokraciji i građanskoj odgovornosti što dovodi do boljih odluka. Kao što navodi UNICEF (2001), mnoga su djeca bila iznevjerena zbog prevladavajućeg stava da odrasli „znaju bolje“ i da im je stalo do dobrobiti djece. Nažalost, mnogi primjeri pokazuju da odrasli ne djeluju uvijek u najboljem interesu djece, da mogu zloupotrijebiti svoju moć nad djecom, te da su interesi djece obično zanemareni u javnoj politici.

Problemi ostvarivanja prava sudjelovanja djece u društvu mogu se promatrati iz sljedećih perspektiva: nerazumijevanje sudjelovanja djece na općenitoj društvenoj razini, nerazumijevanje sudjelovanja djece u sustavima koji se bave djecom, izostajanje sudjelovanja djece u politikama za djecu i nedostatak sustava koji podržava sudjelovanje djece.

Pravo sudjelovanja djece integrirano je u ovoj Strategiji u svim prethodno navedenim područjima, odnosno strateškim ciljevima kao filozofija koja podrazumijeva aktivno sudjelovanje djeteta u procesu odrastanja i razvoja sukladno njegovim sposobnostima i stupnju zrelosti. Ovdje su istaknuta područja ostvarivanja prava na sudjelovanje u obitelji, lokalnoj zajednici, pravo sudjelovanja djece u kreiranju politika za djecu i pravo sudjelovanja djece u istraživanjima s djecom.

Malo je istraživanja u našoj zemlji koja bi ukazala na stupanj i način poštivanja prava djeteta u obitelji. Ukupna slika koja se dobiva tumačenjem kako djeca percipiraju i procjenjuju svoja prava u obitelji ukazuje da taj prostor nije u potpunosti jasan samoj djeci, ali isto tako i da vjerojatno nije jednoznačan i lako procjenjiv. Ostaje otvoreno pitanje kako daleko u području sudjelovanja djeca mogu i žele ići i koje su pri tome specifičnosti u odnosu na poštivanje prava djeteta u obiteljskom okruženju. Roditelji koji potiču slobodno izražavanje mišljenja djece i koji omogućavaju uključivanje djece u donošenje obiteljskih odluka djeci daju priliku da preuzimaju odgovornost kroz sudjelovanje u odlučivanju.

Pojedine lokalne zajednice u Republici Hrvatskoj prepoznaju važnost postojanja dječjih gradskih tijela te potiču osnivanje Dječjih gradskih vijeća. Cilj je ovih vijeća aktivno sudjelovanje djece i mladih u predlaganju aktivnosti i mjera koje bi pridonijele kvalitetnijem životu djece, sudjelovanje u donošenju odluka o važnim pitanjima koja ih se tiču, a time i ostvarenje njihovih prava u lokalnoj zajednici. Općinska ili gradska vijeća djece imaju snažan potencijal za uključivanje djece u njihovu zajednicu i razumijevanje njihovih potreba.

---

⁸⁸ Obiteljski zakon (Narodne novine, 75/14, 83/14)

⁸⁹ Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine, broj 157/13)

⁹⁰ Zakon o udomiteljstvu (Narodne novine, broj 90/11, 78/12)

Problem koji se pojavljuje u svim područjima koja zahtijevaju sudjelovanje djece, pa tako i u odnosu na sustav lokalne i područne (regionalne) samouprave, jest što ne postoji sustavni koncept na nacionalnoj razini koji bi dao okvir unutar kojeg je moguće organizirati sudjelovanje djece u lokalnim zajednicama. Iz toga razloga način uključivanja djece u život lokalne zajednice ovisi isključivo o lokalnim zajednicama i senzibilitetu pojedinih lokalnih vlasti.

Sudjelovanje djece u kreiranju politika za djecu nije uobičajena praksa u Republici Hrvatskoj niti na nacionalnoj, niti na lokalnim razinama. Istinsko i stvarno uvažavanje mišljenja djece podrazumijeva njihovo uključivanje u oblikovanje lokalnih, regionalnih i nacionalnih politika. Pri tome je važno napraviti odmak od deklarativne razine i omogućiti predstavnicima djece da se putem organizacija civilnog društva, Dječjih vijeća i foruma, savjeta mladih te neformalnih skupina uključe u izrade strategija, programa i akcijskih planova.

Posebno područje sudjelovanja djece je područje istraživanja s djecom. Etički kodeks istraživanja s djecom⁹¹ je rezultat spoznaja da su znanstvena istraživanja nužna za promicanje znanja i dubljeg razumijevanja dječjeg razvoja i potreba djece, djelotvornosti intervencija koje se poduzimaju zbog dobrobiti djece te da kvalitetu i etičnost takvih istraživanja treba stalno unaprjeđivati. U istraživanjima s djecom, među ostalim načelima, poštuje se i načelo prava djeteta na izražavanje vlastitog mišljenja. Međutim, ovo načelo uključuje dobno ograničenje za samostalan pristanak djeteta. Dok dijete starije od 14 godina samo daje pristanak, za dijete do 14 godina pristanak daje roditelj. To može dovesti do ograničenja prava djeteta da izrazi svoje mišljenje.

Ciljevi i mjere

K.1. Cilj: Podizati razinu znanja djece o pravima djece, postojećim strateškim dokumentima na razini Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe i Europske Unije te različitim preporukama međunarodnih tijela

Mjere:

K.1.1. Definirati načine cjelovitog upoznavanja sve djece sa svojim pravima

K.1.2. Izraditi nacionalni model poticanja i svrhovitog sudjelovanja djece u svim značajnim aspektima javnog i obiteljskog života

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Vijeće za djecu

K.2. Cilj: Ostvarivati opće načelo prava sudjelovanja djece u kreiranju politika i programa za djecu

Mjere:

K.2.1. Uskladiti nacionalno zakonodavstvo i javne politike za djecu s ostvarivanjem prava djece na sudjelovanje

K.2.2. Uključiti djecu u kreiranje javnih politika za djecu

Nositelj: Nadležna tijela državne uprave, Ured pravobraniteljice za djecu

---

⁹¹ Ajduković M, Kolesarić V. (2003). Etički kodeks istraživanja s djecom.

K.3. Cilj: Promicati i poticati ostvarivanje prava na sudjelovanje djece u obitelji

Mjere:

K.3.1. Provoditi edukaciju i informiranje roditelja djece u odgojno-obrazovnim ustanovama o stvaranju demokratske obiteljske klime koja podrazumijeva aktivno sudjelovanje djece u donošenju odluka koje se na njih odnose

K.3.2. Provoditi kampanje i informirati roditelje o važnosti sudjelovanja djece u odlučivanju o pitanjima od obiteljskog interesa

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Vijeće za djecu

K.4. Cilj: Osigurati pretpostavke za aktivno i svrhovito uključivanje djece u donošenje strategija/akcijskih planova za djecu na lokalnim razinama i kontinuirano razvijati mehanizme sudjelovanja djece u lokalnim zajednicama prema njihovim mogućnostima

Mjere:

K.4.1. Umrežavati Dječja vijeća, Dječje forume i Vijeća učenika u lokalnoj zajednici, uključiti ih u izradu lokalnih strategija/akcijskih planova te za njihovu provedbu osigurati financijska sredstva

K.4.2. Definirati mehanizme osnivanja i djelovanja Dječjih vijeća na lokalnim razinama, mehanizme izravne komunikacije djece s predstavnicima lokalnih vlasti i osigurati način izbora djece u Dječja vijeća na demokratski način prema pozitivnim iskustvima i programu Saveza društava Naša djeca Hrvatske

K.4.3. Osigurati sudjelovanje ranjivih skupina djece u dječjim predstavničkim tijelima

Nositelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

K.5. Cilj: Promicati pravo djece na sudjelovanje u javnom životu lokalne zajednice

Mjere:

K.5.1. Poticati umrežavanje udruga i ustanova u lokalnoj zajednici koje promoviraju i ostvaruju pravo djece na sudjelovanje

K.5.2. Osigurati aktivno sudjelovanje djece u lokalnim kampanjama i lokalnim akcijama koje se odnose na život svih građana lokalne zajednice

Nositelj: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Vijeće za djecu, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

K.6. Cilj: Revidirati Etički kodeks istraživanja s djecom u cilju boljeg osiguravanja prava djece na sudjelovanje i izražavanje mišljenja u istraživanjima

Mjere:

K.6.1. Kritički analizirati dosadašnju primjenu Etičkog kodeksa istraživanja s djecom i definirati veću autonomiju djece u odlučivanju o sudjelovanju u istraživanjima s djecom u odnosu na dob

K.6.2. Omogućiti i djeci od 7 do 14 godina izjašnjavanje o sudjelovanju u istraživanjima uz strogo i dosljedno poštivanje svih ostalih odredbi Kodeksa koje jasno osiguravaju zaštitu prava djeteta i osiguravaju najbolji interes i dobrobit djeteta

Nositelj: Vijeće za djecu